

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

*HISTORICKÝ VÝVOJ SMĚNKY V ČESKÝCH ZEMÍCH A KOMPARACE JEJÍ PRÁVNÍ
ÚPRAVY DLE SMĚNEČNÉHO ŘÁDU Z ROKU 1850 SE SOUČASNOU PRÁVNÍ
ÚPRAVOU*

Rigorózní práce

Mgr. Bc. Jiří Štumar

Plzeň 2019

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Katedra právních dějin

Obor: Právní dějiny

*HISTORICKÝ VÝVOJ SMĚNKY V ČESKÝCH ZEMÍCH A KOMPARACE JEJÍ PRÁVNÍ
ÚPRAVY DLE SMĚNEČNÉHO ŘÁDU Z ROKU 1850 SE SOUČASNOU PRÁVNÍ
ÚPRAVOU*

Rigorózní práce

Mgr. Bc. Jiří Štumar

Plzeň 2019

Čestné prohlášení

*Prohlašuji, že jsem tuto rigorózní práci zpracoval samostatně, a že jsem vyznačil
prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpal způsobem ve vědecké práci obvyklým.*

V Plzni dne 2019

Mgr. Bc. Jiří Štumar

Použité zkratky

Směnečný řád	Císařský patent č. 51/1850 Z.ř., ze dne 25. ledna 1850, jímžto se pro celé Rakouské císařství vydává, vyhláší a počínajíc od 1. května 1850, v platnost uvádí obecný řád směnečný
Zákon směnečný a šekový	Zákon č. 191/1950 Sb., směnečný a šekový, ve znění pozdějších předpisů
Všeobecný občanský zákoník	Císařský patent č. 946/1811 Sb. zák. soud., Obecný zákoník občanský
Občanský zákoník	Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Obsah

Úvod	1
1. Směnka a její historie	5
1.1. Předchůdce směnky ve starověku	5
1.2. Počátky vývoje směnky na evropském kontinentě	8
1.3. Vývoj směnečného práva na evropském kontinentě	12
1.3.1. Směnečné právo ve středověku	13
1.3.2. První kodifikace směnečného práva	16
1.3.3. Pokusy o mezinárodní unifikaci směnečného práva	19
2. Vývoj směnky a směnečného práva v českých zemích	25
2.1. Předpoklady vývoje směnečného práva v českých zemích	26
2.2. Počátky užívání směnek a rozvoj směnečného práva v českých zemích	28
2.2.1. Vratislavské směnečné právo v 17. a 18. století	30
2.2.2. České směnečné právo v první polovině 18. století	33
2.2.3. Směnečný řád z roku 1763	37
2.2.3.1. Význam směnečného řádu z roku 1763	38
2.2.3.2. Vybraná problematika směnečného řádu z roku 1763	40
2.2.4. Směnečný řád	43
2.2.4.1. Úvodní patent k obecnému řádu směnečnému	45
2.2.5. Směnečné právo po vzniku Československé republiky	47
3. Směnka a její charakteristika	50
3.1. Směnka jako cenný papír	50
3.1.1. Cenný papír na doručitele	53
3.1.2. Cenný papír na řad	54
3.1.3. Cenný papír na jméno	55
3.2. Vymezení směnky a její atributy	56
3.3. Funkce směnky	59
3.3.1. Funkce směnky na počátku jejího vzniku	60
3.3.2. Směnka jako zajišťovací instrument	61
3.3.3. Směnka jako platební instrument	62
3.3.4. Směnka jako úvěrový instrument	63
3.3.5. Směnka jako úložný instrument	64
4. Komparace právní úpravy směnky dle Směnečného řádu se současnou právní úpravou	65
4.1. Systematika komparovaných právních předpisů	66
4.1.1. Systematika Směnečného řádu	66
4.1.2. Systematika Zákona směnečného a šekového	67
4.2. Směnečná způsobilost	69
4.2.1. Směnečná způsobilost dle Směnečného řádu	70

4.2.2	Směnečná způsobilost dle Zákona směnečného a šekového.....	71
4.3	Druhy směnky a její podstatné náležitosti	73
4.3.1	Směnka vlastní dle Směnečného řádu.....	74
4.3.2	Směnka vlastní dle Zákona směnečného a šekového.....	78
4.3.3	Směnka cizí dle Směnečného řádu.....	84
4.3.4	Směnka cizí dle Zákona směnečného a šekového	87
4.4	Indosace	91
4.4.1	Indosace dle Směnečného řádu.....	91
4.4.2	Indosace dle Zákona směnečného a šekového.....	94
4.5	Akceptace směnky	97
4.5.1	Akceptace dle Směnečného řádu	98
4.5.2	Akceptace dle Zákona směnečného a šekového	100
4.6	Promlčení směnečného práva	103
	Závěr	106
	Resume.....	111
	Seznam použitých pramenů.....	113
	Bibliografie:.....	113
	Právní předpisy:	118
	Judikatura:.....	119
	Časopisecká literatura:.....	119
	Internetové zdroje:	120

Úvod

Na úvod předkládané rigorózní práce nelze nezačít jinak než obligatorním a pro právního laika bez bližšího upřesnění téměř nic neříkajícím konstatováním, že směnka je typickým cenným papírem. Jakkoliv se na tomto místě nehodlám pouštět do dalekosáhlých definic ať již směnky, či všeobecného a pro vybraný úsek právního odvětví zastřešujícího pojmu cenného papíru, obecně lze říci, že směnkou (i cenným papírem) se rozumí **papír o zvláštní hodnotě**. K tomuto lze samozřejmě namítnout, že pod právě uvedené povšechné vymezení lze subsumovat například i všeobecně akceptovatelné platidlo – peníze. Na tomto příkladu jsem však chtěl demonstrovat jeden pro peníze a cenné papíry velmi důležitý, avšak velmi často opomíjený společný znak, kterým není nic jiného, než důvěra subjektů, které peníze (ve fyzické podobě) či cenné papíry akceptují s tím, že představují určitou jim vtělenou hodnotu. Pokud by lidé v jakost těchto cenných papírů (nebo peněz) ztratili důvěru, předmětné listiny by se rázem staly pouhou, téměř bezcennou movitou věcí toliko o takové hodnotě, kterou představuje materiál, z něhož byly tyto listiny vyhotoveny. V případě peněz lze říci, že lidé v toto platidlo ztrácejí důvěru zejména v situaci, kdy je ekonomika konkrétního státu zatížena hyperinflací; důsledkem tohoto jevu je barterový obchod, který lidstvo provozovalo od nepaměti. Nutno však zdůraznit, že cenné papíry (tím spíše směnky) nejsou za současně platné a účinné právní úpravy zákonným platebním prostředkem, neboť jím jsou pouze platné bankovky a mince vydané Českou národní bankou představující tzv. zákonné peníze.¹

V této práci však nepresumuji žádné na konci předchozího odstavce nastíněné scénáře, nota bene pokud by se ve společnosti provozoval pouze směnný obchod, předkládaná rigorózní práce by postrádala svůj smysl. V současnosti jsou tak směnky neodmyslitelnou součástí tržní ekonomiky, ostatně jak bude v jedné z kapitol uvedených níže blíže nastíněno, tento stav zde existuje již mnoho staletí, podle dostupných pramenů v některých částech dnešní Evropy nepochybně již od doby vrcholného středověku. S ohledem na vybrané téma se však primárně zaměřím na historii právní úpravy předmětných cenných papírů v českých zemích, v souvislosti s tím se nelze nezmínit o prapůvodu tohoto cenného papíru, který byl

---

¹ Zákon č. 6/1993 Sb., České národní rady o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů, § 16 odst. 1.

následně do českých zemí „importován“ ze zahraničí, stejně jako jiné osvědčené obchodně - právní instrumenty.

Směnka je v jazyku latinském označována jako „*Cambium*“, což v překladu vedle zmiňovaného termínu může označovat i směnárnu peněz, případně záměnu či dohodu o výměně věci za věc. V odborné literatuře se lze méně často setkat i s termínem „*Cambiales littera*,“ což vedle směnky obecně označuje listinu o záměně věci za věc.² Z uvedeného překladu je tak možné odvodit, že podstatou tohoto cenného papíru je určitá výměna, což samo o sobě ještě směnku komplexně nedefinuje, nicméně nelze kategoricky říci, že by právě uvedený výrok o předmětném cenném papíru nebyl pravdivý.

Samotné cíle předkládané rigorózní práce jsou odvoditelné již z předmětného tématu, které jsem si zvolil. Mým primárním záměrem v pomyslné první polovině této práce je podrobně **zmapovat historii a vývoj směnky**, přičemž s tímto se logicky prolíná i vznik a vývoj samotného směnečného práva, jehož výskyt v právním řádu je typickým projevem existence kapitalismu v právu; o tom všem bude v konkrétních kapitolách této práce pojednáno s tím, že vývoj předmětného cenného papíru a souvisejícího právního odvětví bude primárně zaměřen na české země. Bylo by však dle mého názoru chybou, kdyby v této práci absentovalo krátké pojednání o historickém vývoji směnek a směnečného práva na evropském kontinentě, neboť tuzemský právní řád se hrdě hlásí k proudu kontinentální právní kultury, ze které také nepochybně historicky vychází, což bude v této práci rovněž na příkladu směnečného práva náležitě ilustrováno.

Dále v této práci bude na několika místech akcentováno, že historický vývoj směnek a směnečného práva se de facto prolíná s vývojem obchodu, potažmo obchodního práva. Z tohoto důvodu se níže uvedený výklad bude okrajově dotýkat i vývoje obchodního práva.

Za další z cílů této práce je možné bezesporu považovat **provedení komparace** vybraných právních norem obsažených v historickém Směnečném řádu se současně platnou a účinnou právní úpravou dle Zákona směnečného a šekového. Zejména za účelem udržení ucelenosti výkladu bude v této práci ještě

---

² REBRO, Karol. *Latinské právníké výrazy a výroky*. Přeložil Emil CHAROUS. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012., s. 54. ISBN 978-80-7357-915-9.

před tím stručně pojednáno o charakteristice směnky jako takové, včetně uvedení jejího zařazení do skupiny cenných papírů a popisu jejich současných, jakožto i historických funkcí.

Výběr zvolených právních předpisů pro provedení komparace nebyl nikterak náhodný, neboť co se týče historické právní úpravy, prvorepublikovou normotvorbu v oblasti směnečného práva dělí od účinné právní úpravy pouze dvě desetiletí a směnečný řád vydaný v českých zemích v době vrcholícího osvícenského absolutismu je dnešní směnečné realitě o poznání vzdálenější, než Směnečný řád, který byl „uveden v život“ o téměř devět desetiletí později. Kritériem pro volbu druhého legislativního díla pak byla pouze účinnost ke dni odevzdání této rigorózní práce, z tohoto důvodu tak bude v této práci detailněji pojednáno rovněž o Zákonu směnečném a šekovém.

Při volbě předkládaného tématu hrál významnou roli i fakt, že v předchozím odstavci zmiňovaný zákon z 20. prosince roku 1950 je stále účinný s tím, že ke dni odevzdání této práce byly ve sbírce zákonů vyhlášeny toliko jeho tři novelizace. Právě tato skutečnost činí Zákon směnečný a šekový jedinečným právním předpisem, který jednak překonal bez jediné novelizace dobu, kdy na našem území neochvějně vládla Komunistická strana Československa, a jednak do této právní úpravy ani nezasáhly státoprávní změny v devadesátých letech minulého století. Určité dílčí novelizace, která na tomto místě stojí za zmínku, se Zákon směnečný a šekový „dočkal“ v souvislosti s rekodifikací soukromého práva s účinností od 01. ledna roku 2014. Shora uvedené tak vytváří mimo jiné ideální příležitost k prozkoumání kvality předmětné právní úpravy, o které lze bez nadsázky říci, že je s ohledem na datum jejího vydání „živoucí historií.“

Závěrem tohoto úvodu zbývá dodat, že tato práce je rozdělena na čtyři na sebe logicky a chronologicky navazující stěžejní kapitoly, které jsou dále členěny na další dílčí subkapitoly. Při volbě jejich pořadí byl zohledněn výkladový postup, který spočívá nejdříve v obecném uvedení do problematiky a dále v její následné konkretizaci. Co se týče zvolených metod pro zpracování, s ohledem na vybrané téma předkládané práce, které výrazně zasahuje (nejenom) do právní historie českých zemí, používám v pomyslné první polovině rigorózní práce primárně popisnou metodu. Následně již s ohledem na výše nastíněné cíle využívám

komparativní metodu kombinovanou s analýzou. Zjištěné výsledky následně přehledně shrnuji s uvedením získaných poznatků.

1. Směnka a její historie

Jak již bylo v úvodu předkládané práce nastíněno, směnka je poměrně prastarý právní instrument. K tomu je třeba říci, že prapůvod a dávná historie směnky však doposud nebyla nikým podrobně a spolehlivě zmapována. Lze však s jistotou tvrdit, že podoba tohoto, v dnešním pojetí cenného papíru, prošla jistým historickým vývojem, bez kterého by zřejmě nemohla „spatřit světlo světa“ ani tato rigorózní práce. Současně aplikovatelná právní úprava směnek je tak výsledkem stovky let trvajícího vývoje.

Vzhledem k tomu, že směnka je považována za typický obchodněprávní instrument, není divu, že překotný vývoj její právní úpravy nejen na evropském kontinentě byl pevně spojen s postupným vývojem obchodního práva jako takového.

Tuto kapitolu jsem rozdělil na tři na sebe logicky navazující subkapitoly, které de facto uvozují stěžejní obsah předkládané práce, neboť jak již bylo předestřeno v úvodu, směnka vznikla mimo území českých zemí, ostatně jako řada jiných obchodněprávních instrumentů.

S ohledem na vzájemnou provázanost jednotlivých kapitol této práce bude i výklad týkající se vývoje směnečného práva na evropském kontinentě postupně záměrně směřován k vývoji tohoto právního odvětví na našem území, a to i ve spojitosti s mezinárodněprávní úpravou.

1.1. Předchůdce směnky ve starověku

V období, které popisují následující řádky předkládané práce, samozřejmě nelze hovořit o směnce v dnešním slova smyslu; maximálně lze níže uvedené listiny pokládat za jakési „zárodky“ cenných papírů.

Jeden z předních tuzemských odborníků zabývajících se nejen směnkami a směnečným právem v jedné ze svých monografií uvádí, že vynález tohoto

cenného papíru bývá připisován starým Řekům či dokonce Arabům, od kterých měla převzít směnku Lombardie.³

Někteří autoři „zacházejí ještě dále“, když za původní kolébku, nikoliv směnky, ale cenných papírů obecně považují starý Egypt či Babylónii, což údajně dokládají nálezy archeologa Sira Henryho Rawlinsona, který v blízkosti řeky Eufrat objevil hliněné a terakotové poukázky.⁴ O textech vtělených do těchto tabulek se například blíže zmiňuje Josef Klíma ve své níže citované publikaci: „*Kdo půjčil Akkad'anu nebo Amorejci obilí, stříbro nebo tovar jako zálohu na nákupní cestu, na (obchodní) cestu, na společenský vklad nebo jako [...], dal (o tom) vyhotovit pečeti opatřenou tabulku, do své tabulky, kterou dal vyhotovit, obchodník dal vložit (slova) „až přijde splatnosti, stříbro ponese úroky“ nebo dohodl dodatečná plnění, Akkad'an nebo Amorejce nebude nic dávat z těchto plnění.*“⁵ Z výše uvedeného textu lze minimálně dovodit podstatu předmětného média, ve kterém byl zachycen konkrétní, de facto obchodní případ.

Troufnu si tvrdit, že každý student již v prvním ročníku studia právnické fakulty má minimálně povědomí o tom, jak velký význam mělo římské právo pro kontinentální právní kulturu, zvláště pak pro soukromé právo. Bez bližšího studia pramenů by tak leckdo mohl legitimně očekávat, že i tento cenný papír byl starými Římany využíván; opak je však pravdou, neboť právní úpravu tohoto směru bychom v zřejmě nejznámější „studnici“ římské právní úpravy – tedy ve sbírce označené jako „*Digesta seu Pandectae*“ hledali marně, protože „*římskému právu byla nejen směnka, ale cenné papíry vůbec neznámé.*“⁶

Nutno dodat, že římské právo neobsahovalo ani žádnou detailnější úpravu cenných papírů, natož pak jejich dílčích kategorií, nicméně některé prameny uvádí, že předchůdce směnky v dnešním slova smyslu je možné spatřovat v římských listinách, které byly sepisovány před svědky a současně před notářem.⁷ I když dle

³ KOTÁSEK, Josef. *Zákon směnečný a šekový: komentář*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. Komentáře (Wolters Kluwer ČR), s. 2. ISBN 978-80-7357-965-4.

⁴ KOTÁSEK, Josef. *Právo cenných papírů*. V Praze: C.H. Beck, 2014. Academia iuris (C.H. Beck), s. 2. ISBN 978-80-7400-515-2.

⁵ KLÍMA, Josef. *Nejstarší zákony lidstva: Chammurapi a jeho předchůdci*. Praha: Academia, 1979., s. 147 - 148.

⁶ KOVAŘÍK, Zdeněk. 2. [Vývoj právní regulace směnky obecně]. In: KOVAŘÍK, Zdeněk. *Směnka a šek v České republice*. 5. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2006, s. 4. ISBN 80-7179-549-6.

⁷ KOTÁSEK, Josef. *Kurs obchodního práva: právo cenných papírů*. 5. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009. Beckovy právnické učebnice, s. 163. ISBN 978-80-7179-454-7.

obecných zásad římského obligačního práva nebylo možné uzavřít kontrakt s neurčitými subjekty, případně ve prospěch osoby třetí, za předchůdce cenných papírů někteří autoři odborných publikací považují poukázky nazývané jako „tesserae.“ Tyto poukázky svědčící konkrétnímu majiteli byly římskými císaři rozdávány mezi lid, „*a to jak na peníze, tak na rozličné plodiny nebo jako vstupenky do divadla, na nichž bylo vyznačeno pořadí, oddělení a číslo sedadla.*“⁸ Je však evidentní, že předmětné poukázky měly s dnešními cennými papíry jen velmi málo společného.

V souvislosti se směnkami je však třeba říci, že z římského práva byl (nejenom do tuzemského právního řádu) recipován systém členění smluvních závazků, u kterých mimo jiné rozlišujeme mezi kontrakty abstraktními a kauzálními, přičemž směnka byla již od počátku své existence typickou představitelkou abstraktního závazkového vztahu. Již tedy v římském právu platilo obecné pravidlo pro abstraktní kontrakty spočívající v tom, že prosté naplnění formy dalo vzniknout řádnému závazku, kauza stála až na druhém místě a stala se předmětem zkoumání jen k námitkám žalovaného.⁹ Ohledně abstraktní povahy předmětného cenného papíru bude ještě blíže pojednáno v subkapitole č. 3.2, proto si na ni dovoluji na tomto místě odkázat.

Názory na původ směnky se tak v odborné literatuře velmi různí. S ohledem na to, že dostupné prameny jsou v oblasti původu historie tohoto cenného papíru velmi skoupé, lze na tomto místě bez dalšího souhlasit s názorem kolektivu autorů uvedeného v odborné publikaci nadepsané jako Kurz obchodního práva: „*pátrání po původu směnky a době jejího vzniku patří k onomu druhu lidského úsilí, které patrně nikdy nebude uzavřeno s uspokojivým výsledkem.*“¹⁰ Na druhou stranu je zřejmé, že určitá „médiá“ vzdáleně podobající se směnkám v dnešním slova smyslu již byla známa starověkým civilizacím, nicméně do podoby cenného papíru v současném pojetí jim zbývalo ujít ještě notný kus cesty.

---

⁸ KOTÁSEK, Josef. *Právo cenných papírů*. V Praze: C.H. Beck, 2014. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-515-2.

⁹ KINCL, Jaromír, Michal SKŘEJPEK a Valentin URFUS. *Římské právo*. Dot. 2. dopl. a přeprac. vyd. (C.H. Beck dot. 1. vyd.). Praha: C.H. Beck, 1997. Beckovy právnické učebnice, s. 244. ISBN 80-7179-031-1.

¹⁰ KOTÁSEK, Josef, Jarmila POKORNÁ a Přemysl RABAN. *Kurs obchodního práva: právo cenných papírů*. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2005. Beckovy právnické učebnice., s. 163. ISBN 80-7179-855-X.

1.2. Počátky vývoje směnky na evropském kontinentě

V souvislosti s úvodem této kapitoly nelze necitovat jednoho z věhlasných odborníků zabývajících se historií jak soukromého, tak i veřejného práva, který k počátkům právní úpravy předmětného cenného papíru uvádí následující: „*Vývoj směnečného práva úzce souvisí a v řadě případů se přímo vzájemně proplétá s vývojem počátků tak zvaného obchodního práva, což je dáno historicky zcela přirozeně tím, že většina hlavních institutů obchodního práva má společný základ spolu se směnečným právem v kupeckém právu středověkých kupců a obchodníků.*“¹¹

Je tak jednoznačné, že **rozšíření užívání směnek bylo** historicky vždy úzce **spjato s obchodem**. I když „*historie obchodu začíná tehdy, když člověk postupně opouští jednoduché formy přírodního života a pociťuje potřebu získat a vlastnit věci, které mu nejsou snadno dostupné,*“¹² bude v této kapitole pojednáno o období daleko pozdějším a hospodářsky i společensky rozvinutějším.

S ohledem na předestřené skutečnosti v úvodu tak čtenáře jistě nepřekvapí, že cenný papír, jenž tvoří předmět předkládané práce, v podobě, která se již mnohem více blížila směnce v dnešním slova smyslu, se rozvinul právě v oblasti, kterou lze současně považovat za kolébkou moderního obchodního práva na evropském kontinentě. Symbolické je, že se jedná o území, které historicky spadalo pod nadvládu věhlasného antického impéria, konkrétně se jedná o oblast dnešní severní **Itálie**, odkud se směnka rozšířila dále po celé Evropě (na rozdíl od jiných obchodněprávních instrumentů, které vznikaly na evropském kontinentě souběžně na odlišných místech).¹³ K tomu je však nutné dodat, že počátky vývoje směnek a směnečného styku spadají teprve do dvanáctého století našeho letopočtu.

Na tomto místě je třeba zdůraznit, že politická mapa Apeninského poloostrova ve 13. - 15. století byla velmi různorodá, i přesto však tehdejší de facto městské státy představovaly v citovaném období „*nejrozvinutější a nejpokročilejší*

---

¹¹ URFUS, Valentin. *Zdomácnění směnečného práva v českých zemích a počátky novodobého práva obchodního*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1959. Právněhistorická knižnice, sv. 3., s. 5.

¹² MALÝ, Karel a Ladislav SOUKUP. *Vývoj české ústavnosti v letech 1618-1918*. Praha: Karolinum, 2006., s. 684. ISBN 80-246-1209-7.

¹³ URFUS, Valentin. *Historické základy novodobého práva soukromého: římskoprávní dědictví a soukromé právo kontinentální Evropy*. Praha: C.H. Beck, 1994. Právnícké učebnice (C.H. Beck), s. 128. ISBN 80-7049-107-8.

obchodní a finanční centra tehdejší Evropy,¹⁴ která velmi rychle nabývala svého významu a obchodního vlivu, který několikanásobně přesahoval hranice dnešní Itálie. Za tato centra je možné zcela jistě považovat kupříkladu tehdejší Benátky, Janov, Florencii či Pisu. Strategická poloha těchto měst v rámci středomoří a kulturní podobnost území tak převyšovala nevýhodu spočívající v politické a měnové roztržitosti. Není tak náhodou, že právě v této oblasti se zrodil jeden z nejinspirativnějších uměleckých slohů a de facto i stylu života - renesance.

Obecně lze říci, že k vývoji směnky jakožto dnešního svébytného právního instrumentu nejvíce přispěla potřeba obchodních subjektů určitým „elegantním“ způsobem překonávat překážky v obchodování spočívající jednak v měnové roztržitosti, a jednak v omezeném množství disponibilních všeobecně akceptovatelných platebních prostředků. V počátcích vývoje směnky tak bylo primárním hospodářským účelem tohoto cenného papíru bezpečné zprostředkování plateb mezi lokalitami, které byly od sebe relativně vzdálené, a ve kterých tamní obyvatelstvo používalo rozdílnou měnu.¹⁵

Směnečná forma se rámci výše vymezeného území v dané době rozvinula z notářských aktů, jimiž tehdy byla stvrzována obchodní ujednání¹⁶, zvláště pak obchody uzavírané s tzv. kampsory (*bancherii campsores, argentarii, trapezitae*¹⁷), kdož byli směnárníci, respektive bankéři specializující se na výměnu finančních prostředků; nutno dodat, že právě zmiňovaní patřili mezi elity v tehdejší společenském žebříku uvedených městských republik. V odborné literatuře převládá názor, že právě tito kampsori započali nejprve vystavovat určitý písemný příslib k zaplacení konkrétní peněžité sumy, přičemž onen abstraktní příslib vystavovatele se parametrově nejvíce podobal dnešní **směnce vlastní**. Z tohoto je možné vyvodit, že směnka vlastní je starším právním instrumentem, než obdobný cenný papír, na kterém jsou uvedeny údaje minimálně o třech subjektech.

---

¹⁴ ŠENKÝŘOVÁ, Bohuslava. *Bankovníctví*. Praha: Grada, 1997., s. 20. ISBN 80-7169-464-9.

¹⁵ KOTÁSEK, Josef. *Úvod do směnečného práva*. Brno: Masarykova univerzita, 2002. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, s. 11. ISBN 80-210-2855-6.

¹⁶ URFUS, Valentin. *Zdomácnění směnečného práva v českých zemích a počátky novodobého práva obchodního*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1959. Právněhistorická knižnice, sv. 3., s. 10.

¹⁷ ŠIKL, Heřman. *Soustavné výklady na právo směnečné podle rakouské vládní předlohy jednotné (světové) směnečného řádu z r. 1913*. V Praze, 1927. Rozpravy České akademie věd a umění, s. 7.

Těmto kampsorům byly postupně ze strany veřejné moci udělovány licence, které tyto zvláštní bankéře opravňovaly k výkonu konkrétních obchodů, například k převodu peněz nebo toliko ke zprostředkování určité transakce. Celý kontrakt spočíval v tom, že zákazník složil u kampsora určitý konkrétní obnos peněz, za což mu tento směnárník recipročně vystavil listinu, ve které byl vtělen závazek kampsora zaplatit v platebním místě konkrétní sumu; přičemž tuto sumu se tento bankéř zavázal ve většině případů zaplatit prostřednictvím třetích osob (jeho obchodních partnerů): „*Příslib zaplatit zněl na označenou osobu, remitenta.*”¹⁸ Jak již bylo uvedeno v předchozím odstavci, atributy právě popsané listiny se tak přibližují parametrům směnky vlastní v současném pojetí.

K tomu, aby se ze směnky vlastní vyvinula tzv. trata (směnka cizí čili vydaná)¹⁹, opět přispěla potřeba tehdejšího trhu, neboť bylo nutné vyřešit problematiku placení na větší geografické vzdálenosti. I když je směnka vlastní starším právním instrumentem než směnka cizí, nelze říci, že by tehdejší bankéři museli čekat na vývoj traty další staletí: „*Velmi záhy se však objevuje možnost, aby směnka byla zaplácena nejen označenému remitentovi na jeho příkaz (ordre), ale i na příkaz osoby, kterou tento remitent na směnce určí.*”²⁰

Vzhledem k tomu, že zmiňovaní směnárníci ve většině případů neměli zavedenou síť svých poboček v každém významném obchodním uzlu, byli nuceni spolupracovat mezi sebou. Z této spolupráce následně vznikla vzájemná síť těchto bankéřů, kteří v konkrétních platebních místech předmětné směnky propláceli; nutno říci, že tato „síť“ překonávala hranice i jednotlivých států. Na tehdejší dobu tak vzniklo důmyslné propojení platebních míst, což vyhovovala tehdejším obchodníkům, kteří složili finanční prostředky u jednoho kampsora, oproti tomu jim byla vystavena směnka a oni se tak mohli vydat bez většího finančního obnosu do své cílové destinace. V daném místě pak předložili jinému kampsorovi předmětnou směnku, která jim byla ve většině případů v místní měně proplácena.

---

¹⁸ KOVARÍK, Zdeněk. *Směnka a šek v České republice*. 6., přeprac. a dopl. vyd. Praha: C.H. Beck, 2011. Beckova edice právo a hospodářství., s. 2. ISBN 978-80-7400-402-5.

¹⁹ *Ottův slovník naučný*. Dvacátý pátý díl. Praha : J. Otto, 1906. s. 669.

²⁰ KOVARÍK, Zdeněk. *Směnka a šek v České republice*. 6., přeprac. a dopl. vyd. Praha: C.H. Beck, 2011. Beckova edice právo a hospodářství., s. 2. ISBN 978-80-7400-402-5.

Tito směnárníci si samozřejmě vedli o proběhnutých transakcích záznamy a své vzájemné pohledávky si pak vyrovnávali v rámci skontrace²¹ na směnečných trzích.²² Za účelem skontrace tak kampsori směnky vystavovali na jednotnou početní, imaginární měnu, která odpovídala váze zlata podle stanoveného kurzu: „*Tento důmyslný způsob umožnil vzájemné vyrovnání závazků ze směnek, se všech stran na trh došlých.*“²³

Vývoj právě popsaných transakcí však neustrnul v jednom bodě, neboť směnárníci v průběhu doby započali k těmto směnkám přikládat *doprovodný list*; pod tímto dokumentem si lze zjednodušeně řečeno představit průvodní dopis. Tento doprovodný list byl formulován jako výzva ze strany jednoho kampsora adresovaná druhému směnárníkovi k výplatě konkrétní částky uvedené v listině. Význam této listiny se postupem doby podstatně zvýšil: „*Původně se jednalo o zcela neformální dopis, který výstavci vlastní směnky jen pomáhal splnit jeho vlastní platební slib. O jeho obsahu nebylo původně věřiteli směnky nic známo, protože byl předáván uzavřený (epistula clausa).*“²⁴ Vývoj v této oblasti však pokračoval dále a postupem doby se tento původně neformální průvodní dopis stal důležitějším, než samotná směnka, která dříve stála na samém počátku těchto obchodů.

Vedle vývoje směnky jako takové je možné v tehdejší době vysledovat i vývoj exekučního uplatnění směnečného nároku, který byl již tehdy oproti ostatním způsobům exekuce velmi rychlý. Jednalo se o tzv. „sumární směnečný exekuční proces,“ jehož prvopočátky je možné spatřovat v řízení před tehdejšími notáři. Vývoj tohoto pro směnečné řízení dodnes signifikantního procesu byl ukončen již v patnáctém století.²⁵

---

²¹ Zúčtování a kompenzace vzájemných pohledávek a dluhů na běžném účtu mezi dvěma stranami.

²² KOTÁSEK, Josef. *Úvod do směnečného práva*. Brno: Masarykova univerzita, 2002. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, s. 12. ISBN 80-210-2855-6.

²³ ŠIKL, Heřman. *Soustavné výklady na právo směnečné podle rakouské vládní předlohy jednotné (světové) směnečného řádu z r. 1913*. V Praze, 1927. Rozpravy České akademie věd a umění., s. 10.

²⁴ KOTÁSEK, Josef. *Úvod do směnečného práva*. Brno: Masarykova univerzita, 2002. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, s. 12. ISBN 80-210-2855-6.

²⁵ URFUS, Valentin. *Zdomácnění směnečného práva v českých zemích a počátky novodobého práva obchodního*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1959. Právněhistorická knižnice, sv. 3., s. 11.

1.3. Vývoj směnečného práva na evropském kontinentě

Vzhledem k tomu, že v předchozí kapitole byl záměrně uveden pouze popis vývoje a používání směnečného média, v následujících řádcích se mimo jiné zaměřím na deskripci právních pramenů, ve kterých bylo směnečné právo ať již více či méně zachyceno; stejně tak nebudou opomenuty ani vlivy, které se na vývoji právní úpravy dané oblasti ať již bezprostředně či jen zprostředkovaně podílely. Na úvod je třeba uvést, že stejně jako v případě jiných právních instrumentů i užívání směnek předcházelo právní regulaci. S ohledem na skutečnosti uvedené v subkapitole zaměřené na počátky vývoje směnek na evropském kontinentě bude pojednání o směnečném právu započato až v období vrcholného středověku.

Nemůže být pochyb o tom, že směnečné právo tvoří a v historii již od samotného vzniku vždy tvořilo svébytnou součást soukromého práva, které již od dob věhlasného římského právníka Ulpiána zahrnuje právní normy sloužící zájmům jednotlivců. Vzhledem k tomu, že směnkou se zakládají závazky, směnečné právo lze současně považovat za součást obligačního práva. Aktuálně platná a účinná právní úprava, ostatně ani tehdejší právní normy neobsahovaly legální definici směnečného práva, proto bývá toto právní odvětví vymezováno doktrínou. Na tomto místě lze uvést příklad definice obsažené v jedné z prvorepublikových odborných publikací vydané již v roce 1927, která je dle mého názoru použitelná i za současného právního stavu: „*Směnečné právo – v užším smyslu – jest souhrnem právních pravidel, která upravují závazky směnečné a právní poměry k nim se vztahující, t. zv. styk směnečný (Wechselverkehr), způsobem zvláštním (formu směnky, postih směnečný, obmeškání, intervenci, duplikáty atd.)*“²⁶

Pro komparaci se sluší uvést ještě další, dle mého názoru o něco zdařilejší definici směnečného práva, která je obsažena v tradičním, doposud nepřekonaném a zřejmě ještě dlouho nepřekonatelném encyklopedickém díle vydaném již v roce 1905: „*Směnečné právo v objektivním smysle jest souhrn zvláštních norem upravujících směnečný styk, t. j. poměry poutající se k vydání a oběhu směnky: jako takové jest zvláštním oborem (jus speciale) práva soukromého a jeví se býti soujmem zvláštních předpisů vnitřně souvislým a soustavně uspořádaným*“²⁷

²⁶ ŠIKL, Heřman. *Soustavné výklady na právo směnečné podle rakouské vládní předlohy jednotné (světové) směnečného řádu z r. 1913*. V Praze, 1927. Rozpravy České akademie věd a umění., s. 22.

²⁷ *Ottův slovník naučný*. Dvacátý třetí díl. Praha : J. Otto, 1905. s. 489.

Obecně tak lze říci, že směnečné právo jako takové je relativně samostatná oblast právních norem ve skupině soukromého práva, přičemž toto odvětví práva bývá často řazeno do práva obchodního, nicméně nejen s ohledem na proběhnuvší rekonstrukci soukromého práva mu v současné době nelze upřít i jistý přesah do práva občanského.

1.3.1. Směnečné právo ve středověku

Předně je třeba uvést, že směnečné právo, ostatně stejně jako obdobná právní odvětví spadající do skupiny soukromého práva, se od jeho počátku vyvíjelo jako místní zvykové právo. Díky výše popsané propracované kampsorské síti docházelo k realizaci většiny směnečných obchodů v hlavních evropských obchodních uzlech (nikoliv pouze v rámci oblasti dnešní severní Itálie), což v konečném důsledku vedlo k tomu, že směnečné právo bylo ve svých prvopočátcích **jednotné**, a to de facto v rámci celé střední Evropy.²⁸ Jednotnost právní úpravy v určité oblasti je téměř ideálním předpokladem pro hladké provozování přeshraničního obchodu, a to nejenom v důsledku snížení transakčních nákladů. Nicméně tento počáteční stav směnečného práva nejen v důsledku geopolitických změn proběhnuvších v průběhu staletí bohužel neměl dlouhého trvání.

První pokusy o zachycení právní regulace směnečného práva lze vysledovat až téměř dvě staletí poté, kdy se v severní oblasti bývalého antického impéria na Apeninském poloostrově objevila první listina připomínající dnešní směnku. V Evropě se tak od čtrnáctého století začaly objevovat první směnečné řády, jejichž kvalita zpracování byla však velice různorodá. „*S postupem času nabývala tato regulace na závažnosti a stávala se systematictější.*“²⁹ Tyto směnečné řády (někdy také označované jako tržní řády či tržní statuty) zpočátku upravovaly některé základní otázky týkající se směnečného styku s tím, že územní působnost těchto tržních řádů ve většině případů končila těsně za hranicemi daného města. Aby bylo možné realizovat směnečné operace mezi městy, ve kterých byl aplikovatelný odlišný tržní statut, docházelo k tomu, že základní parametry směnečného styku byly v odlišných tržních řádech upravovány shodně: „*K určitému sjednocování*

---

²⁸ KOTÁSEK, Josef. *Úvod do směnečného práva*. Brno: Masarykova univerzita, 2002. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně., s. 12. ISBN 80-210-2855-6.

²⁹ KOVAŘÍK, Zdeněk. *Směnka a šek v České republice*. 6., přeprac. a dopl. vyd. Praha: C.H. Beck, 2011. Beckova edice právo a hospodářství., s. 4. ISBN 978-80-7400-402-5.

vedla ostatně i objektivně shodná potřeba zabezpečení právní jistoty, v jiných případech pak i jen shodné ideologické důvody vyplývající z univerzalistického středověkého nebo raně novověkého myšlení; tak např. téměř obecně se uznávala věková hranice vzniku způsobilosti ke směnkám 25. rokem, zhusta byly ze způsobilosti ke směnkám vylučovány ženy....“³⁰ Relativní podobnost směnečné právní úpravy v různých městech tak odbourávala překážky při realizaci daných směnečných transakcí, nicméně tento stav nebyl samozřejmě optimální.

Je třeba dodat, že středověký vývoj právní úpravy směnečného práva byl ve větší míře ovlivněn i tehdejší církevní učením, které v nejen obchodněprávních vztazích **odsuzovalo** úrok nebo obdobný zisk, stejně tak i **lichvu** (*usuraria pravitas*), která byla dokonce považována za trestný čin. Je třeba uvést, že církev v těchto dobách nebyla pouhou duchovní organizací, ale existovala rovněž v rovině politické; její vliv na právní úpravu jednotlivých států spadající pod vliv Svaté říše římské tak byl nikoliv zanedbatelný.³¹

Nutno říci, že i tuzemský zákonodárce v současné době umožňuje toho, kdo *zneužívá něčí rozumové slabosti, tísně, nezkušenosti, lehkomyšlnosti nebo něčeho rozrušení, dá sobě nebo jinému poskytnout nebo slíbit plnění, jehož hodnota je k hodnotě vzájemného plnění v hrubém nepoměru, nebo kdo takovou pohledávku uplatní nebo v úmyslu uplatnit ji na sebe převede,*³² potrestat odnětím svobody až na dvě léta (v případě naplnění kvalifikované skutkové podstaty trestného činu lichvy může být pachatel potrestán odnětím svobody dokonce až na osm let³³), nicméně středověké chápání lichvy bylo od toho současného velmi vzdálené, neboť tehdejší křesťané pod pojem lichva subsumovali jakékoliv braní úroků; teprve až od konce osmnáctého století našeho letopočtu se za lichvu považovalo překročení zákonné úrokové sazby.³⁴

Určité zmírnění v nahlížení na to, co vše lze považovat za lichvu, však je možné vysledovat ještě mnohem dříve: „*Zákazy l-vy přestaly se osvědčovati hlavně od stol. XIV., kdy čilý námořní i suchozemský obchod ukázal na význam kapitálu*

³⁰ PŘIBYL, Zdeněk. Směnečné právo. Praha: Karolinum, 1994., s. 10. ISBN 80-7066-932-2.

³¹ FALADA, David. *Recepte římského práva*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016., s. 78. ISBN 978-80-7380-603-3.

³² Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 218 odst. 1.

³³ Tamtéž, § 218 odst. 3.

³⁴ SPÁČIL, Jiří. Prodej nemovitosti za nepřiměřeně nízkou cenu a lichevní smlouvy v českém občanském právu. *Právní rozhledy*. 2003, č. 7, s. 331 - 333.

*jakožto statku produktivního. Do té doby, než se vyvinuly v Evropě čilejší obchodní poměry, měly peněžní zápůjčky za účel pomáhati dlužníkovi hlavně jen v nesnázích, při nichž běželo o úvěr spotřební.*³⁵

Další rozvoj směnečného styku na evropském kontinentě tak vyžadoval nevyhnutelnou revizi křesťanského principu, podle kterého peníze samy o sobě nemohly plodit opět peníze. Výklad směnečného platebního styku spočívající v tom, že se de facto jedná pouze o směnu jedné měny za jinou spojenou s poukazem směňovaného obnosu na určité místo, byl posléze tehdejší křesťanskou naukou akceptován. Zisk ze směnečné transakce byl pak považován za spravedlivou odměnu, například za zajištění tranzitu finančních prostředků z jednoho místa na druhé.

Nutno dodat, že nikoliv každá směnečná operace však byla ze strany církevního učení tolerována; kritériem pro dovolenost konkrétní směnečné transakce byla vzdálenost jednotlivých míst, mezi kterými se tato transakce realizovala: „*Za dovolenou byla proto považována jen taková operace, která se děje z místa na místo, neboť jen v takovém případě bylo lze odůvodnit zisk směnárníků jako zaslouženou odměnu za námahu a obstarání spojené s poukázáním peněz.*“ Z těchto důvodů tak nebylo možné realizovat takovou směnečnou transakci, u které by se místo vystavení a destinace splacení shodovaly.

I přes shora uvedený církevní vliv na směnečné právo nelze říci, že by kampsori z jimi zprostředkovaných kontraktací neprofitovali. Ostatně stejně jako v případě uplatňování jakýchkoliv jiných obchodněprávních restrikcí, trh si vždy „najde svoji cestu,“ která v daném případě spočívala například ve spekulacích kampsorů ohledně výše směnečného kursu. Tito specializovaní bankéři tak vedle zisku z jiných svých aktivit primárně vydělávali na rozdílu³⁶ mezi kursovni a nominální hodnotou směnky.³⁷

---

³⁵ *Ottův slovník naučný*. Šestnáctý díl. Praha : J. Otto, 1900., s. 11 -15.

³⁶ Tento rozdíl je označován jako směnečné ážio.

³⁷ URFUS, Valentin. *Zdomácnění směnečného práva v českých zemích a počátky novodobého práva obchodního*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1959. Právněhistorická knižnice, sv. 3., s. 12 -13.

1.3.2. První kodifikace směnečného práva

I přes relativní podobnost právních úprav směnečného styku, které byly obsažené v tržních řádech jednotlivých měst, se postupem doby ukázal tento stav v odvětví směnečného práva jako neudržitelný. První snahy o vytvoření jednotného pramenu práva předmětného právního odvětví, který by byl aplikovatelný na celém území jednoho státu, se kupodivu neobjevily na území dnešní Itálie, ale u „západního souseda“ tohoto dnešního státního celku, a to konkrétně ve druhé polovině sedmnáctého století.

Jak již bylo uvedeno výše v této rigorózní práci, historie a vývoj právní úpravy směnečného práva jsou úzce provázány s rozvojem obchodního práva jako takového. S ohledem na státoprávní uspořádání evropského kontinentu v období sedmnáctého a osmnáctého století byl tak další rozvoj směnečného práva, stejně jako vývoj práva obchodního, navázán na velké centralizované státní celky, ve kterých byl jediným představitelem veřejné moci absolutní monarcha.³⁸

Jedním z těchto státních útvarů byla bezpochyby tehdejší Francie, kde byl za vlády věhlasného krále z rodu Bourbonů, Ludvíka XIV., již v roce 1673 vydán kodex nazvaný jako „*Ordonance de commerce*,“ jehož pátá a šestá část byla zasvěcena právě směnečnému právu.³⁹ Z tohoto právního díla s ucelenou systematikou následně vycházeli i tamější zákonodárci při tvorbě francouzského obchodního zákoníku z roku 1807. Dílo *Ordonance de commerce*, které je do českého jazyka předkládáno také jako „Edikt krále sloužící k řízení obchodu pro obchodníky ve velkém i v malém,“ vzešlo z činnosti skupiny odborníků, v jejichž čele stál Jacques Savary. „*Není náhodou, že šlo o bývalého obchodníka, který důkladně studoval starší italské normy k této problematice a pro stát připravil i několik praktických dokumentů upozorňujících na možné zneužití staršího práva.*“⁴⁰

V důsledku konstituování jednotlivých národních států a pokračujícího upevňování pozic nejsilnějších z nich na politické mapě tehdejší Evropy došlo

---

³⁸ ROZEHNAL, Aleš. *Obchodní právo*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. Právnícké učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk), s. 28. ISBN 978-80-7380-524-1.

³⁹ KOVAŘÍK, Zdeněk. *Směnka a šek v České republice*. 6., přeprac. a dopl. vyd. Praha: C.H. Beck, 2011. Beckova edice právo a hospodářství., s. 4. ISBN 978-80-7400-402-5.

⁴⁰ ROZEHNAL, Aleš. *Obchodní právo*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. Právnícké učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk), s. 29. ISBN 978-80-7380-524-1.

k roztržštění jednotlivých právních úprav směnečného práva; v devatenáctém století tak již nemůže být hovořeno o jednotnosti tohoto právního odvětví, která byla typická zejména pro prvopočátky směnečného práva, tedy pro období dvanáctého a třináctého století; což bylo ostatně uvedeno i v úvodních odstavcích této subkapitoly.

Postupem doby se tak vytvořily tři svébytné oblasti směnečného práva, které bezpochyby měly přesah i do současnosti; konkrétně se jedná o tyto okruhy předmětného právního odvětví, které jsou řazeny chronologicky podle toho, ve kterém roce byl dříve vydán právní předpis, který je pro daný okruh směnečného práva příznačný:

- a) **Anglosaský**; dále
- b) **Francouzský**; a dále
- c) **Rakousko - německý**.⁴¹

Ad a) Anglosaská právní oblast byla v historii vždy již v obecných rysech diametrálně odlišná od kontinentální právní kultury, proto nemůže být pro čtenáře překvapením, že v oblasti zahrnujícím primárně dnešní území Spojeného království Velké Británie a Severního Irska se postupně vyvinula svébytná úprava směnečného zvykového práva, která byla v roce 1882 kodifikována v právním předpise nazvaném jako „Bills of Exchange Act.“⁴² Co se týče Spojených států amerických, v této zemi byl za účelem kodifikace směnečného práva v roce 1896 vydán právní předpis nazvaný jako „Negotiable instrument law.“⁴³ I když tento legislativní akt geograficky nespadá do vymezení kapitoly č. 1.3, nepochybně patří do anglosaské právní kultury; a právě z tohoto důvodu jsem jej na tomto místě okrajově zmínil.

Ad b) Francouzská právní oblast směnečného práva zahrnuje vedle území obsaženého v názvu tohoto okruhu oblast Nizozemí, Španělska a část území dnešních států nacházejících se na Balkánském poloostrově⁴⁴; za ústřední právní

---

⁴¹ KOVAŘÍK, Zdeněk. *Směnka a šek v České republice*. 6., přeprac. a dopl. vyd. Praha: C.H. Beck, 2011. Beckova edice právo a hospodářství., s. 4. ISBN 978-80-7400-402-5.

⁴² Bills of Exchange Act 1882. Legislation.gov.uk [online]. Copyright © [cit. 23.02.2019]. Dostupné z: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/Vict/45-46/61>.

⁴³ SVOBODOVÁ, Věra. *Směnka: Průvodce po slastech a strastech uživatele směnky*. Brno: Econ, 1994., s. 10. ISBN 978-80-901627-1-6.

⁴⁴ *Ottův slovník naučný*. Dvacátý třetí díl. Praha : J. Otto, 1905. s. 489.

pramen této větve je všeobecně považován jeden z „napoleonských zákoníků „*Code de commerce*“ z roku 1807, s jehož vydáním bylo započato již v roce 1804. Jednalo se o obchodní zákoník o čtyřech knihách, přičemž první kniha nazvaná „O obchodu obecně“ zahrnovala právě i úpravu směnečného práva, která byla konkrétně obsažena v podtitulu „o směnce a o orde papírech.“⁴⁵ Tento obchodní zákoník byl prvním kodexem svého druhu vydaným na evropském kontinentě; jak již bylo uvedeno výše, byl nepochybně inspirován výše zmiňovanou ordonancí, která je známá také pod názvem *Code Savary*.⁴⁶ Na tehdejší dobu to bylo bezpochyby dílo zdařilé a kvalitní, což potvrzuje i skutečnost, že se stalo inspirací pro zahraniční obchodně právní úpravy: „*Zákoník tento byl v mnohých jiných zemích v překladech se změnami více méně rozsáhlými uveden a sloužil převalné části pozdějších obchodních kodifikací za vzor.*“⁴⁷ Není nezajímavé, že některé právní normy v předmětném kodexu tehdy obsažené dopadají na své adresáty na území Francie dodnes.

Oproti prvně uvedenému anglosaskému právnímu předpisu však *Code de commerce* nelze považovat za ryzí kodifikaci směnečného práva, neboť toto obsáhlé dílo vedle právních norem regulujících směnečný styk obsahovalo i jiné obchodněprávní normy, ostatně jak tomu typické i u jiných obchodních zákoníků. Nutno dodat, že normy směnečného práva byly v tomto obchodním zákoníku oproti jiným obchodněprávním institutům v menšině.

Ad c) Poslední zmiňovaná právní oblast směnečného práva je s ohledem na zvolené téma předkládané rigorózní práce nejvýznamnější, a to nejenom proto, že geograficky zahrnuje největší oblast střední a východní Evropy, včetně skandinávských zemí či Ruska; ostatně jak uvádí například Zdeněk Kovařík: „*vliv rakousko - německé směnečněprávní doktríny dosáhl až po Japonsko.*“⁴⁸ Stejně jako dvě výše zmiňované právní oblasti směnečného práva, i pro okruh rakousko - německý je signifikantní jeden velký právní kodex – a to **Směnečný řád z roku**

---

⁴⁵ KNAPP, Viktor. *Velké právní systémy: úvod do srovnávací právní vědy*. Praha: C.H. Beck, 1996. Beckovy právnické učebnice., s. 139. ISBN 80-7179-089-3.

⁴⁶ KADLECOVÁ, Marta. *Vývoj českého soukromého práva*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004. Právní dějiny., s. 144. ISBN 80-86432-83-1.

⁴⁷ RANDA, Antonín. *Soukromé obchodní právo rakouské*. 2. vyd. V Praze: Otto, 1892., s. 14.

⁴⁸ KOVAŘÍK, Zdeněk. *Směnka a šek v České republice*. 6., přeprac. a dopl. vyd. Praha: C.H. Beck, 2011. Beckova edice právo a hospodářství., s. 4. ISBN 978-80-7400-402-5.

1850.⁴⁹ Tento kodex směnečného práva ve znění pozdějších dodatků byl mimo jiné významný v tom, že sjednotil roztříštěnost právních úprav, kterou tehdy navíc potrhovala skutečnost, že: „v rámci jednotlivých států si ještě i jednotlivá města ponechávala svůj vlastní směnečný řád. Tak např. koncem první poloviny 19. století bylo na území tehdejšího německého Bundu v platnosti 56 směnečných zákonů.⁵⁰ Je tak jednoznačné, že na tehdejší potřebu trhu po rychlém sjednocení směnečné právní úpravy bylo nutné ze strany veřejné moci adekvátně reagovat, což se do jisté míry určitě povedlo, a to na základě předmětného Směnečného řádu, o kterém bude v této práci ještě blíže pojednáno, neboť tvoří východisko pro komparaci současně platné a účinné právní úpravy směnečného práva.

Vzhledem k tomu, že pokračování v tomto výkladu by částečně zasahovalo do vývoje směnečného práva v českých zemích, který je obsahem kapitoly č. 2, dovoluji se na citovanou část této rigorózní práce na tomto místě v plném rozsahu odkázat.

1.3.3. Pokusy o mezinárodní unifikaci směnečného práva

Jak bylo uvedeno v předchozí kapitole, v druhé polovině devatenáctého století došlo v rakousko - německé oblasti směnečného práva k výraznému posunu, neboť nejednotnost směnečných norem v jednotlivých právních předpisech na úrovni městských úprav byla definitivně odstraněna. I když základní principy právní úpravy směnek byly v jednotlivých státech obdobné, což bylo dáno i tím, že předobrazem jednotlivých národních úprav byla pravidla dotvářená ve středověku činností profesionálních směnárníků – kampsorů, překotný hospodářský rozvoj států související s průmyslovou revolucí si vyžadoval **další sjednocení směnečného práva, které by přesahovalo právní úpravy národních států**, neboť roztříštěnost jednotlivých oblastí směnečného práva ztěžovala a lze říci, že do jisté míry i komplikovala obchodování na mezinárodní úrovni.

Pro shora zmiňované, do jisté míry i vulgární pojmenování procesu sjednocení práva na mezinárodněprávní úrovni, bývá v praxi užíván puristicky

---

⁴⁹ Císařský patent č. 51/1850 Z.ř., ze dne 25. ledna 1850, jímžto se pro celé Rakouské císařství vydává, vyhláší a počínajíc od 1. května 1850, v platnost uvádí obecný řád směnečný.

⁵⁰ KOTÁSEK, Josef. *Kurs obchodního práva: právo cenných papírů*. 5. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009. Beckovy právnícké učebnice, s. 164. ISBN 978-80-7179-454-7.

přesnější termín „unifikace.“ Tento postup lze jednoduše vymežit jako činnost států, jejímž cílem je vytvoření jednotného textu právních norem (v tomto případě v oblasti směnečného práva), upravujících soukromoprávní vztahy v mezinárodním obchodním styku a následná transformace těchto právních norem do právních rádu států účastnících se této unifikace, a to na základě mezinárodně právního závazku jednotlivých států.⁵¹

Pokud pomineme Směnečný řád, jehož podoba vzešla z návrhů prezentovaných na konferenci konané v německém Lipsku v roce 1847, další úspěšnější pokusy o unifikaci směnečného práva v mezinárodněprávním měřítku datujeme do počátku druhého desetiletí dvacátého století.

Snahy o unifikaci směnečného práva na evropském kontinentě lze vysledovat již v druhé polovině devatenáctého století; za tímto účelem byly pořádány z iniciativy belgické exekutivy mezinárodní konference například v Bruselu či v Antverpách, nicméně výsledky těchto konferencí žádný hmatatelný právní pramen práva nepřinesly.⁵²

V předchozím odstavci uvedený výsledek proběhnuvších konferencí však nelze použít na následující zasedání odborníků nejen v oblasti směnečného práva, které se tentokrát konalo v Nizozemí. V letech 1910 a 1912 proběhly v západoevropské metropoli, ve které v současné době sídlí Mezinárodní soudní dvůr, Haagské směnečné konference, ze kterých vzešel návrh Jednotného směnečného řádu, který byl de facto kompromisní úpravou mezi tehdejšími francouzským a rakousko – německým právem směnečným. Předmětný návrh tohoto právního předpisu obsahoval toliko osmdesát článků. Do dalšího praktického „sblížení“ jednotlivých národních právních úprav směnečného styku však definitivně zasáhlo mocenské soupeření mezi Trojspolkem a Trojdohodou: *„Než se ovšem mohly projevit první pozitivní efekty konference, vypukla I. světová válka.“*⁵³

---

⁵¹ KUČERA, Zdeněk. *Úvod do práva mezinárodního obchodu*. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2003. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk), s. 40. ISBN 80-86473-32-5.

⁵² KOVAŘÍK, Zdeněk. *Směnka a šek v České republice*. 6., přeprac. a dopl. vyd. Praha: C.H. Beck, 2011. Beckova edice právo a hospodářství., s. 5. ISBN 978-80-7400-402-5.

⁵³ KOTÁSEK, Josef. *Úvod do směnečného práva*. Brno: Masarykova univerzita, 2002. Edice učebnic Právnícké fakulty Masarykovy univerzity v Brně, s. 15. ISBN 80-210-2855-6.

Bylo by však chybou tvrdit, že výše zmiňované Haagské směnečné konference neměly na další směřování směnečného práva na evropském kontinentě žádný vliv, neboť další impuls k unifikaci předmětného právního odvětví vzešel ze strany Společenství národů, které vycházelo právě z výsledků předcházejících konferencí konaných v Haagu. Hospodářský výbor působící v rámci předmětné mezinárodní organizace zadal v roce 1927 komisi odborníků vypracovat nový návrh unifikované právní úpravy, jehož výsledkem byl tzv. expertní návrh, který vycházel z výše uvedeného Jednotného směnečného řádu.⁵⁴

Předmětný expertní návrh byl následně podkladem při zasedání konference o sjednocení směnečného práva zasedající v hlavním městě jednoho z významných švýcarských kantonů – Ženevě, a to v roce 1930. Jednání této ženevské konference se účastnili zástupci jednatřiceti států, Československou republiku nevyjímaje.⁵⁵ Celkový počet států, které se předmětné konference účastnily, tak do jisté míry demonstruje naléhavost potřeby jednotné právní úpravy v mezinárodněprávním měřítku. Nutno říci, že výsledky zasedání ženevské konference jsou hmatatelné, neboť dne 07. června roku 1930 byly sjednány a signovány celkem tři mezinárodní úmluvy:

- a) **Úmluva o jednotném zákonu směnečném;** dále
- b) **Úmluva o střetech zákonů;** a dále
- c) **Úmluva o směnečných poplatcích.**⁵⁶

Ad a) Mezi odborníky panuje všeobecná shoda nad tím, že prvně zmiňovaná Úmluva o jednotném zákonu směnečném, kterou tehdy podepsali zástupci dvaceti šesti evropských států, je nejvýznamnějším počinem ženevské konference. Jádro této úmluvy tvoří její příloha číslo 1, která obsahuje jednotný zákon směnečný, jenž je tvořen sedmdesáti osmi články. Tento zákonný text jednotného zákona směnečného měl být signatáři úmluvy inkorporován do vnitrostátních právních úprav.

---

⁵⁴ KOTÁSEK, Josef. *Úvod do směnečného práva*. Brno: Masarykova univerzita, 2002. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, s. 15. ISBN 80-210-2855-6.

⁵⁵ Svůj podíl na výsledku konference měl i československý delegát prof. Dr. Karel Hermann - Otavský.

⁵⁶ KOTÁSEK, Josef. *Úvod do směnečného práva*. Brno: Masarykova univerzita, 2002. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, s. 15 - 16. ISBN 80-210-2855-6.

Přílohu č. 2 této úmluvy pak tvoří výhrady smluvních stran k první příloze, tedy k samotnému jednotnému zákonu. Tyto výhrady umožňovaly signatářům předmětné úmluvy odchýlit se od textu jednotného zákona; jak však uvádí například Zdeněk Kovařík, v žádném z případů se nejednalo o zásadní odchylky: „*Těchto rezerv je celkem dvacet tři, řada z nich však platila jen krátké období po ratifikaci Úmluvy a nikdy se nedotýkají otázek z hlediska směňky závažných.*“⁵⁷

Ad b) Jak již ze samotného gramatického výkladu názvu v pořadí druhé uvedené úmluvy vyplývá, tato listina primárně řeší problematiku kolizních norem v oblasti směnečného práva v mezinárodněprávním měřítku. Signatáři Úmluvy o střetech zákonů se tak dobrovolně dohodli na tom, že v případě nastanuvší kolize odlišných směnečných zákonů budou postupovat podle předem určených závazných pravidel.⁵⁸

Ad c) Posledně zmiňovaná mezinárodní úmluva je svým významem oproti předchozím dvěma dokumentům na pomyslném chvostu. Jejím předmětem je speciální úprava směnečného poplatkového práva.

I přes všeobecnou shodu na mnohých atributech směnečného práva není ani v jednom ze shora uvedených dokumentů uvedena legální definice pojmu směňka.⁵⁹

Nutno říci, že výše popsaná proběhnuvší ženevská konference se svým mezinárodním významem zapsala do historie směnečného práva: „*Přes poměrně omezený počet signatářských států a ještě menší počet států, které úmluvy skutečně ratifikovaly, bylo přesto ženevské směnečné právo, a je dodnes rozšířeno v celosvětovém měřítku podstatným způsobem, jako unifikace převažující části směnečného práva. Je tomu tak proto, že i ti, kdo ženevské úmluvy nepodepsali, přesto fakticky tyto úmluvy do svého práva inkorporovali a tohoto práva se ve svém vnitrostátním směnečném zákonodárství přidrží.*“ Nelze si nepovšimnout, že z hospodářsky a geopoliticky významných států se ženevské konference účastnilo i Spojené království Velké Británie a Severního Irska, nicméně z výše

---

⁵⁷ KOVAŘÍK, Zdeněk. *Směňka a šek v České republice*. 6., přeprac. a dopl. vyd. Praha: C.H. Beck, 2011. Beckova edice právo a hospodářství., s. 6. ISBN 978-80-7400-402-5.

⁵⁸ KOTÁSEK, Josef. *Úvod do směnečného práva*. Brno: Masarykova univerzita, 2002. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, s. 16. ISBN 80-210-2855-6.

⁵⁹ VÁCHA, Přemysl. *Některé otázky práva směnečného*. Praha: Všehrd, 1993., s. 9. ISBN 80-85305-23-2.

uvedených úmluv podepsali zástupci tohoto státu pouze posledně zmiňovanou, tedy nejméně významnou. Anglosaská právní oblast směnečného práva tak zůstala ženevskou konferencí téměř nedotčena.⁶⁰

I s ohledem na zvolené téma předkládané rigorózní práce dlužno dodat, že Československá republika se konference v Ženevě účastnila aktivně, neboť její zástupci jednak participovali na přípravě předmětných mezinárodních úmluv, a jednak tyto výše vypočtené a blíže specifikované úmluvy byly ze strany zástupců Československé republiky signovány, a to beze zbytku.⁶¹ I přesto však nebyly tyto úmluvy do dnešního dne ratifikovány, tudíž jimi není Česká republika s odkazem na článek 10 Ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústavy České republiky, ve znění pozdějších předpisů formálně vázána. Důvody, proč nedošlo ke zjednodušeně řečeno závaznému potvrzení mezinárodního dokumentu zákonodárným sborem, vysvětluje předseda senátu Vrchního soudu ve svém odborném článku z roku 2003 následovně: „*Pro ty, kdo pohlížejí na naši současnou politickou scénu příliš pesimisticky a snad si tehdejší pořádky idealizují, zvěstují, že k ratifikaci nedošlo snad nějakým opomenutím, ale že se ohledně toho strhl politický boj stejně od podstaty věci odtržený, nekvalifikovaný a neodborný, jak to lze vidět i dnes, kdy více záleželo na tom, kdo ratifikaci prosazuje, než na tom, zda je to návrh rozumný.*“⁶² S politováním musím konstatovat, že od doby, kdy spatřil světlo světa citovaný článek, jsem posun k lepšímu v rámci tuzemské politické kultury nikterak nezaznamenal.

Závěrem této kapitoly je třeba říci, že konference v Ženevě byla do této doby nejúspěšnějším počinem v oblasti unifikace směnečného práva v mezinárodně právním měřítku. Od přijetí příslušných ženevských úmluv však došlo k výraznějšímu odpoutání anglosaské větve směnečného práva od okruhu směnečného práva ženevského. Toto pomyslné vzdalování jednotlivých právních oblastí se pokusili „zarazit“ na půdě Komise Organizace spojených národů pro mezinárodní obchodní právo, nicméně bohužel prozatím neúspěšně. I když

---

⁶⁰ KOVAŘÍK, Zdeněk. *Směnka a šek v České republice*. 6., přeprac. a dopl. vyd. Praha: C.H. Beck, 2011. Beckova edice právo a hospodářství., s. 6 - 7. ISBN 978-80-7400-402-5.

⁶¹ KOPÁČ, Ludvík. *Směnky a směnečné právo: (směnečný zákon s komentářem a úvodem do směnečného práva)*. Dotisk. Praha: Prospektrum, 1993., s. 5 - 6. ISBN 80-85431-43-2.

⁶² KOVAŘÍK, Zdeněk. O možných změnách ve směnečném a šekovém právu. *Právní rádce* [online]. 25.02.2003 [cit. 2019-02-25]. Dostupné z: <https://pravnicaradce.ihned.cz/c1-12379330-o-moznych-zmenach-ve-smenecnem-a-sekovem-pravu>.

zmiňovaná komise, pro jejíž anglické označení „*United nations commission on international trade law*“ bývá notoricky používána zkratka „UNCITRAL“, vytvořila jistý návrh kompromisního řešení, její uvedení do praxe by vedlo ke vzniku jakési dvoukolejnosti v oblasti mezinárodního směnečného práva, která samozřejmě není optimální v žádné právní úpravě.⁶³

---

⁶³ KOTÁSEK, Josef. *Úvod do směnečného práva*. Brno: Masarykova univerzita, 2002. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, s. 18. ISBN 80-210-2855-6.

2. Vývoj směňky a směnečného práva v českých zemích

V následující kapitole bude deskripce vývoje směnečného práva oproti předchozím subkapitolám vytyčena striktně územně, neboť bude pojednáno toliko o vývoji směnečného práva v **českých zemích**. Vzhledem k tomu, že v tuzemské historii poměrně často docházelo jak k územním ziskům, tak i jejich ztrátám, a to zejména s ohledem na vývoj geopolitické mapy Evropy, stejně tak docházelo někdy k překotným změnám v rodu či v osobách panovníka, bude výraz „české země“ v následujících řádcích používán obecně ve smyslu souhrnného označení pro svazek zemí spadající pod svrchovanost českého panovníka, a to bez dalšího.

S ohledem na to, že většina odborných publikací zasvěcených směnkám a směnečnému právu obecně se dotýká historie a vývoje směnečného práva v českých zemích pouze okrajově, budu v této kapitole primárně vycházet z dosud dle mého názoru nepřekonaného díla věhlasného profesora právní historie – **Valentina Urfuse**, který mimo jiné patřil k předním českým právními romanistům. Jeho celoživotní přínos nespočívá pouze ve vydání řady odborných publikací, ze kterých v této práci mimo jiné čerpám, neboť se jakožto první porevoluční vedoucí katedry právních dějin Právnické fakulty Univerzity Karlovy dále významně zasloužil o reorganizaci vysokoškolské právní výuky.⁶⁴ Nikoliv nevýznamný celoživotní přínos profesora Valentina Urfuse celé právní obci bych zde samozřejmě mohl detailněji rozvést na několika dalších desítkách stran, nicméně s ohledem na zvolené téma předkládané rigorózní práce se v následujících řádcích budu věnovat výše nadepsanému obsahu této kapitoly. Nicméně jsem považoval téměř za povinnost o tomto dosud nepřekonaném právní historikovi na tomto místě v krátkosti pojednat.

Vzhledem k tomu, že zejména z důvodu ucelenosti této rigorózní práce a rovněž z důvodu chronologie jsem nejdříve pojednal o historii a vývoji směnek, jakožto i směnečného práva v zahraničí, v následujících řádcích bude rovněž uvedena komparace některých aspektů směnečného vývoje, a to se skutečnostmi, o kterých již bylo pojednáno výše.

---

⁶⁴ TRETERA, Jiří Rajmund. Vzpomínka na profesora JUDr. Valentina Urfuse (1928–2014). *Revue církevního práva* [online]. XXI. [cit. 2019-02-26]. Dostupné z: http://spcp.prf.cuni.cz/42-56/60_revue_cela.pdf.

2.1 Předpoklady vývoje směnečného práva v českých zemích

Jak již bylo uvedeno v předchozích kapitolách výše, směnka v podobě blížící se formě současného cenného papíru vznikla v původních městských státech ležících na území dnešní severní Itálie, odkud se dále rozšířila do celé kontinentální Evropy, tedy i do českých zemí. Nutno však jedním dechem dodat, že obyvatelstvo žijící na našem území započalo s užíváním směnek v obchodním styku o několik století déle, než v tehdejších italských městských republikách. Důvod, proč bylo rozšíření do českých zemí tohoto, dříve primárně platebního instrumentu, o několik století opožděno, lze uvést slovy Valentina Urfuse jednoduše, neboť *směnka byla vždy chápána jako jistý symbol rozvinutého peněžního styku.*⁶⁵ Rozvoj peněžního styku však historicky vždy bezprostředně souvisel s trhem a zejména s obchodem, jehož vývoj ve středověku byl v různých částech kontinentální Evropy značně nevyrovnaný.

Z výše uvedeného je tak možné vyvodit, že za jeden z předpokladů pro rozvoj směnečného práva na našem území je třeba považovat tehdejší **hospodářskou situaci**, která (jak již to ve většině případů bývá) byla navázána i na poměry politické. Na přelomu **sedmnáctého a osmnáctého století** se obchod a trh v českých zemích koncentroval primárně ve městech, jejichž ekonomická moc spolu s politickým postavením předurčovaly rozmach a intenzitu obchodních vztahů. Obchod v těchto ekonomických uzlech českých zemí byl provozován často profesionálními obchodníky – měšťany, jejichž ekonomický status determinoval členství těchto obchodníků ve vyšších vrstvách tehdejšího obyvatelstva.

Čilý obchodní styk českých měst, zejména pak rudolfinské Prahy, která mílovými kroky nabývala svého neotřesitelného významu i v mezinárodním měřítku, byl znenáhla nabourán událostmi bělohorskými a souvisejícím poválečným vývojem. Není nezajímavé, že Valentin Urfus se ve své níže citované odborné publikaci pokouší vyvrátit v českém národu hluboce zakořeněný negativismus spojený zejména s tímto nechvalně proslulým obdobím: „*Naopak hlavním znakem poválečného vývoje je napravování a zacelování škod válkou*

---

⁶⁵ URFUS, Valentin. *Historické základy novodobého práva soukromého: římskoprávní dědictví a soukromé právo kontinentální Evropy*. Praha: C.H. Beck, 1994. Právnícké učebnice (C.H. Beck), s. 128. ISBN 80-7049-107-8.

způsobených a návrat hospodářského života do normálních kolejí, přičemž tento proces se bezpochyby v celostátním měřítku dovršuje někdy až na samotném sklonku století.“ K tomu však jedním dechem dodává, že předmětná hospodářská obnova neprobíhala v českých zemích rovnoměrným způsobem, neboť prosperita poddanských měst se ekonomickému blahu královských usedlostí relativně vzdalovala.⁶⁶

Stejně jako rozvoji směnečného práva v Evropě, ani prvopočátkům regulace směnek v českých zemích se nevyhnulo **církevní učení**, které lze bez nadsázky považovat za další, terminologií mezinárodního práva soukromého řečeno, z „hraničních určovatelů“ pro rozvoj směnečného práva na našem území, a to přesto, že české země byly i tehdy tradičnímu sídelnímu místu papežů mnohem vzdálenější, než samotné italské městské republiky.

Ze shora popsaných konsekvencí lze vyvodit, že kanonické učení zasahovalo do sféry užívání směnek v českých zemích, stejně jako na historickém území dnešní Itálie od dvanáctého století, zejména v souvislosti s lichvou a rovněž s braním úroků. Násilná rekatolizace proběhnuvší po Bílé hoře tak samozřejmě měla vliv i na tuto právní oblast.

Lichva v českém právním prostředí zejména po účinnosti Obnoveného zřízení zemského spočívala v takovém soukromoprávním ujednání, „*keré přinášelo některému ze zúčastněných vyšší zisk nad míru stanovenou zákonem nebo obyčejem.*“ V této souvislosti lze spařovat rozdíl oproti původně uplatňovanému pojetí lichvy nejen v italských městských státech, kde bylo za lichvu považováno jakékoliv braní úroků.

Nutno říci, že postoj absolutistické monarchie k braní úroků byl vlivem v 18. století rozšířeného merkantilistického názorového proudu založeném na učení, podle kterého peníze zvětšují národní bohatství,⁶⁷ ještě dále revidován, což se odrazilo rovněž i v obecně závazných právních předpisech. Podle zmiňované teorie bylo s lichvou spojené hromadění finančních prostředků v rukou jediné

---

⁶⁶ URFUS, Valentin. *Zdomácnění směnečného práva v českých zemích a počátky novodobého práva obchodního*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1959. Právněhistorická knižnice, sv. 3., s. 33 – 36.

⁶⁷ HOLMAN, Robert. *Dějiny ekonomického myšlení*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005. Beckovy ekonomické učebnice., s. 19. ISBN 80-7179-380-9.

osoby považováno pro národní hospodářství za nežádoucí, ne-li ekonomicky škodlivé. Tento stav měl být napraven jednak zdokonalením úvěrového styku a jednak **zakotvením právních norem v oblasti styku směnečného**. I když z těchto návrhů bylo nakonec pramálo realizováno, nelze říci, že by myšlenkový vývoj v této oblasti nebyl přínosným pro budoucí právní úpravy, a to nejen v oblasti předmětného právního odvětví.

Za poslední z trojice hlavních předpokladů pro vznik a vývoj směnečného práva v českých zemích lze považovat existenci obchodnických cechovních organizací, které svoji roli sehrály hlavně v oblasti vřatislavského směnečného práva, o kterém bude pojednáno detailněji níže v samostatné kapitole. Prvotním účelem těchto organizací bylo zajištění obživy pro jednotlivé členy těchto komunit, následně se cechovní organizace stávaly i jakýmsi garantem jakosti produktů či služeb v oblasti, ve které působily. Postupem času došlo v českých zemích k plošnému rozšíření těchto organizací: „*V XVI. věku nebylo u nás města, ba ani městečka bez řemeslného cechu.*“⁶⁸

Na závěr této kapitoly tak nelze necitovat Valentina Urfuse, který pregnančně shrnuje právní a politické předpoklady pro vývoj směnečného práva v českých zemích v předmětném období následovně: „*Positivní právo pobělohorské, nevytvářelo - li přímo celkem dobré předpoklady pro rozvinutí směnečného styku, tedy takovému rozvinutí nestavělo nic v cestu. Mimořádně příznivé podmínky pak přinesl počátek století, kdy absolutistický stát zahrnul směnečné právo přímo do plánu svých hospodářsko - politických opatření na zlepšení platebního a peněžního styku....*“⁶⁹

2.2 Počátky užívání směnek a rozvoj směnečného práva v českých zemích

Shora popsané hospodářské, politické a de facto i právní podmínky panujících v českých zemích v sedmnáctém a osmnáctém století tak předcházely vzniku směnečného práva, které ve svých počátcích nebylo od obchodního práva

---

⁶⁸ WINTER, Zikmund. *Český průmysl a obchod v 16. věku*. Praha: Česká akademie, 1913., s. 4.

⁶⁹ URFUS, Valentin. *Zdomácnění směnečného práva v českých zemích a počátky novodobého práva obchodního*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1959. Právněhistorická knižnice, sv. 3., s. 84 - 91.

nikterak výrazně odlišováno. Tuto skutečnost reflektuje i většina autorů odborných publikací zabývajících se v této rigorózní práci uvedenými tématy, neboť v kapitolách věnovaných počátkům vývoje obchodního práva v českých zemích ve většině případů uvádějí současně i pojednání o právu směnečném.⁷⁰

Výklad věnovaný historii směnek a směnečného práva v českých zemích tak na tomto místě započnu o několik stovek let déle, než shora uvedenou kapitolu primárně věnovanou vzniku a vývoji směnek a následně i směnečného práva na severu Apeninského poloostrova. I když o počátcích směnečného práva v českých zemích lze hovořit nejdříve až na konci sedmnáctého století, neznamená to, že by tyto cenné papíry před vydáním prvních právních norem zařaditelných do skupiny směnečného práva ze strany příslušných orgánů veřejné moci nebyly různými obchodními subjekty vůbec využívány. Směnky byly známé našim prapředkům již na konci patnáctého století, nicméně pravidelnost v jejich užívání v obchodním styku lze vysledovat až ve století šestnáctém.

Ohledně praktického využívání směnek lze uvést, že tyto v dnešním pojetí cenné papíry byly v českých zemích prvotně užívány ze strany obchodníků za zcela jiným účelem, než jak tyto směnky využívali specializovaní bankéři v tehdejších italských městských republikách od 12. století: „*O distančním směnečném styku na území českého státu na přelomu 17. a 18. století ovšem nemůže být, s výjimkou Vratislavi, řeči. Užívání směnek, které v našich zemích v této době tak prudce stoupá, má zcela jiný charakter a vyplývá ze zcela jiného ekonomického základu.*“⁷¹ Předně tak byly směnky v českých zemích využívány primárně jako úvěrový instrument krátkodobého charakteru; obchod realizovaný prostřednictvím těchto cenných papírů měl jen málokdy komunální přesah.

V předchozím odstavci uvedené skutečnosti tak fakticky předurčily, že v tuzemských poměrech takto uzavřený směnečný vztah se nejvíce přibližoval vztahu mezi *debitorem* a *creditorem*, než obchodně partnerskému vztahu, jak tomu bylo ostatně ve středomořských italských republikách. „*Tuto myšlenku podporuje i fakt, že řada směnečných vztahů vznikla mezi příslušníky městského stavu*

---

⁷⁰ URFUS, Valentin. *Historické základy novodobého práva soukromého: římskoprávní dědictví a soukromé právo kontinentální Evropy*. Praha: C.H. Beck, 1994. Právnícké učebnice (C.H. Beck), s. 125. ISBN 80-7049-107-8.

⁷¹ KADLECOVÁ, Marta. *Dějiny českého soukromého práva*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007., s. 180. ISBN 978-80-7380-041-3.

a slechtou.“ Výjimku ze shora uvedeného později představovala pouze oblast vratislavského směnečného práva.

Co se týče rozlišování mezi dvěma velkými skupinami směnek, v českých zemích, stejně jako mezi italskými kampsory, se nejdříve rozšířilo užívání směnky vlastní, která byla tehdy považována za jakýsi dlužní úpis sui generis. Užívání směnky cizí bylo na počátcích směnečného práva v českých zemích spíše výjimečnou záležitostí.⁷²

Na tomto místě je třeba uvést periodizaci vývoje směnečného práva v českých zemích, která se odráží zejména v oficiálním vydání prvního obecně závazného právního předpisu v oblasti směnečného práva. Vývoj tohoto právního odvětví jsem si tak dovilil rozdělit na čtyři větší časové úseky, kdy pro každé z nich je signifikantní něco jiného, a to zejména i s ohledem na tehdejší politický a ekonomický vývoj českých zemí:

- I. Vratislavské směnečné právo v 17. a 18. století;
- II. České směnečné právo v I. polovině 18. století;
- III. Směnečné právo českých zemí do vydání Směnečného řádu;
- IV. Směnečné právo českých zemí do vydání Zákona směnečného a šekového.

Výše rozčleněná období historického vývoje směnečného práva částečně s názvy níže uvedených kapitol nekorespondují, a to zejména s ohledem na primární obsah předmětných subkapitol.

2.2.1 Vratislavské směnečné právo v 17. a 18. století

Valentin Urfus nazývá prvopočátky vývoje směnečného práva v českých zemích jakožto „*proces zdomácňování směnečné formy a jejího užití v českém státě*“; k tomu dále uvádí, že zřejmě neexistuje výstižnější pojem, který by tento progres lépe pojmenoval. Období, o kterém bude v následující subkapitole primárně pojednáno, počíná přibližně v sedmnáctém až osmnáctém století, přičemž ze zřejmých důvodů uvedených níže je ohraničeno rokem 1742.

---

⁷² KADLECOVÁ, Marta. *Dějiny českého soukromého práva*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007., s. 180. ISBN 978-80-7380-041-3.

Prvotně byla právní úprava směnečného styku, stejně jako právní úprava jiných obchodněprávních institutů, toliko v rovině **obyčejového práva**.⁷³ Aktuálně v kontinentální právní kultuře nejsou právní obyčeje až na určité výjimky považovány za pramen práva, proto se touto dimenzí směnečného práva nebudu v této práci blíže zabývat.

Někteří právní historikové uvádí, že první právní úprava směnečného práva v českých zemích měla údajně spatřit světlo světa již v patnáctém století našeho letopočtu, a to konkrétně v roce 1439, kdy mělo být ve slezské Vratislavi vydáno privilegium Albrechta Rakouského.⁷⁴ Valentin Urfus se však k tomuto tvrzení staví o poznání „střízlivěji“, než Marta Kadlecová v níže odkazované odborné publikaci, neboť doposud nebylo postaveno na jisto, zda předmětné privilegium lze vůbec uvádět do souvislosti se směnečným stykem, a to zejména pro jeho obtížnou srozumitelnost a na tehdejší dobu nestandardní vnější formální stránku, která vzbuzuje nemalé podezření.⁷⁵

Ohledně právního předpisu, který chronologicky v čase údajně privilegium Albrechta Rakouského následoval, již panují mezi autory odborných publikací, ze kterých je v této rigorózní práci primárně vycházeno, o poznání menší pochybnosti.⁷⁶ V roce 1651 byl, opět ve výše citovaném městě nacházejícím se na území dnešní Polské republiky, vydán patent vratislavské městské rady.⁷⁷ Meritem této právní úpravy byly otázky bezprostředně související se směnečným protestem.⁷⁸ Není tak úplně náhodné, že směnečné právní normy byly nejprve uvedeny do praxe mimo území dnešní České republiky, v tomto případě ve Vratislavi, neboť tamější obchodní styk a hospodářská úroveň zmiňované slezské metropole výrazně převyšovala pobělohorskou ekonomiku českých měst.⁷⁹

---

⁷³ MALÝ, Karel. *České právo v minulosti*. Praha: Orac, 1995., s. 171. ISBN 80-85903-01-6.

⁷⁴ KADLECOVÁ, Marta. *Dějiny českého soukromého práva*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007., s. 181. ISBN 978-80-7380-041-3.

⁷⁵ URFUS, Valentin. *Zdomácnění směnečného práva v českých zemích a počátky novodobého práva obchodního*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1959. Právněhistorická knižnice, sv. 3., s. 112.

⁷⁶ MALÝ, Karel. *České právo v minulosti*. Praha: Orac, 1995., s. 171. ISBN 80-85903-01-6.

⁷⁷ ROZEHNAL, Aleš. *Obchodní právo*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. Právnícké učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk), s. 479. ISBN 978-80-7380-524-1.

⁷⁸ KADLECOVÁ, Marta. *Dějiny českého soukromého práva*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007., s. 181. ISBN 978-80-7380-041-3.

⁷⁹ URFUS, Valentin. *Zdomácnění směnečného práva v českých zemích a počátky novodobého práva obchodního*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1959. Právněhistorická knižnice, sv. 3., s. 99.

Od vydání patentu vratislavské městské rady pak již zbývalo jen málo k tomu, aby byl o několik let později vytvořen směnečný řád, který v roce **1672** vydala opět vratislavská městská rada; adresátem těchto právních norem bylo primárně vratislavské kupectvo a související cechovní organizace, která měla v této slezské metropoli v gesci veškeré směnečné obchody.⁸⁰

V pořadí druhý Vratislavský směnečný řád byl vydán v prvním desetiletí osmnáctého století, konkrétně v roce **1712**. Tato právní úprava byla rovněž úpravou partikulární a kupecko - stavovskou, neboť se shodně jako v předchozím případě jednalo o právní normy městské, statutární.

Co se týče využívání směnek v praxi, ve Vratislavi byl ze strany obchodníků provozován **distanční charakter** směnečného styku, pro který je signifikantní, že byl spjat se zasíláním těchto cenných papírů z jiného místa přímo do slezské metropole. V souvislosti s výše uvedeným se pro směnku takto v obchodě užívanou vžil termín „*distanční směnka*“, za kterou lze obecně považovat směnku vydanou na místo cizí, kde místo splatnosti je rozdílné od místa vydání (*distantia loci*). Takovýto cenný papír bývá v odborné literatuře rovněž označován jako směnka mimo-místní.⁸¹

Shora uvedené Vratislavské směnečné řády tak představují období českých právních dějin, ve kterém ještě nebyla pravidla směnečného styku upravena ze strany státu, ale pouze komunálními normami, jejichž účinnost mimo území předmětné slezské metropole byla omezená. Jak však ještě bude v následujících kapitolách blíže uvedeno, tyto Vratislavské směnečné řády jsou současně přímými předchůdci habsburské právo-tvorby v oblasti předmětného odvětví. Ostatně v obou shora zmiňovaných vratislavských řádech byly prokazatelně zařazeny právní normy upravující **obecnou závaznost směnečného práva** a současně normy zakotvující **abstraktní charakter** tohoto cenného papíru.⁸² Nutno říci, že tyto dva atributy v oblasti směnečného práva jsou platné v tuzemské právní úpravě i za současného stavu právního řádu.

---

⁸⁰ KADLECOVÁ, Marta. *Dějiny českého soukromého práva*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007., s. 181. ISBN 978-80-7380-041-3.

⁸¹ *Ottův slovník naučný*. Sedmý díl. Praha : J. Otto, 1893. s. 617.

⁸² URFUS, Valentin. *Zdomácnění směnečného práva v českých zemích a počátky novodobého práva obchodního*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1959. Právněhistorická knižnice, sv. 3., s. 111.

Další přímý rozvoj vratislavského práva v českých zemích byl de facto nabourán vpádem pruského vojska do oblasti Slezska. S ohledem na vojenskou a diplomatickou obratnost Fridricha II. Velikého nezbývalo habsburské panovnici Marii Terezii ničeho jiného, než přistoupit pro české země na nevýhodné příměří, a to i z důvodu, že bylo nutné koncentrovat vojenské síly na tehdy důležitější frontě. V důsledku těchto událostí došlo v roce 1742 k tomu, že české země ztratily nadvládu a kontrolu nad téměř celým Slezskem, tedy i nad samotnou Vratislaví, která k českým zemím nebyla od té doby nikdy opětovně připojena.⁸³

Vzhledem ke shora popsaným událostem již nelze od roku 1742 v souvislosti s vývojem vratislavského směnečného práva hovořit o českých zemích; z tohoto důvodu tak pojednání o této partikulární právní oblasti na tomto místě ukončím spolu s koncem první slezské války, a to zejména s ohledem na zvolené téma této práce.

2.2.2 České směnečné právo v první polovině 18. století

V následujících řádcích popisovaný úsek českých právních dějin se částečně časově překrývá s obdobím uvedeným v předchozí kapitole, které bylo ještě navíc ukotveno danou lokalitou; ne jinak tomu bude i v této části rigorózní práce. Jakkoliv na tomto místě nechci předjímat, v následujících řádcích bude primárně pojednáno o teritoriu, které je dle mého názoru většině čtenářů o něco bližší, než výše uvedená slezská metropole.

Na úvod je třeba říci, že směnečný obchodní styk v osmnáctém století byl v dnešním hlavním městě České republiky diametrálně odlišný od zavedené směnečné praxe ve vratislavské oblasti. Praha byla v tomto časovém období pulsující metropolí kulturního a politického života českých zemí. Nutno však dodat, že význam našeho dnešního hlavního města v tehdejší době byl hospodářsky a obchodně do jisté míry zastíněn právě Vratislaví; tento stav však naštěstí pro český národ nepřetrval na „věčné časy“.

Oproti distančnímu způsobu využívání směnek ve Vratislavi, o kterém bylo v krátkosti pojednáno výše, byly ve zbývajících oblastech českých zemí, speciálně

---

⁸³ ADAMOVIČ, Karolína, Antonín LOJEK, Karel SCHELLE a Jaromír TAUCHEN. *Velké dějiny zemí Koruny české*. Praha: Paseka, 2017., s. 638. ISBN 978-80-7432-749-0.

pak v Praze, směnky využívány toliko lokálně, přičemž plnily funkci úvěrových instrumentů: „*Směnečné poměry, jak se s nimi v Praze setkáváme na počátku 18. stol. a během jeho první poloviny, jsou jasně úvěrovými vztahy, ve kterých směnka kryje nejčastěji peněžní půjčku.*“⁸⁴ Vzhledem k těmto skutečnostem je tak možné říci, že v tehdy nastolených obchodních vztazích směnka naplňovala funkci dlužního úpisu, který lze v obecné rovině považovat za právní listinu, do které je vtělen závazek dlužníka k zaplacení jistého dluhu.⁸⁵

Další z rozdílů v užívání směnek v pražském teritoriu oproti Vratislavi lze spatřovat v osobách, které tyto směnky používaly. Oproti předmětné slezské metropoli, kde byly směnky doménou vratislavského kupectva, nebylo užívání směnek v Praze striktně vázáno na konkrétní skupinu obyvatelstva, tím spíše její použití nebylo odvislé od příslušnosti k určité cechovní organizaci.

Z výše uvedeného jednoznačně vyplývá závěr, že směnečná praxe mezi různými oblastmi českého státu byla diametrálně odlišná.

Kvalit vratislavské právní úpravy směnečného práva si byl však dobře vědom tehdejší státní aparát Habsburské monarchie. Současně byl stav, při kterém směnečné právo nebylo ze strany státu kodifikováno, dlouhodobě neudržitelný. Z tohoto důvodu mělo zanedlouho dojít ke sjednocení použitelnosti právní úpravy směnečného práva v českých zemích.

Za významný pramen práva, na základě kterého došlo k převzetí vratislavského směnečného práva v českých zemích, tak lze považovat císařský reskript vydaný v roce 1716. **Tímto právním aktem došlo k rozšíření použitelnosti směnečného práva platného do té doby pouze ve Vratislavi do všech měst českého státu;**⁸⁶ konkrétně se jednalo o rozšíření územní platnosti vratislavského směnečného řádu z roku 1712. Nejen díky tomuto počínu tak i po nedobrovolném odtržení téměř celé oblasti Slezska, ke kterému došlo v roce 1742,

---

⁸⁴ URFUS, Valentin. *Zdomácnění směnečného práva v českých zemích a počátky novodobého práva obchodního*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1959. Právněhistorická knihovna, sv. 3., s. 116.

⁸⁵ *Ottův slovník naučný*. Sedmý díl. Praha : J. Otto, 1893. s. 687–688

⁸⁶ MALÝ, Karel. *České právo v minulosti*. Praha: Orac, 1995., s. 171. ISBN 80-85903-01-6.

přetrvaly základní rysy vratislavského směnečného práva v tuzemském právním řádu dodnes.

V tomto období, zejména pak v první polovině osmnáctého století, historikové zaznamenali několikero pokusů absolutistického státního aparátu o to, aby směnečné právo v českých zemích bylo upraveno jednotně. Tyto pokusy spočívaly ve snaze vytvořit pro české země **kodifikovanou úpravu** tohoto právního odvětví.⁸⁷

Jak již bylo okrajově zmíněno výše v kapitole 2.1, státní aparát byl k těmto pokusům a změnám v právním řádu motivován zejména ekonomikou a hospodářským vývojem českých zemí, a to ve spojení s **merkantilistickou teorií** hospodářské politiky, která si do českých zemí původně z Anglie a Francie velmi rychle našla cestu. Merkantilismus je v literatuře dle mého názoru velice trefně někdy také označován jako tzv. „ekonomický nacionalismus,“ podle kterého by měla státní moc zavádět veškerá možná opatření s cílem maximalizovat národní bohatství.⁸⁸ Podstatu předmětné teorie hospodářské politiky lze konkrétně vyjádřit i takto: *„Nejbezpečnější zárukou hospodářského blahobytu a tím i politické moci státu jest jednak co možná husté obyvatelstvo, jednak v zemi co možná veliké nakupení drahých kovů, zlata a stříbra. Nejvýbornějším prostředkem k obohacení státu i vladaře drahými kovy jest vnější držba, prostředkovaná domácími kupci.“*⁸⁹

Právě posledně zvýrazněné prostředky tak bezprostředně souvisí se směnečným právem. Bylo by tak naivní si myslet, že primárním cílem absolutistického státního aparátu bylo zvýšení bohatství obyvatelstva v důsledku vyšší frekvence obchodování a posílení možnosti braní úvěrů, neboť stát v tomto ohledu postupoval čistě utilitárně s cílem udržení absolutistické formy vlády (později rovněž absolutismu s prvky osvícenství), a to i s ohledem na zkušenosti ze zahraničí.

---

⁸⁷ URFUS, Valentin. *Zdomácnění směnečného práva v českých zemích a počátky novodobého práva obchodního*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1959. Právněhistorická knižnice, sv. 3., s. 136.

⁸⁸ HOLMAN, Robert. *Dějiny ekonomického myšlení*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005. Beckovy ekonomické učebnice., s. 14. ISBN 80-7179-380-9.

⁸⁹ *Ottův slovník naučný*. Dvacátý třetí díl. Praha : J. Otto, 1905. s. 131-132.

Co se týče shora zmiňovaných pokusů o zavedení jednotné právní úpravy směnečného práva, na tomto místě je třeba se znovu navrátit zpět, konkrétně do roku, který předcházal vydání dokumentu, ve kterém byla stanovena nedělitelnost habsburských držav v případě vymření mužské linie,⁹⁰ tedy do roku 1712, ve kterém byl vedle vydání v pořadí druhého vratislavského řádu k rukám císaře Karla VI. doručen i první návrh obecného směnečného řádu, který měl být aplikován v českém státě. Jeho autorství je v odborné literatuře připisováno radovi slezské komory, Efraimu Schrottovi původem ze Schrottenfelsu. Nutno dodat, že se nejednalo o žádná přelomová díla s novými prvky či parametry směnečného práva, neboť jak uvádí Valentin Urfus: „*byl v podstatě upravenu parafrází vratislavského směnečného práva,*“ s tím, že Schrottův návrh byl dále inspirován lipským směnečným právem, ze kterého však vratislavský směnečný obchodní styk rovněž vycházel. Není však nezajímavé, že některá ustanovení tohoto předmětného právního předpisu se již nesou v silném duchu výše popsané merkantilistické teorie, neboť pokud by byl obecný směnečný řád zaveden do praxe, každý remitent směnky (který by tento cenný papír zasílal do zahraničí), stejně jako každý její tuzemský akceptant by měl za povinnost uhradit sátu speciální poplatek, který měl být stanoven výši 1/4 procenta směnečné sumy. „*Jinak Schrottův návrh po věcné stránce ničím v podstatě nevyňikal.*“ Čtenáře tak jistě nepřekvapí, že v tomto odstavci zmiňovaný návrh obecného směnečného řádu nebyl v českých zemích do praxe nikdy zaveden.

V letech 1714 - 1715 se v českých zemích objevují nové návrhy právních úprav, příkladem je možné uvést směnečný řád z pera Viléma z Glauchova či návrh Johanna Christiana Anthoniho. Za účelem případné revize a posouzení předmětných návrhů došlo v roce 1716 ke zřízení zvláštní revisní komise, jejíž členové pocházeli primárně z apelačního soudu a také z úřadu zemských desek; tato komise však záhy ukončila svoji činnost, přičemž na její místo nastoupila tzv. komise místodržitelská, na jejíž půdě v krátkosti probíhala jednání o kodifikaci směnečného práva v českých zemích. Rovněž i u této komise došlo k tomu, že její členové se záhy přestali za daným účelem scházet.⁹¹

---

⁹⁰ Pragmatická sankce (19. 04. 1713).

⁹¹ URFUS, Valentin. *Zdomácnění směnečného práva v českých zemích a počátky novodobého práva obchodního*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1959. Právněhistorická knižnice, sv. 3., s. 136. – 142.

Na tomto místě nelze nezmínit, že v roce 1717 byl vydán směnečný řád, který však byl vyhlášen toliko pro Dolní Rakousy.⁹² K tomu, aby byl tehdy aplikován i na území dnešních Čech nikdy nedošlo, a to i přesto, že tyto záměry tehdy nebyly směnečné praxi úplně neznámé.

Nutno říci, že snahy o kodifikaci směnečného práva v českých zemích v první polovině osmnáctého století výše uvedenými pokusy neustaly, nicméně k vydání žádného významnějšího právního předpisu ze strany státu až do roku 1763 nedošlo.⁹³

2.2.3 Směnečný řád z roku 1763

S ohledem na dostupné historické prameny nemůže být pochyb o tom, že současně s koncem roku 1763 tak končí i jedno z „prenatálních“ období směnečného práva v českých zemích, které, i když to tak ze shora uvedeného popisu na první pohled nemusí být patrné, nebylo pro další vývoj směnečného práva v českých zemích zcela bezvýznamné. Předkládaná kapitola je časově ohraničena rokem 1763, na jehož konci bylo ze strany státního aparátu vyhlášeno legislativní dílo, které tvoří předmět této subkapitoly, a dále rokem 1850, ve kterém byl vydán Směnečný řád⁹⁴, jenž současně tvoří v této práci východisko pro komparaci předmětných právních úprav.

Jak však uvádí Josef Kotásek: „*Za první skutečnou úpravu směnečného práva na našem území lze ale považovat až směnečný patent ze dne 22. prosince 1763 vydaný za Marie Terezie a vycházející téměř zcela ze staršího dolnorakouského směnečného řádu z roku 1717.*“⁹⁵ Toto legislativní dílo tak bylo nepochybně ovlivněno i procesem centralizace, která ostatně tvoří jeden z pilířů absolutistického vládnutí vůbec. Na přelomovém charakteru tohoto právního předpisu panuje v monografiích mezi autory jednotlivých publikací zabývajících se

---

⁹² KADLECOVÁ, Marta. *Dějiny českého soukromého práva*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007., s. 183. ISBN 978-80-7380-041-3.

⁹³ URFUS, Valentin. *Zdomácnění směnečného práva v českých zemích a počátky novodobého práva obchodního*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1959. Právněhistorická knižnice, sv. 3., s. 136. - 142

⁹⁴ Císařský patent č. 51/1850 Z.ř., ze dne 25. ledna 1850, jímžto se pro celé Rakouské císařství vydává, vyhlašuje a počínajíc od 1. května 1850, v platnost uvádí obecný řád směnečný

⁹⁵ KOTÁSEK, Josef. *Úvod do směnečného práva*. Brno: Masarykova univerzita, 2002. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, s. 13. ISBN 80-210-2855-6.

nejen historií směnečného práva v českých zemích jednoznačná shoda: „*Směnečným patentem z r. 1763 skončila v Čechách počáteční perioda převážně obyčejového zdomácnování směnečného práva, během níž docházelo, jak jsme se s tím setkali již výše, k nepřilíš výrazné recepci vratislavského směnečného práva na podkladě vratislavského směnečného řádu z r. 1712.*“⁹⁶

Úvod předkládané kapitoly tak lze jednoznačně zakončit konstatováním, že vydáním směnečného řádu v roce 1763 počíná v českých zemích nová etapa v historickém vývoji směnečného práva.

2.2.3.1 Význam směnečného řádu z roku 1763

V následujících řádcích se tak pokusím uvést hlavní přínosy tohoto legislativního díla pro oblast českého směnečného práva. Za tímto účelem bude rovněž i konkrétně pojednáno o vybraných právních normách tohoto právního předpisu. V porovnání s předchozími směnečnými řády se na toto legislativní dílo zaměřím detailněji, a to zejména s ohledem na jeho význam. Směnečný řád z roku 1763 byl důležitým legislativním aktem pro další vývoj předmětného právního odvětví, neboť:

- a) byl univerzální;
- b) konstitoval soustavu směnečných soudů;
- c) přispěl ke zformování obecnějšího právního odvětví.

Ad a) V porovnání s předchozími partikulárními právními úpravami byl směnečný řád z roku 1763 právním aktem univerzálního charakteru; adresáty jednotlivých právních norem obsažených v tomto obecně závazném právním předpise tak nebyly pouze některé osoby, ale de facto „všichni“⁹⁷, a to bez zřetele na sociální původ či příslušnost ke konkrétní společenské vrstvě, případně i bez ohledu na členství v určité organizaci: „*Všichni, kdož vystavili směnku, mají být bez ohledu na své společenské postavení, zaměstnání, na svou hodnost či na cokoliv*

---

⁹⁶ URFUS, Valentin. *Zdomácnění směnečného práva v českých zemích a počátky novodobého práva obchodního*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1959. Právněhistorická knižnice, sv. 3., s. 213.

⁹⁷ KOTÁSEK, Josef. *Úvod do směnečného práva*. Brno: Masarykova univerzita, 2002. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, s. 13. ISBN 80-210-2855-6.

*jiného podřízení předpisům směnečného řádu stejně jako obchodníci a směnárníci.*⁹⁸

Ad b) Nutno říci, že zmiňovaný směnečný řád obsahoval jak hmotněprávní úpravu, tak i normy procesního práva, přičemž na základě tohoto legislativního aktu byly zřízeny směnečné a merkantilní soudy, a to konkrétně v hlavních zemských městech, kterými byly tehdy Praha, Brno a Opava. Tyto de facto civilní soudy první instance byly tehdy nazývány podle oblasti své územní působnosti jako český, moravský a slezský směnečný merkantilní soud. Domnívám se, že na tomto místě by tak bylo zcela nadbytečné blíže uvádět, ve kterém z výše vypočtených městech ten který soud měl své oficiální sídlo.

Směnečné řízení v druhé polovině osmnáctého století však nebylo pouze jednostupňové, neboť spolu se shora uvedenými byly v moravské metropoli a rovněž i v Praze zřízeny směnečné soudy druhé instance, oficiálně označované jako směnečné a merkantilní apelační soudy. Není nezajímavé, že směnečné řízení mělo dokonce i orgán veřejné moci třetí instance, kterým byl Nejvyšší soudní úřad se sídlem ve Vídni.⁹⁹

Ad c) Již několikrát bylo v této práci uvedeno, že historický vývoj směnečného práva a moderního obchodního práva se de facto vzájemně podmiňoval. Nutno však říci, že **směnečné právo má o poznání delší historii než právo obchodní.**¹⁰⁰ Směnečný řád z roku 1763 tak lze zcela jednoznačně považovat za jeden z pramenů obecnějšího právního odvětví – a to obchodního práva¹⁰¹, jehož vývoj byl v českých zemích definitivně završen až v roce 1863, kdy byl vydán Všeobecný obchodní zákoník.¹⁰² Ačkoliv je do obchodního práva obecně řazena i právní úprava cenných papírů (a to primárně směnek a šeků), směnečné právo si částečně udrželo svoji pomyslnou samostatnost, neboť nebylo pojato do výše zmiňovaného kodexu obchodního práva, který byl současně první kodexem svého druhu na našem území. Nutno říci, že úprava směnečného práva na našem

---

⁹⁸ URFUS, Valentin. *Zdomácnění směnečného práva v českých zemích a počátky novodobého práva obchodního*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1959. Právněhistorická knižnice, sv. 3., s. 216.

⁹⁹ MALÝ, Karel. *České právo v minulosti*. Praha: Orac, 1995., s. 172. ISBN 80-85903-01-6.

¹⁰⁰ ADAMOVÁ, Karolína, Antonín LOJEK, Karel SCHELLE a Jaromír TAUCHEN. *Velké dějiny zemí Koruny české*. Praha: Paseka, 2017., s. 638. ISBN 978-80-7432-749-0.

¹⁰¹ RANDA, Antonín. *Soukromé obchodní právo rakouské*. 2. vyd. V Praze: Otto, 1892., s. 8.

¹⁰² Zákon č. 1/1863 Ř. z., Obecný zákoník obchodní.

území nebyla nikdy součástí žádného obchodněprávního kodexu, což se ovšem o mnoha dalších jiných institutech obchodního práva napsati nedá.¹⁰³ K tomu zbývá dodat, že nejen v souvislosti s vlivem předmětné právní úpravy na rozvoj obchodního práva Směnečný řád z roku 1763 položil základy pro vývoj kapitalistického hospodářství.¹⁰⁴

Výše vypočtené body (a jejich následná konkretizace) týkající se významu předmětného směnečného řádu jsou samozřejmě demonstrativní, nicméně byly zvolené za účelem ilustrace pokroku ve vývoji směnečného práva v českých zemích v druhé polovině osmnáctého století. S ohledem na přelomový charakter tohoto legislativního aktu bude v níže uvedených řádcích dále konkrétněji pojednáno o některých z jeho právních norem.

2.2.3.2 Vybraná problematika směnečného řádu z roku 1763

V následující subkapitole se budu zabývat vybranými ustanoveními předmětného směnečného řádu. Nejdříve bude pojednáno o základním členění tohoto legislativního díla, následně uvedu základní druhy směnek v něm obsažených a v neposlední řadě budou pro ilustraci zmíněny i některé směnečné operace.

Směnečný řád z roku 1763 byl z hlediska formálního rozčleněn toliko do dvou částí. První část byla de facto tvořena souborem pravidel pojednávajících o náležitostech směňky a rovněž také pravidly zabývajícími se užívání směnečné formy v obchodně směnečném styku. Ve druhé části tohoto legislativního díla byl obsažen zvláštní soudní řád pro směnečný a merkantilní soud; s ohledem na právě uvedené tak lze konstatovat, že tato druhá část obsahovala primárně normy procesního charakteru.¹⁰⁵

Směnečný řád z roku 1763 dále zavedl kategorizaci směnek, které byly napříště rozlišovány jako směňky:

---

¹⁰³ KNAPP, Viktor. *Velké právní systémy: úvod do srovnávací právní vědy*. Praha: C.H. Beck, 1996. Beckovy právnické učebnice., s. 138. ISBN 80-7179-089-3.

¹⁰⁴ KADLECOVÁ, Marta. *Dějiny českého soukromého práva*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007., s. 184. ISBN 978-80-7380-041-3.

¹⁰⁵ JÁNOŠÍKOVÁ, Petra, Vilém KNOLL a Alena RUNDOVÁ. *Mezníky českých právních dějin*. 3., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk), s. 109. ISBN 978-80-7380-251-6.

- a) pravé; a dále
- b) nepravé.

Ad a) Směnky spadající do této kategorie bývají v odborné literatuře také označovány jako směnky formální. Výše citovaný směnečný řád obsahuje právní normy primárně dotýkající se této prvně zmiňované skupiny směnek. Tyto pravé směnky byly dále rozdělovány na směnky vlastní a na směnky, jejichž vystavení předpokládá vždy existenci alespoň tří osob, tedy směnky cizí.

Ad b) U nepravých směnek je v odborné literatuře rovněž užíváno v předchozím odstavci uvedené názvosloví, proto nemůže být překvapením, že tyto směnky se jinak označují jako směnky neformální (někdy také jako směnky suché). Neformální směnky byly takové cenné papíry, jejichž podstatou nebyla směna jedné finanční částky za druhou (například finanční prostředky byly směňovány za zboží); a rovněž také směnky, jejichž místo vystavení bylo shodné s místem splatnosti.¹⁰⁶

Co se týče náležitostí tohoto cenného papíru, který tvoří ústřední téma předkládané práce, stojí za zmínku, že jejich výčet obsažený ve směnečném řádu z roku 1763 se v mnohém podobá současně platné a účinné právní úpravě.¹⁰⁷

Vedle shora provedené kategorizace směnek dle jejich druhu předmětný směnečný řád dále rozlišoval podle kritéria dospělosti mezi směnkami s respektními dny a směnkami bez těchto respektních dnů. Pro pojem „respektní dny“ bývá v literatuře někdy také užíván pojem „diskreční dny.“ Jednalo se v zásadě časové období (počítané v rádech dnů) poskytnuté věřiteli nebo dlužníku k vymáhání nebo zaplacení dospělé směnečné pohledávky.¹⁰⁸ V současné právní literatuře již není toto slovní spojení nikterak hojně používáno, nota bene ani Zákon směnečný a šekový toto časové období ve smyslu v tomto odstavci uvedeném nikterak neupravuje.

---

¹⁰⁶ KADLECOVÁ, Marta. *Dějiny českého soukromého práva*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007., s. 183 – 184. ISBN 978-80-7380-041-3.

¹⁰⁷ URFUS, Valentin. *Zdomácnění směnečného práva v českých zemích a počátky novodobého práva obchodního*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1959. Právněhistorická knihovna, sv. 3., s. 219.

¹⁰⁸ *Ottův slovník naučný*. Sedmý díl. Praha : J. Otto, 1893., s. 607.

Jak uvádí Valentin Urfus, početně nejvíce právních norem Směnečného řádu z roku 1763 upravovalo směnečný akcept a jeho protipól – tedy směnečný protest. Nejen z tohoto důvodu se tak na tyto dva směnečné úkony upravené v předmětném legislativním díle na tomto místě blíže zaměřím.

Již ze samotného substantiva „akcept“ lze dovodit, že v rámci směnečného práva se bude jednat o jisté přijetí. Obecně lze říci, že akcept je směnečnickovo prohlášení na směnce cizí, *kterýmž následkem příkazu ve směnce obsaženého bezvýjimečně zaplacení sumy směnečné slibuje*.¹⁰⁹ Toto přijetí muselo být ze zákona obligatorně v písemné formě. K tomuto úkonu se příslušný druh směnky předkládal bez zbytečného odkladu, a to v originále. Co se týče opisu směnky, ten byl právem dovolený pouze za splnění této podmínky: bydliště trasáta (směnečníka) a místo plnění směnky bylo rozdílné.¹¹⁰

Pro případ, že akceptovaná směnka nebyla uhrazena nebo za situace, pokud směnka nebyla vůbec přijata, Směnečný řád z roku 1763 předpokládal, že věřitel ze směnky učiní protest.¹¹¹ Obecně protestem rozumíme prohlášení (učiněné ať již ústně nebo v písemné formě), kterým se odporuje určitému jednání nebo jinému prohlášení, které zkracuje právo odporující osoby, přičemž tento protest je činěn za účelem zachování předmětného ohroženého práva, ke kterému se daný protest vztahuje.¹¹² Jak již bylo předestřeno ve vymezení uvedeném v předchozí větě, lze rozeznávat v zásadě dva druhy protestu, a to protest prozatímní (který byl protokolován) a dále protest skutečně vyhotovený a zasláný.

Není nezajímavé, že v tomto směnečném řádu byly zakotveny i právní normy se směnečným právem na první pohled absolutně nesouvisející. Příkladem těchto právních norem jsou ustanovení o dnešních právnických osobách – konkrétně o obchodních společnostech. Nutno však říci, že tento legislativní právní akt ve vztahu zejména k vystavování směnek upravoval toliko dva druhy

---

¹⁰⁹ *Ottův slovník naučný*. První díl. Praha : J. Otto, 1888, s. 612.

¹¹⁰ KADLECOVÁ, Marta. *Dějiny českého soukromého práva*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007., s. 183 – 184. ISBN 978-80-7380-041-3.

¹¹¹ URFUS, Valentin. *Zdomácnění směnečného práva v českých zemích a počátky novodobého práva obchodního*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1959. Právněhistorická knihovna, sv. 3., s. 220.

¹¹² *Ottův slovník naučný*. Dvacátý díl. Praha : J. Otto, 1903. s. 794.

obchodních společností, a to veřejnou obchodní společností a její velice blízkou příbuznou společností komanditní.

V souvislosti s vývojem směnečného práva v českých zemích v druhé polovině osmnáctého století je třeba říci, že zejména okolo sedmdesátých let byla v českém právním prostředí uzákoněna některá pravidla ohledně zákonné úrokové míry, která měla na obchodování se směnkami rovněž určitý vliv.¹¹³

Závěrem tak zbývá dodat, že právní normy obsažené ve směnečném řádu z roku 1763 dopadaly v českých zemích na své adresáty až do prvního května roku 1950.

2.2.4 Směnečný řád

V této kapitole se již dostávám k právní úpravě, která bude tvořit východisko pro komparaci vybraných právních norem se současným právním stavem. Z tohoto důvodu se Směnečnému řádu budu na tomto místě věnovat spíše obecně, neboť o jeho konkrétních ustanoveních bude blíže pojednáno v kapitole č. 4 této rigorózní práce.

S ohledem na klíčový význam tohoto Směnečného řádu nelze alespoň v krátkosti nepojednat o některých historických konsekvencích s jeho vydáním bezprostředně souvisejících. Na úvod však lze říci, že okamžik **vydání Směnečného řádu** lze bez dalšího považovat za započetí **další etapy vývoje** směnečného práva v českých zemích.

Jak bylo zejména v kapitole č. 1 uvedeno, i přes proběhnuvší sjednocení směnečného práva v českých zemích na základě směnečného řádu z roku 1763 existovala v tehdejší Habsburské monarchii, a to zejména s ohledem na rozlehlost území, roztříštěnost směnečných úprav. Před přijetím Směnečného řádu platilo na výše zmiňovaném území přes šedesát odlišných směnečných řádů.¹¹⁴ Další unifikace směnečného práva tak byla více než žádoucí, neboť tehdejší právní úprava dalšímu rozvoji podnikání nedostačovala: „*Problém byl o to hlubší, že používání*

---

¹¹³ URFUS, Valentin. *Zdomácnění směnečného práva v českých zemích a počátky novodobého práva obchodního*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1959. Právněhistorická knihovna, sv. 3., s. 221 - 226.

¹¹⁴ KOLDÍNSKÝ, Alois. *Rakouské směnečné právo*. Praha 1887, s. 4.

*směnek značně přesahovalo hranice jednotlivých států, protože v kapitalistické společnosti byly nedílnou součástí jak vnitrostátního, tak mezinárodního platebního styku.*¹¹⁵

Na sestavení nového směnečného řádu se tak usneslo zasedání států německé celní jednoty v roce 1846. Za tímto účelem se v roce 1847 v jejíž části dnešní Severoněmecké nížiny konala konference, na kterou byly ze strany pruské vlády svolány všechny německé státy, Rakouska nevyjímaje.¹¹⁶ Výsledkem této lipské konference bylo dílo, kterému jsem na samém počátku této rigorózní práce přiřadil „legislativní zkratku“ Směnečný řád, což je právní předpis oficiálně nazvaný jako Císařský patent č. 51/1850 Z.ř., ze dne 25. ledna 1850, jímžto se pro celé Rakouské císařství vydává, vyhlašuje a počínajíc od 1. května 1850, v platnost uvádí obecný řád směnečný. Původní ustanovení Směnečného řádu byla vypracována ze strany pruských a rakouských odborníků. Je s ohledem na shora uvedené skutečnosti logické, že zejména Rakousko v té době intenzivně usilovalo o napojení na jednotné německé celní a současně obchodní území.¹¹⁷

Význam Směnečného řádu spočíval mimo jiné v tom, že **shrnoval do té doby roztržštěnou právní úpravu** a současně **derogoval** dosud účinné německé **směnečné řády**.

Stejně jako v současné době obecně závazné právní předpisy, i tehdejší Směnečný řád byl za dobu své účinnosti několikrát novelizován. Vzhledem k aktuální, dá se bez nadsázky říci „legislativní smršti,“ je frekvence vydaných novel Směnečného řádu s aktuální legislativní praxí v zásadě neporovnatelná. Směnečný řád byl poprvé novelizován ani ne dvě léta poté, co jeho právní normy vstoupily v účinnost, a to prostřednictvím Nařízení č. 138/1852 ř. z. Nikoliv zanedbatelný význam měly tzv. norimberské novely, kterými rozumíme ministerské nařízení č. 197/1858 a ministerské nařízení č. 198/1858; pojmenované podle konference, která se konala v německém Norimberku. Z dalších novelizací

---

¹¹⁵ MALÝ, Karel. *České právo v minulosti*. Praha: Orac, 1995., s. 231. ISBN 80-85903-01-6.

¹¹⁶ ADAMOVÁ, Karolína, Antonín LOJEK, Karel SCHELLE a Jaromír TAUCHEN. *Velké dějiny země Koruny české*. Praha: Paseka, 2017., s. 639. ISBN 978-80-7432-749-0.

¹¹⁷ VOJÁČEK, Ladislav, Karel SCHELLE a Vilém KNOLL. *České právní dějiny*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008., s. 479. ISBN 978-80-7380-127-4.

Směnečného řádu lze například zmínit nař. min. justice č. 218/1852 ř. z., zák. č. 88/1872 č. z. a zák. č. 215/1912.¹¹⁸

Zbývá dodat, že k právě uvedeným směnečným předpisům se rovněž vztahovala i příslušná ustanovení konkursního řádu z 25. prosince 1868 č. 1 ř. z., zákona odpůrčího (z 16. března 1884 č. 36), jakožto i dalších civilněprávních procesních předpisů.¹¹⁹

2.2.4.1 Úvodní patent k obecnému řádu směnečnému

Předmětný patent císaře Františka Josefa ze dne 25. ledna roku 1850, který byl pro účely této práce zkrácen názvem Směnečný řád, je de facto rozdělen na **úvodní část**, která není pro současně vydávané právní předpisy zcela běžná, a dále na část nadepsanou jakou **obecný řád směnečný**, který je dále rozčleněný na tři oddělení. První a třetí oddělení obecného řádu směnečného je rozděleno na články, v oddělení druhém pak jednotlivým článkům předchází ještě římské body (I. - XVIII.)

Vzhledem k tomu, že samotnému obecnému směnečnému řádu se budu detailněji věnovat ve stěžejní kapitole uvedené v druhé části této rigorózní práce, na tomto místě se blíže zaměřím na předmětnou úvodní část, která je tvořena toliko osmi ustanoveními. V této subkapitole tak vycházím výhradně z předmětného právního pramene a nikoliv z odborné literatury.

Uvedením samotného počátku předmětného úvodu, který byl pro tehdy vydávané právní předpisy typický, lze nejlépe ilustrovat územní působnost Směnečného řádu, nutno říci, že pro potřeby předkládané práce byla následující citace téměř o polovinu zemí zkrácena: „*My František Josef První, z boží milosti císař Rakouský; král Uherský a Český, král Lombardský a Benátský, Dalmatský, Chorvatský, Slavonský, Haličský, Wladimirský a Illyrský; král Jerusalemský; arcivojvoda Rakouský, velkovojevoda Toskanský a Krakovský; vojvoda Lotarinský, Solnohradský, Štyrský, Korutanský, Krajinský, a Bukovinský; velkokníže*

---

¹¹⁸ KOVAŘÍK, Zdeněk. Směnka a šek v České republice. 5. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2006., s. 8. ISBN 80-7179-549-6.

¹¹⁹ ŠIKL, Heřman. *Soustavné výklady na právo směnečné podle rakouské vládní předlohy jednotné (světové) směnečného řádu z r. 1913*. V Praze, 1927. Rozpravy České akademie věd a umění, s. 23

*Sedmíhradský; markrabě Moravský; vojvoda Horno - a Dolnoslezský, Modenský....*¹²⁰

Vedle stanovení územní působnosti je pro jakékoliv adresáty právních norem klíčová účinnost daného právního předpisu, která byla zakotvena v § 1 úvodu Směnečného řádu. Směnečný řád tak pro shora demonstrativně vypočtené území nabyt účinnosti ke dni 01. května 1850.

Páté úvodní ustanovení Směnečného řádu obsahovalo derogační klausuli, ve které byly taxativním způsobem vymezeny právní předpisy, které se s účinností Směnečného řádu napříště přestaly aplikovat: „*jmenovitě řády směnečné od 10. září 1717, od 1. října 1763, od 22. července 1775 a od 10. října 1797, pak tržní statuty Bocenské od 13. ledna 1787 a od 23. března 1792, jakož i osmý titul první knihy tržebního zákonníka, řečeného Codice di commercio, pokud se vztahují zákonové tito na směnečná jednání, jich účinky a následky.*“ Nejen na tomto ustanovení úvodu Směnečného řádu tak lze náležitě demonstrovat předmětnou roztržštěnost směnečných právních úprav, která tehdy panovala v celém habsburském soustátí, a o které již bylo pojednáno výše. Zrušovací ustanovení byla dále obsažena ještě ve dvou následujících člancích úvodu.¹²¹

Nutno poznamenat, že výše uvedené právní normy jsou v současné době zákonodárcem zařazovány vždy až na samotný konec obecně závazných právních předpisů. Osobně mám však za to, že minimálně uvedení ustanovení o časové působnosti na samotný počátek právního předpisu svoji logiku rozhodně nepostrádalo, neboť pro každou osobu aplikující právo v praxi je právě onen údaj o účinnosti klíčový, nota bene v době, kdy jsou neustále vydávány další a další novely, dokonce i novely novel jednotlivých právních předpisů.

Závěr této subkapitoly nelze zakončit ničím jiným, než citací samotného osmého ustanovení, které je obsaženo na úvodu Směnečného řádu: „*Našemu ministru práv jest naříceno, aby patent tento v skutek uvedl.*“ Jak se čtenář dozví dále, právě citovaná věta byla ze strany státního aparátu i přes porevoluční dobu náležitě realizována.

---

¹²⁰ Císařský patent č. 51/1850 Z.ř., ze dne 25. ledna 1850, jímžto se pro celé Rakouské císařství vydává, vyhlašuje a počínajíc od 1. května 1850, v platnost uvádí obecný řád směnečný, úvod.

¹²¹ Tamtéž, § 6 a §7.

2.2.5 Směnečné právo po vzniku Československé republiky

Nutno říci, že v předchozí kapitole blíže popisovaný Směnečný řád byl na našem území účinný až do 13. prosince roku 1927; ostatně jak k tomuto trefně uvádí Zdeněk Kovařík, Směnečný řád nejen že byl v českých zemích účinný po celou dobu trvání Habsburské monarchie, ale tento právní předpis ji dokonce přežil.¹²²

K tomu, aby byl i po vzniku Československé republiky v českých zemích účinný Směnečný řád (a aby se směnečný styk a obchody neocitly ze dne na den ve stavu tzv. legislativního vakua), byl vydán Zákon č. 11/1918 Sb., o zřízení samostatného státu československého, který má ve svém článku 2 obsaženu recepční normu, na základě které zůstaly veškeré dosavadní zemské a říšské zákony a nařízení i po vzniku Československé republiky v platnosti (tedy i zmiňovaný Směnečný řád).

V předchozím odstavci uvedený právní předpis bývá rovněž v odborné literatuře označován jako *recepční zákon*. Finální znění tohoto zákona bylo obrazně řečeno připraveno „ze dne na den,“ neboť tehdejší politické elity nepočítaly s tím, že k ukončení války dojde již tak brzy. Je nepochybné, že hlavním účelem recepčního zákona bylo zachování kontinuity právních předpisů a jak k tomu uvedl Alois Rašín, kterému je připisováno autorství tohoto právního předpisu: „*aby nenastal bezprávní stav.*“¹²³

Českoslovenští občané si však museli na úpravu směnečného práva, která by byla vydána přímo ze strany nově konstituovaných zákonodárných sborů, počítaje od vzniku Československé republiky ještě bezmála devět let počkat.

Nutno dodat, že Směnečný řád byl v rámci Československé republiky účinný v Čechách, na Moravě a rovněž ve Slezsku. Na Slovensku a v Podkarpatské Rusi bylo stále aplikovatelné uherské směnečné právo. Na základě tohoto lze konstatovat, že v oblasti směnečného práva existovala v rámci Československé republiky od jejího vzniku dvoukolejnost právních úprav. Tento dualismus se podařilo odstranit v roce 1927, kdy byl vydán Zákon č. 1/1928 Sb., směnečný, a to s účinností od 10. dubna roku 1928. Jeho autoři při tvorbě jednotlivých právních

---

¹²² KOVAŘÍK, Zdeněk. Směnka a šek v České republice. 5. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2006., s. 8. ISBN 80-7179-549-6.

¹²³ VOJÁČEK, Ladislav, Karel SCHELLE a Vilém KNOLL. *České právní dějiny*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008., s. 287 - 288. ISBN 978-80-7380-127-4.

norem hledali inspiraci mimo jiné i ve výsledcích Haagské směnečné konference, o které bylo blíže pojednáno v subkapitole 1.3.3 výše.¹²⁴ Není nezajímavé, že vydání tohoto zákona bylo vlastně „první vlašťovkou“ při odstraňování dědictví dualismu obchodněprávních norem v Československé republice: „*Jinak se legislativa omezila pouze na skutečnost, aby některé předpisy přizpůsobila novým poměrům a aby čelila výstřelkům z let mimořádných hospodářských poměrů, které zapříčinila válka.*“¹²⁵ Směnečný zákon z roku 1927 tak sjednotil rakouskou právní úpravu Směnečného řádu používanou v českých zemích a uherské směnečné právo, které do té doby dopadalo na své adresáty na dnešním území Slovenska a v tehdejší Podkarpatské Rusi.

Jak již bylo uvedeno výše v kapitole 1.3.3., nedlouho po účinnosti v předchozím odstavci uvedeného směnečného zákona se ve švýcarské Ženevě konala směnečná konference, na které rovněž nechybělo ani československé zastoupení. V této souvislosti si tak dovoluji na kapitolu věnovanou pokusům o mezinárodní unifikaci směnečného práva v celém rozsahu odkázat.

I přesto, že ženevské směnečné úmluvy nebyly československým zákonodárným sborem ratifikovány, k inkorporaci předmětných mezinárodních právních předpisů do tuzemského právního řádu nakonec došlo, bez ohledu na československý zákonodárný sbor, a to během období Protektorátu Čechy a Morava, jehož právní existence byla tehdy odvozována od Hitlerova výnosu z 16. března 1939.¹²⁶ Jednotný směnečný řád, který korespondoval s německým směnečným zákonem, byl v českých zemích zaveden na základě vládního nařízení ze dne 19. prosince 1940, č. 111/1941 Sb.¹²⁷ Nutno říci, že i během válečného stavu byla směnka běžně užívaným obchodněprávním institutem.

Po ukončení druhé světové války však v oblasti směnečného práva opětovně panoval pro Československou republiku tak typický právní dualismus, neboť ze

---

¹²⁴ KOVAŘÍK, Zdeněk. Směnka a šek v České republice. 5. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2006., s. 9. ISBN 80-7179-549-6.

¹²⁵ ADAMOVÁ, Karolina, Antonín LOJEK, Karel SCHELLE a Jaromír TAUCHEN. *Velké dějiny zemí Koruny české*. Praha: Paseka, 2017., s. 640. ISBN 978-80-7432-749-0.

¹²⁶ SCHELLE, Karel. Protektorát Čechy a Morava - jedna z nejtragičtějších kapitol českých novodobých dějin: (vybrané problémy). Ostrava: Key Publishing, 2010., s. 39. ISBN 978-80-7418-052-1.

¹²⁷ KOTÁSEK, Josef. *Úvod do směnečného práva*. Brno: Masarykova univerzita, 2002. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, s. 14. ISBN 80-210-2855-6.

směnečných předpisů byl účinný jak jednotný směnečný řád, který byl přijat na základě shora uvedeného vládního nařízení, tak i výše popisovaný směnečný zákon z roku 1927: „Tyto dvě právní normy platily ještě v období po ukončení 2. světové války až do roku 1950, kdy byl vydán nový zákon č. 191/50 Sb., upravující hmotné právo.“¹²⁸

Národní shromáždění republiky Československé se tak dne 20. prosince 1950 usneslo na Zákoně směnečném a šekovém, který tvoří druhé východisko pro komparaci předmětných právních úprav. Jednotlivé právní normy obsažené v Zákoně směnečném a šekovém zcela vycházejí z pravidel tzv. ženevského směnečného práva. Vzhledem k tomu, že tento právní předpis vydaný v roce 1950 je s několika dílčími novelami na našem území aplikován dodnes, lze bez nadsázky říci, že Zákon směnečný a šekový je vlastně dosud stále „živou historií“ směnečného práva v českých zemích. Tento právní předpis je de facto unikátem mezi legislativními díly, neboť patří mezi nejstarší právní předpisy v tuzemsku platné a dosud účinné s tím, že doposud byl jen minimálně novelizován. Jak uvádí Zdeněk Kovařík, v oblasti práva soukromého jde zřejmě o právní úpravu vůbec nejstarší. S ohledem na tyto skutečnosti lze konstatovat, že vydáním Zákona směnečného a šekového byl prozatím dovršen vývoj směnečného práva v českém právním prostředí.¹²⁹

V bližších detailech se tomuto právním předpisu budu věnovat v kapitole, jejímž primárním obsahem je komparace Směnečného řádu se Zákonem směnečným a šekovým.

---

¹²⁸ SVOBODOVÁ, Věra. Směnka: Průvodce po slastech a strastech uživatele směnky. Brno: Econ, 1994., s. 10. ISBN 978-80-901627-1-6.

¹²⁹ KOVAŘÍK, Zdeněk. Zákon směnečný a šekový. 6. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. XXV.

3. Směnka a její charakteristika

Na samotném počátku této rigorózní práce jsem uvedl, že směnka je cenným papírem, jemuž připisujeme zvláštní hodnotu. Rovněž na stejném místě bylo demonstrováno, že toto povšechné vymezení může být užito i pro jiná média, nikoliv pouze pro směnky. Ve zmiňované části této práce tak byla záměrně předložena definice směnky zcela nedostatečná, neboť její precizní vymezení spojené se zařazením do skupiny cenných papírů a pojednání o jejich funkcích si zcela jistě zaslouží vlastní podkapitolu.

Charakteristikou směnky dle této kapitoly rozumím uvedení takových atributů a skutečností, které jsou pro tento cenný papír typické a které jej v souhrnu vymezují, avšak bez popisu obligatorních zákonných náležitostí, o kterých bude pojednáno v samostatné kapitole zabývající se komparací právních úprav, a to zejména z důvodu ucelenosti předkládané rigorózní práce. Předně bude ve stručnosti pojednáno o zařazení směnky do kategorie cenných papírů, následně se pokusím směnku definovat a v neposlední řadě bude pojednáno o některých funkcích tohoto cenného papíru.

Tato kapitola tak tvoří výchozí bod pro komparaci právní úpravy obsažené ve Směnečném řádu s právními normami Zákona směnečného a šekového, neboť bez pojednání o charakteristice a vymezení směnky by čtenář při následné komparaci nebyl náležitě uveden do problematiky, která tvoří stěžejní část pomyslné druhé části této rigorózní práce.

3.1 Směnka jako cenný papír

Jak již v této práci bylo několikrát uvedeno, směnka je cenným papírem. Cenné papíry jsou tak zastřešující skupinou mnoha právních instrumentů. Logicky tak každý cenný papír není směnka, na druhou stranu každá směnka je zároveň i cenným papírem.

Obecně lze říci, že cenný papír lze považovat za určitou listinu (médium), která ztělesňuje konkrétní právo majitele listiny proti osobě, která takovou listinu vystavila. Pro účely této práce je třeba zmínit, že **prvními skutečně cennými papíry** v pravém slova smyslu byly právě **směnky**, které se prvně objevily

v severoitalských městských státech ve dvanáctém století. Na tomto místě si tak dovoluji v celém rozsahu odkázat na kapitolu č. 1.2, jejíž obsah je věnován primárně rozvoji a užívání těchto cenných papírů na severu Apeninského poloostrova.

Historicky dalším cenným papírem v pořadí, který se vyvinul po směnce, byl platební instrument, který je rovněž zakotven v právních normách obsažených Zákona směnečného a šekového, tedy šek. V souvislosti s dalším masivním rozvojem námořního obchodu se v tehdejší obchodní praxi objevil konosament a dále pak i skladištní list.¹³⁰

Podrobnější genezi historického vývoje cenných papírů se na tomto místě již zabývatí nebudu, a to s ohledem na zvolené téma této rigorózní práce; sluší se alespoň dodat, že problematika cenných papírů byla v českých zemích poprvé významněji upravena v Zákoně č. 1/1863 Ř. z., Obecný zákonník obchodní, který však cenné papíry nikterak blíže nevymezoval. Nicméně se smenkami ještě souvisí některé další konotace týkající se cenných papírů, o kterých bude ve stručnosti blíže pojednáno.

Cenný papír jakožto pojem byl ze strany zákonodárce s účinností od 01. ledna 2014 legálně definován, a to následovně: „*Cenný papír je listina, se kterou je právo spojeno takovým způsobem, že je po vydání cenného papíru nelze bez této listiny uplatnit ani převést.*“¹³¹ Dle kategorizace Občanského zákoníku je tento papír považován za věc hmotnou, a to movitou. Nutno říci, že před proběhnuvší rekodifikací soukromého práva tuzemský právní řád legální vymezení cenného papíru neobsahoval, nicméně právní praxe toto sousloví bez větších problémů používala.

Pro porovnání níže uvádím vymezení cenných papírů z publikace vydané na konci devatenáctého století: „*Cenné papíry jsou listiny o nároku soukromoprávním, v nichž právo z listiny vyplývající s vlastnictvím papíru tak nerozlučně jest spojeno, že papír sám sebou nese právo to, a že pouze na základě*

---

¹³⁰ KOTÁSEK, Josef. *Právo cenných papírů*. V Praze: C.H. Beck, 2014. Academia iuris (C.H. Beck), s. 3-5. ISBN 978-80-7400-515-2.

¹³¹ Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 514.

*listiny té lze je ku platnosti přivést.*¹³² Nutno říci, že tehdejší základní podstata cenných papírů tak zůstala v českých zemích i po několik desetiletích v zásadě nezměněna, přičemž aktuální zákonná definice cenných papírů se téměř shoduje s vymezením doktrinálním.¹³³

Na základě shora uvedených definic cenných papírů tak lze na tomto místě uvést jejich dva primární definiční znaky, kterými jsou:

- a) Listina; a dále
- b) Cennost listiny.

Ad a) Listinou se roudí určité **médium** (hmotný substrát), na kterém je určitým způsobem **zachycen písemný projev**. Nutno však říci, že listinou nemusí být v tomto smyslu pouze papír, ale jakýkoliv materiál, který je způsobilý stát se nosičem konkrétní informace v psané formě.

Ad b) Cenností listiny na tomto místě není myšlena hodnota materiální (např. že by listina byla vyhotovena z drahé látky), ale jedná se o cennost ve smyslu právním, neboť listina je cenná právě právními následky, které je způsobilá zapříčinit. K tomu je nezbytné, aby byl obsahem listiny náležitý projev vůle určité jednající osoby, se kterým právní řád spojuje určité následky, které záhy způsobí cennost dané listiny.¹³⁴

S ohledem na další výklad týkající se směnek je dále relevantní uvést kritéria třídění cenných papírů, a to podle formy (typu). Dle tohoto parametru je tak možné určit vlastníka cenného papíru (tedy osobu, které z této listiny náleží právo) a současně je možné určit způsob, jakým může být cenný převeden na další subjekty. Podle formy je tak možné tradičně rozeznávat mezi těmito třemi druhy cenných papírů:

---

¹³² *Ottův slovník naučný*. Pátý díl. Praha : J. Otto, 1892., s. 289.

¹³³ GÜRLICH, Richard. Cenné papíry. Novinky z rekodifikace - advokátní kancelář GÜRLICH & Co.. 2014, č. 54, s. 1.

¹³⁴ BÍLKOVÁ, Jana, ČERNÝ, Michal, ČUHELOVÁ, Kateřina, DAVID, Ludvík, DÁVID, Radovan, DOBROVOLNÁ, Eva, FOJTÍK, Lumír, HANDLAR, Jiří, HAVLAN, Petr, HOLEJŠOVSKÝ, Josef, HORECKÝ, Jan, HULMÁK, Milan, HURDÍK, Jan, HRDLIČKA, Miloslav, KOUKAL, Pavel, LASÁK, Jan, LAVICKÝ, Petr, LAZÍKOVÁ, Jarmila, LEBEDA, Martin, PODIVÍNOVÁ, Martina Kuloglija, PONDIKASOVÁ, Tereza, RONOVSÁ, Kateřina, RUBAN, Radek, ŠEVČEK, Marek, TŮMA, Pavel, VÍTEK, Jindřich. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 1816.

- I. Na doručitele; dále
- II. Na řad; a dále
- III. Na jméno.¹³⁵

V následujících subkapitolách věnovaných předmětným formám cenných papírů budu vycházet primárně z aktuálně platných a účinných obecně závazných právních předpisů, neboť uvedení historických konsekvencí ohledně vývoje těchto forem by překročilo vybrané téma této rigorózní práce.

3.1.1 Cenný papír na doručitele

Cenné papíry na doručitele jsou v odborné literatuře označovány též jako *au porteur* papíry. Jejich podstata je vyjádřena překladem v předchozí větě uvedeného francouzského sousloví, neboť spojení *au porteur* doslova znamená: tomu, kdo přinese, předloží majiteli.¹³⁶

Pro tuto formu cenných papírů je tak běžné, že jméno oprávněného z cenného papíru není na tomto médiu uvedeno. Jediným způsobem, jak se oprávněný z cenného papíru může druhé straně legitimovat, je pouze jeho předložení. Z podstaty cenného papíru na doručitele tak pramení i způsob převodu vlastnického práva k této movité věci, neboť předmětné ústavně garantované základní lidské právo k cennému papíru na doručitele se ze zákona převádí smlouvou k okamžiku jeho předání.¹³⁷ Nesporná výhoda těchto cenných papírů spočívá v určité anonymitě osob, které s těmito listinami nakládají, neboť historie jejich převodu je v zásadě nedohledatelná.¹³⁸ Co se týče splnění závazku do této formy listiny inkorporovaného, povinný je nucen plnit k rukám toho, kdo mu takovýto cenný papír předloží.

Za typický příklad cenného papíru na doručitele je možno uvést kupóny nebo opční listy. Nutno říci, že **směnka nemůže být ve formě cenného papíru na doručitele**, neboť současný právní řád takovouto variantu zapovídá, což bylo výslovně potvrzeno i v judikatuře Nejvyššího soudu České republiky.¹³⁹

¹³⁵ Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 518.

¹³⁶ *Ottův slovník naučný*. Druhý díl. Praha : J. Otto, 1889., s. 1049.

¹³⁷ Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 1103.

¹³⁸ MAREK, Radan, JEŽEK, Václav. Cenné papíry v novém občanském zákoníku. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2013, s. 30.

¹³⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 8. 2007, sp. zn. 29 Odo 574/2006.

3.1.2 Cenný papír na řad

Na rozdíl od předchozího cenného papíru na doručitele je **osoba oprávněná** z cenného papíru na řad na takovéto listině **výslovně uvedena**, a to v zásadě dvojmým způsobem:

- a) jako osoba, na jejíž jméno byl tento cenný papír vydán;
- b) jako osoba, které svědčí nepřetržitá řada indosamentů (rubopisů).

Nutno říci, že z právě uvedených variant může zákonodárce stanovit výjimku, a to například v případě přechodu (nikoliv níže uvedeného převodu) vlastnického práva tohoto cenného papíru.¹⁴⁰

Pro převod cenného papíru na řad je využívána tzv. indossace, jinak řečeno rubopis (nebo giro).¹⁴¹ Tato zvláštní cesse předmětného cenného papíru spočívá v uzavření převodní smlouvy a dále v tom, že bývalý oprávněný písemně na rubu (případně na přívěsku) cenného papíru jednoznačně prohlásí, že vlastnictví k cennému papíru převádí na nového oprávněného. Druhým krokem, kterým se převod vlastnického práva k tomuto cennému papíru stane v mnoha případech perfektním, je předání předmětné listiny k rukám nového oprávněného. Nutno dodat, že účinnost převodu některých cenných papírů na řad vůči třetím osobám právní řád může v určitých případech podmiňovat splněním speciálních podmínek.¹⁴²

Zákonodárce tak k převodu vlastnického práva cenného papíru na řad stanovil v porovnání s ostatními formami cenných papírů nejpodrobnější podmínky, které jsou zakotveny v ustanovení § 1103 Občanského zákoníku: *Vlastnické právo k cennému papíru na řad se převádí rubopisem a smlouvou k okamžiku jeho předání. O náležitostech rubopisu a jeho přijetí, jakož i o tom, kdo*

---

¹⁴⁰ BÍLKOVÁ, Jana, ČERNÝ, Michal, ČUHELOVÁ, Kateřina, DAVID, Ludvík, DÁVID, Radovan, DOBROVOLNÁ, Eva, FOJTÍK, Lumír, HANDLAR, Jiří, HAVLAN, Petr, HOLEJŠOVSKÝ, Josef, HORECKÝ, Jan, HULMÁK, Milan, HURDÍK, Jan, HRDLÍČKA, Miloslav, KOUKAL, Pavel, LASÁK, Jan, LAVICKÝ, Petr, LAZÍKOVÁ, Jarmila, LEBEDA, Martin, PODIVÍNOVÁ, Martina Kuloglija, PONDIKASOVÁ, Tereza, RONOVSÁ, Kateřina, RUBAN, Radek, ŠEVČEK, Marek, TŮMA, Pavel, VÍTEK, Jindřich. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654)*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 1845.

¹⁴¹ *Ottův slovník naučný*. Desátý díl. Praha : J. Otto, 1896. s. 149.

¹⁴² KOTÁSEK, Josef. *Právo cenných papírů*. V Praze: C.H. Beck, 2014. Academia iuris (C.H. Beck), s. 44. ISBN 978-80-7400-515-2.

je z rubopisu oprávněn a jak toto oprávnění prokazuje, platí ustanovení právního předpisu upravujícího směnky; převodce cenného papíru však ručí za uspokojení práv z cenného papíru, jen je-li k tomu zvlášť zavázán.

Oproti v předchozí kapitole uvedenému cennému papíru na doručitele je vystavování směnek na řad v celku běžnou právní praxí; nota bene nelze si nepovšimnout shora citovaného zákonného ustanovení, které směnečné operace v souvislosti s cenným papírem na řad dokonce předpokládá.

Zbývá tak dodat, že cenné papíry na řad se dělí do dvou velkých skupin, a to na zákonné ordrepapíry a ostatní. První skupinou rozumíme takové cenné papíry, které jsou vystaveny na jméno bez výslovného uvedení doložky „na řad,“ ale i tak je možné tyto cenné papíry převést rubopisem; příkladem těchto zákonných ordrepapírů jsou právě **směnky**, dále pak šeky na jméno, skladištní listy, akcie na jméno apod.¹⁴³

3.1.3 Cenný papír na jméno

Cenný papír na jméno de facto kombinuje vlastnosti v předchozích dvou subkapitolách uvedených listin. Osoba oprávněného je v těchto cenných papírech na jméno uvedena **přímo** (tyto listiny jsou v odborné literatuře označovány rovněž jako rektapapíry – z lat. recta = přímo¹⁴⁴) a současně tento rektapapír není možné převést rubopisem.

Převod vlastnického práva k tomuto cennému papíru je možné provést v souladu s ustanovením § 1103 odst. 3 Občanského zákoníku na základě pro soukromé právo nejtypičtějšího dvoustranného právního jednání – tedy smlouvy. Povinný z cenného papíru na jméno je povinen plnit osobě, jejíž nacionále jsou uvedeny přímo na předmětném rektapapíru anebo také tomu, kdo se prokáže, že je

---

¹⁴³ BÍLKOVÁ, Jana, ČERNÝ, Michal, ČUHELOVÁ, Kateřina, DAVID, Ludvík, DÁVID, Radovan, DOBROVOLNÁ, Eva, FOJTÍK, Lumír, HANDLAR, Jiří, HAVLAN, Petr, HOLEJŠOVSKÝ, Josef, HORECKÝ, Jan, HULMÁK, Milan, HURDÍK, Jan, HRDLIČKA, Miloslav, KOUKAL, Pavel, LASÁK, Jan, LAVICKÝ, Petr, LAZÍKOVÁ, Jarmila, LEBEDA, Martin, PODIVÍNOVÁ, Martina Kuloglija, PONDIKASOVÁ, Tereza, RONOVSÁ, Kateřina, RUBAN, Radek, ŠEVČEK, Marek, TŮMA, Pavel, VÍTEK, Jindřich. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 1845.

¹⁴⁴ *Ottův slovník naučný*. Dvacátý první díl. Praha : J. Otto, 1904., s . 525–526.

oprávněný z tohoto cenného papíru (tedy takové osobě, která předloží cenný papír na jméno spolu s listinou osvědčující postoupení pohledávky).

Cenným papírem na jméno může být jakýkoliv druh cenných papírů s výjimkou kupónů a opčních listů. „*Zákonné ordrepapíry lze změnit v cenné papíry na jméno tím, že se do nich vepíše doložka nikoli na řad, která vyloučí jejich převoditelnost rubopisem.*“¹⁴⁵

Z výše uvedeného tak lze dovodit, že i směnka může být cenným papírem na jméno. Pro takovouto směnku se již v historii vžilo označení pocházející ze shora uvedeného latinského názvosloví, přičemž směnka, jejíž indosování je vyloučeno, je nazývána rektasměnkou.¹⁴⁶

3.2 Vymezení směnky a její atributy

Co se týče vymezení směnky, předně je třeba říci, že všerhající a všeobsahující definice směnky v zásadě není uvedena v žádných dostupných právních pramenech, tudíž lze mít důvodně za to, že tato neexistuje. K tomuto dále nepřispívá ani skutečnost, že doposud nebyla směnka ze strany zákonodárce oproti výše uvedenému cennému papíru nikterak legálně vymezena. Z tohoto důvodu se o definování tohoto cenného papíru pokouší někteří autoři odborných publikací, ze kterých je v této práci primárně vycházeno.

Příčinu, proč směnka jakožto svébytný cenný papír ještě nebyla ze strany zákonodárce nikterak vymezena, je zřejmě možné spatřovat v tom, že Zákon směnečný a šekový vychází ze ženevských úmluv, o kterých již bylo pojednáno výše (a to i přesto, že tyto nebyly nikdy ze strany tuzemského zákonodárského sboru ratifikovány), přičemž tyto mezinárodněprávní dokumenty rovněž definici směnky neobsahovaly.¹⁴⁷ A jelikož od padesátých let minulého století je na našem území v oblasti směnečného práva bez jakýchkoliv větších změn účinný Zákon směnečný a šekový, k legální definici směnky zřejmě nebyla ani příležitost. Naštěstí si právní

---

¹⁴⁵ KOTÁSEK, Josef. *Právo cenných papírů*. V Praze: C.H. Beck, 2014. Academia iuris (C.H. Beck), s. 45. ISBN 978-80-7400-515-2.

¹⁴⁶ *Ottův slovník naučný*. Dvacátý první díl. Praha: J. Otto, 1904., s. 526.

¹⁴⁷ VÁCHA, Přemysl. *Některé otázky práva směnečného*. Praha: Všehrd, 1993., s. 9. ISBN 80-85305-23-2.

a směnečná praxe bez jakýchkoliv problémů vystačí i při absenci legálního vymezení předmětného cenného papíru.

Při studiu pramenů, které jsou ke zvolenému tématu relevantní, jsem si velice oblíbil zejména literaturu vydávanou na počátcích minulého století, neboť mám za to, že právě ve starších publikacích jsou uvedeny pregnantní definice, jež jsou stále aktuální. Dovolím si tak na prvním místě uvést vymezení směnky, které je obsaženo v tradičním encyklopedickém díle sestaveném Janem Ottem, jejíž autorství nebývá připisováno nikomu jinému, než profesoru obchodního a směnečného práva Karlu Hermannu-Otavskému, podle kterého: „*směnka jest cenný papír* vykazující určité formální náležitosti, v němžto vydatel buďto činí platební peněžný slib anebo platební peněžný příkaz ve prospěch osoby v listině vyznačené (remittenta) a pozdějších nabyvatelů listiny.“¹⁴⁸ V této definici je již obsaženo i rozdělení předmětného cenného papíru na dvě kategorie směnek, které prozatím ponecháme stranou.

Podle dalšího vymezení tohoto cenného papíru, které je obsaženo rovněž v prvorepublikové literatuře, *jest směnka listina, kterou ten, kdo ji vydává buď sebe, nebo někoho jiného zavazuje, že vlastníku jejímu peníz na ni uvedený v určitý čas na určitém místě proti jejímu vydání zaplatí.*¹⁴⁹ Tato o poznání obecnější definice směnky opět indikuje shora uvedenou skutečnost, tedy že směnky jsou minimálně dvojího druhu.

Parafrází současného „klasika“ v oblasti publikací věnovaných směnečnému právu je možné směnku vymezit jako cenný papír v listinné podobě se zákonem předepsaným obsahem, v němž jeho výstavce buď sám slibuje, že zaplatí jiné osobě určitou peněžitou částku, anebo platit určité osobě příkazuje.¹⁵⁰

Oproti shora uvedenému vymezení Zdeněk Kovařík uvádí, že: „*Obvykle bývá směnka definována jako dlužnický cenný papír vystavený ve formě zákonem stanovené, kterým se určité osoby zavazují majiteli směnky zaplatit v určitém místě*

---

¹⁴⁸ *Ottův slovník naučný*. Dvacátý třetí díl. Praha : J. Otto, 1905. s. 489.

¹⁴⁹ STIFTER, Rudolf. O směnkách. V Praze: Prometheus, 1923. Lidové příručky právnické, 3a., s. 3.

¹⁵⁰ KOTÁSEK, Josef. *Právo cenných papírů*. V Praze: C.H. Beck, 2014. Academia iuris (C.H. Beck), s. 124. ISBN 978-80-7400-515-2.

a v určitém čase jistou peněžitou sumu s tím, že jde o závazky přímé, bezpodmínečné, nesporné a abstraktní.“¹⁵¹

Veškeré výše uvedené definice směnky, ať již pochází z pera současných autorů či z dob, kdy ještě nebyl Zákon směnečný a šekový ani účinný, jsou bezesporu platné; nicméně ani o jedné z definic nelze říci, že by byla vyčerpávající a všeobsahující. Proto tak někteří autoři odborných publikací na vymezení směnky rovnou rezignují a lakonicky uvádí, že směnka je určena svými zákonnými elementárními náležitostmi.¹⁵²

Předmětný cenný papír vedle zákonných náležitostí dále vymezují i tyto charakteristické atributy směnky, přičemž většina z nich byla pro tento cenný papír typická již od samotného vzniku:

- a) směnka je tzv. **skripturou**, tedy dokonalým cenným papírem, jehož podstata spočívá v tom, že: „*právo i závazek výhradně na papíru lpí a s obsahem papíru se kryjí,*“¹⁵³ což tedy prakticky znamená, že trvání závazku (práva) ze směnky je odvislé od existence směnky samotné;
- b) směnečná listina je přísně formální, neboť musí splňovat pod sankcí absolutní neplatnosti obecně závaznými předpisy stanovené náležitosti, a to jak po stránce hmotně, tak formálně právní. Tento charakteristický znak směnky je v odborné literatuře označován jako tzv. **směnečná přísnost** (rigor cambialis).¹⁵⁴ Tuto směnečnou přísnost můžeme dále dělit na přísnost ve smyslu formálním a na přísnost materiální.¹⁵⁵
- c) směnečným závazkem může být pouze pohledávka vyjádřená v určité sumě **finančních prostředků**, lhotejno ve které zákonné měně;

---

¹⁵¹ KOVAŘÍK, Zdeněk. *Zákon směnečný a šekový: komentář*. 3. vyd. Praha: C.H. Beck, 2002. Komentované zákony (C.H. Beck), s. 1 ISBN 80-7179-220-9.

¹⁵² SVOBODOVÁ, Věra. *Směnka: Průvodce po slastech a strastech uživatele směnky*. Brno: Econ, 1994., s. 15. ISBN 978-80-901627-1-6.

¹⁵³ *Ottův slovník naučný*. Pátý díl. Praha : J. Otto, 1892., s. 289 - 290.

¹⁵⁴ *Ottův slovník naučný*. Dvacátý třetí díl. Praha : J. Otto, 1905. s. 489.

¹⁵⁵ ŠVAMBERG, Gustav. *Československé právo směnečné a šekové*. Praha: Sborník hospodářského práva, 1947., s. 15.

d) směnka je **abstraktním cenným papírem**, pro který je signifikantní, že platný vznik směnečného závazku není podmíněn existencí ekonomického důvod vzniku právního vztahu (tzv. kauzy). Tento abstraktní aspekt předmětného cenného papíru se mimo jiné projevuje u soudních sporů v tom smyslu, že věřitel před soudem kauzu nemusí prokazovat (pokud by zákonodárce nestanovil jinak). Je tomu tak proto, že cenný papír sám ztělesňuje právo na plnění, tedy sama směnka je oním důkazem.¹⁵⁶ Právě popsaná abstraktnost směnky bývá v odborné literatuře označována jako abstraktnost formálně právní. Podstata materiálně právní abstraktnosti směnky spočívá v tom, že směnečný dlužník nemůže vůči každému pozdějšímu nabyvateli směnky, který by o nedostacích kauzy při nabytí směnky nevěděl, namítat takové nedostatky.¹⁵⁷

Nutno zdůraznit, že výše uvedené body jsou toliko demonstrativním výčtem jednotlivých směnečných atributů. Dalšími vybranými atributy směnky se budu zabývat detailněji v následující stěžejní kapitole, jejímž obsahem bude komparace předmětných právních úprav.

Na základě v této práci dosud shromážděných poznatků a jednotlivých definic lze shora uvedený výklad týkající se vymezení a charakteristiky směnky shrnout tím, že směnka je speciálním abstraktním cenným papírem, který musí vykazovat určité formální a obsahové náležitosti, jehož podstatou je závazek zaplatit určité osobě konkrétní finanční částku. Ani tato posledně uvedená definice směnky není vymezením všezahrnujícím, nicméně pravdivost shora uvedenému textu upřít s odkazem na citované právní prameny určitě nelze.

3.3 Funkce směnky

Směnka jakožto cenný papír se neobjevila sama o sobě, ale její vznik byl reakcí na konkrétní společenskoekonomické dobové události. Oproti shora uvedeným atributům tohoto cenného papíru, které se v průběhu historie směnečného práva téměř nezměnily, jsou funkce a možnosti používání směnek

---

¹⁵⁶ DVORÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné. 2.*, aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016., s. 165. ISBN 978-80-7552-187-3.

¹⁵⁷ ROUČEK, František. *Nové československé právo směnečné. III.* vyd. Praha: Státní tiskárna, 1927., s. 49.

v dnešní moderní době v porovnání s počátky jejich užívání v obchodním styku diametrálně odlišné.

V této kapitole se tak zaměřím jednak na funkce směnky, které v současnosti již mají pro směnečné obchodníky pramalý význam, a jednak na funkce, pro které jsou tyto cenné papíry stále s oblibou užívány.

Na této kapitole tak lze rovněž ilustrovat určitou **univerzálnost** předmětného cenného papíru, která spočívá zejména v tom, že za současného zachování elementárních směnečných parametrů může být tento cenný papír ve stejné formě účelně užíván jak ve středověku, tak i v moderní digitální době; rozdíl je tak pouze v tom, že v každém čase plnila směnka odlišné funkce, a to zejména v závislosti na celkovém vývoji společnosti. Jak uvádí Valentin Urfus: „*Směnka se během svého vývoje stala technicky neobyčejně dokonalým prostředkem peněžního obchodu.*“¹⁵⁸

3.3.1 Funkce směnky na počátku jejího vzniku

Pro připomenutí opětovně uvádím, že na počátku vývoje směnky, který je geograficky zasazen do území dnešní severní Itálie, existovala v tehdejší městských republikách měnová roztržitost, tudíž pro obchodníky, kteří cestovali z jedné „měnové“ oblasti do druhé, představovala tato skutečnost nemalý problém, neboť v důsledku toho byly v rámci obchodování navyšovány například transakční náklady. Tyto náklady byly rovněž zvyšovány ještě v důsledku bezpečnostních rizik, které v tehdejších dobách skýtaly daleké obchodní cesty.

Optimální řešení výše popsané situace představovala právě směnka. V této listině se povinný zavázal k tomu, že obchodníkovi buď on sám, nebo jeho obchodní partner v určitém místě zaplatí určenou částku. Obchodník tedy nemusel cestovat s velkým obnosem peněz, což bylo v této době mnohem bezpečnější. V cílové destinaci daného obchodníka rovněž odpadala nutnost směny finančních prostředků za tamější měnu.

---

¹⁵⁸ URFUS, Valentin. *Zdomácnění směnečného práva v českých zemích a počátky novodobého práva obchodního*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1959. Právněhistorická knihovna, sv. 3., s. 9.

Směnka na počátku svého vývoje, mimo to, že byla užívána i jako úvěrový institut, měla i následující funkce, díky kterým se posléze stala velmi oblíbeným a využívaným právním instrumentem:

- a) **zajištění bezpečného přejezdu mezi dvěma vzdálenými místy** - při potencionálním loupežném přepadení na obchodní cestě měl kupec u sebe pouze menší hotovost, která nebyla atraktivní pro případné loupežné přepadení; větší finanční částky si mohl vybrat až v místě určení na základě tohoto cenného papíru. Na situaci v tomto bodě popisovaného obchodníka tak lze vztáhnout tento trefný latinský výrok: „*Tutum capit inanis iter.*“¹⁵⁹
- b) **směňování cizích měn** - obchodníci již nemuseli složitě vyhledávat ve své cílové destinaci směnárníky, kteří by jim vyměnili z jiného města přivezenou měnu za měnu „zahraniční.“ Jak k této funkci ostatně uvádí i Valentin Urfus: „*Směnka dále působila jako vydaný pomocník při překonávání feudální pestrosti místních měn.*“¹⁶⁰

Nutno říci, že právě uvedená dvojice původních funkcí směnky v moderní době již téměř neobstojí, avšak směnka jako taková přetrvala a v současnosti může sloužit jako instrument platební, zajišťovací, úvěrový či úložný. Jakou funkci směnka v konkrétním případě zastává, může určit směnečná smlouva.¹⁶¹ V následujících subkapitolách je tak o jednotlivých funkcích tohoto cenného papíru ve stručnosti pojednáno.

3.3.2 Směnka jako zajišťovací instrument

Obecně lze říci, že směnka velmi často představuje zajišťovací instrument ve vztahu mezi dlužníkem a věřitelem, který je oprávněným „aktivován“ pouze za předpokladu, pokud není splněn řádně a včas jiný, na rozdíl o směnky kauzální,

---

¹⁵⁹ REBRO, Karol. *Latinské právnické výrazy a výroky*. Přeložil Emil CHAROUS. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012., s. 256. ISBN 978-80-7357-915-9.

¹⁶⁰ URFUS, Valentin. *Zdomácnění směnečného práva v českých zemích a počátky novodobého práva obchodního*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1959. Právněhistorická knihovna, sv. 3., s. 9.

¹⁶¹ KOTÁSEK, Josef. *Úvod do směnečného práva*. Brno: Masarykova univerzita, 2002. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, s. 26. ISBN 80-210-2855-6.

závazkový vztah. Je tedy jakousi „jistotou“ k plnění a tato směnka není primárně určena k placení a při rádném splnění kauzálního závazku nemá být použita; dlužník by si tak měl ve vlastním zájmu pohlídat, že za této situace bude směnka náležitě zničena.

Nutno říci, že v případě zajištění závazku směnkou existuje jisté riziko pro výstavce směnky, jelikož věřitel může takovouto směnku libovolně převést třetí osobě i po rádném splnění kauzálního závazku dlužníkem. Toto riziko lze do jisté míry eliminovat tím, že výstavce směnku vystaví jako cenný papír na jméno, neboť jak již bylo uvedeno v předcházejícím výkladu, tento rektapapír je vyloučeno převést rubopisem.

Je možné, aby směnka, která původně zajišťovala jeden kauzální závazek, mohla v budoucnu zajišťovat i závazek odlišný. Toto ostatně vyplývá i z judikatury Vrchního soudu v Praze: „*není vyloučeno, aby směnka, která doposud zajišťovala jednu povinnost, nezajišťovala do budoucna jinou povinnost.*“ Je ovšem nutné, aby se na této změně předmětu zajištění dohodly obě smluvní strany, jelikož se ve své podstatě jedná o změnu **směnečné smlouvy**. „*Není možné, aby věřitel a majitel směnky jednostranným způsobem rozhodl, že nadále bude směnka zajišťovat jinou než původně smluvenou pohledávku.*“¹⁶²

Po celou dobu své existence však směnka nemusí být pouze zajišťovacím instrumentem. Není vyloučeno, aby směnka byla vystavena za účelem zajištění výše uvedeného kauzální závazku a v průběhu doby se z ní stal platební instrument. Vše záleží pouze na samotných účastnících konkrétního synallagmatického právního vztahu a na jejich dohodě, která bude stvrzena ve výše uvedené směnečné smlouvě; nota bene toto je zcela v souladu s vůdčím principem soukromého práva - tedy se zásadou autonomie vůle.

3.3.3 Směnka jako platební instrument

Při používání směnky jako platebního prostředku se v praxi důsledně rozlišuje mezi tím, zda je směnka používána jako samotné platidlo, či zda je placeno jejím prostřednictvím.

---

¹⁶² Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 18. 1. 2000 sp. zn. 5 Cmo 332/99.

V prvně uvedeném případě se v teorii označuje směnka jako *pro soluto*; přičemž toto sousloví v překladu znamená přijmout jako plnění nebo místo plnění.¹⁶³ Čtenáře tak nepřekvapí, že praktické užití směnky jako platebního prostředku *pro soluto* spočívá v tom, že okamžikem předání tohoto cenného papíru k rukám věřitele je zapláceno (například za dodání zboží, služeb, apod.). Směnka v tomto případě slouží jako běžné platidlo namísto zákonných platebních prostředků a jejím předáním zaniká kauzální závazek, v mém případě tedy mezi dodavatelem a objednavatelem. Je v celku logické, že s tímto užitím směnky je možné se v obchodních vztazích setkat méně často, a to nejen s ohledem na nižší likviditu směnky oproti zákonnému platidlu.

V druhém případě, kdy je směnka emitována jako *pro solvendo*, nedochází k zániku kauzálního závazku. Nutno říci, že takováto směnka je užívána častěji, než směnka *pro soluto*, a to s ohledem na výhodnost tohoto způsobu použití směnky pro směnečného věřitele.¹⁶⁴

3.3.4 Směnka jako úvěrový instrument

V kapitole týkající se vývoje směnky a směnečného práva v českých zemích bylo uvedeno, že tento cenný papír byl na našem území (zejména pak v 18. století) používán jako úvěrový instrument, přičemž ve směnečných vztazích směnka nejčastěji kryla peněžní půjčku. Od tehdy však předmětná úvěrová funkce směnky prošla značnou proměnou.

Směnku bylo možné ještě před několika roky legálně používat v rámci poskytování spotřebitelských úvěrů. Meze jejího užití byly mimo jiné zakotveny ustanovení § 18 Zákona č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů, ve znění účinném do 24. února 2013, ve kterém byla uvedena tato právní norma: *Splácí-li spotřebitel spotřebitelský úvěr prostřednictvím směnky nebo šeku nebo zajišťuje-li jimi jeho splacení, musí si věřitel počínat tak, aby byla zachována všechna práva spotřebitele, která vyplývají ze smlouvy, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr.*

---

¹⁶³ REBRO, Karol. *Latinské právníké výrazy a výroky*. Přeložil Emil CHAROUS. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012., s. 214. ISBN 978-80-7357-915-9.

¹⁶⁴ KOTÁSEK, Josef. *Úvod do směnečného práva*. Brno: Masarykova univerzita, 2002. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, s. 26. ISBN 80-210-2855-6.

Avšak s velkou novelizací předmětného právního předpisu provedené na základě Zákona č. 43/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů, byla citovaná právní norma zcela zrušena, přičemž **použití směnky ke splacení nebo k zajištění splacení spotřebitelského úvěru bylo výslovně zakázáno**. Uváděným důvodem předmětné novely byla nutnost reagovat na některé neférové praktiky, ke kterým na trhu spotřebitelských úvěrů v České republice docházelo.¹⁶⁵

Nutno říci, že shora uvedený zákon o spotřebitelském úvěru z roku 2010 není ke dni odevzdání této rigorózní práce účinný ani jako celek, neboť byl derogován na základě zcela nového zákona o spotřebitelském úvěru.¹⁶⁶ Ani tento poměrně nový právní předpis však užití směnky ke splacení nebo zajištění spotřebitelského úvěru nedovoluje.¹⁶⁷

Z výše uvedeného kategorického zákazu však zákonodárce stanovil výjimku, na základě které **je možné použít směnku k zajištění spotřebitelského úvěru na bydlení** – takového, který je definován svým účelem, a který pro přechodnou dobu nelze dostatečně zajistit zástavním právem k nemovitosti. Nutno dodat, že takováto směnka musí být však vystavena ve formě cenného papíru na jméno.¹⁶⁸ V takovémto případě tak směnka opět slouží primárně jako zajišťovací instrument; vzhledem k tomu, že v tomto odstavci uvedené skutečnosti bezprostředně navazují na předchozí text, nebylo toto pojednání zařazeno do podkapitoly věnující se směnce jakožto zajišťujícímu instrumentu.

3.3.5 Směnka jako úložný instrument

Směnku lze díky její abstraktní povaze použít i jako prostředek uložení volných peněžních prostředků s cílem nechat si je vyplatit do budoucna.

Mám za to, že s ohledem na možnost termínovaných vkladů, investic či spořicíh účtů u různých bankovních institucí, lze pochybovat o rentabilnosti a výhodnosti uložení peněz, avšak právně tomuto způsobu nic nebrání.

---

¹⁶⁵ VACEK, Lukáš. Novela zákona o spotřebitelském úvěru. *Obchodněprávní revue*. 2013, č. 3, s. 77-79.

¹⁶⁶ Zákon č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁶⁷ Tamtéž, § 112 odst. 1.

¹⁶⁸ SLANINA, Jan, JEMELKA, Luboš, VETEŠNÍK, Pavel, WACHTLOVÁ, Lucie, FLÍDR, Jan. Zákon o spotřebitelském úvěru. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2017, s. 558.

4. Komparace právní úpravy směnky dle Směnečného řádu se současnou právní úpravou

Tato kapitola, která bude v porovnání s předchozími částmi kapitolou nejobsáhlejší, de facto tvoří druhou stěžejní část této rigorózní práce. Již ze samotného nadpisu je seznatelné, že jádrem následujícího výkladu bude komparace dvou právních úprav směnečného zákonodárství, z nichž logicky jedna z nich je dosud na našem území stále aplikovatelná.

Na úvod je třeba říci, že v této kapitole bude pojednáno toliko o vybraných právních normách předmětných právních předpisů, které jsem na základě svého částečně subjektivního hodnocení zvolil ke komparaci, a to s ohledem na relevanci k vybrané problematice a rovněž vzhledem k vytyčeným cílům této práce, jenž byly stanoveny na samotném úvodu. Nota bene provedení porovnání veškerých právních norem obou legislativních děl by bylo technicky komplikované, značně nepřehledné a z těchto důvodů mám za to, že by takovýto počín nemohl být ani nikterak valně přínosný.

Co se týče znění předmětných právních předpisů, v případě Směnečného řádu je z důvodu zachování co nejvyšší míry autentičnosti vycházeno z původního znění účinného v českých zemích od 01. května 1850, a to i přes některé dílčí novelizace, o kterých bylo ve stručnosti pojednáno v podkapitole č. 2.2.4. výše. Ohledně druhé komparované právní úpravy je třeba říci, že Zákon směnečný a šekový byl novelizován od 01. ledna 1951 toliko třikrát, přičemž jeho poslední novelizace byla provedena v souvislosti s proběhnuvší rekodifikací soukromého práva s účinností od 01. ledna 2014, přičemž na základě zrušovacího ustanovení Zákona č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém (v původním znění) byly derogovány zvláštní ustanovení týkající se mezinárodního práva směnečného a současně i šekového.¹⁶⁹ Z důvodu co největšího časového rozpětí mezi jednotlivými komparovanými právními úpravami budu v případě Zákona směnečného a šekového užívat jeho poslední účinné znění, nicméně je nutné říci, že i kdyby bylo užito původní úpravy z roku 1950, na výsledku komparace by se to ve větší míře nepodepsalo.

---

¹⁶⁹ Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, § 124, bod 17.

Vzhledem ke stanoveným cílům bude v této části předkládané práce primárně vycházeno z právních předpisů, sekundárně pak bude užito příslušných odborných publikací a v některých případech i judikatury, které je však k jednotlivým normám Směnečného řádu v dostupných právních pramenech uvedeno jen velmi omezené množství. Co se týče konkrétních soudních rozhodnutí v oblasti směnečného práva, v následujících řádcích jsou zařazeny i některé prvorepublikové judikáty obsažené v tzv. „*Vážného sbírce*“, které již odrážejí právní stav v době účinnosti směnečného zákona z roku 1928; s ohledem na znění jednotlivých právních norem tohoto právního předpisu jsou však tato rozhodnutí pro následující výklad bez sebevětších problémů použitelná. Nutno dodat, že dostupné literatury, která by pojednávala konkrétně o některých normách Směnečného řádu, je pomálu, nicméně i přesto jsem se snažil čerpat z některých publikací vydaných ještě na konci devatenáctého století.

Z důvodu zachování časové posloupnosti bude v následujících subkapitolách vždy nejprve uvedena právní úprava historická a následně budou uvedeny aktuálně platné a účinné právní normy obsažené v Zákoně směnečném a šekovém. S ohledem na přehlednost bude vždy v samostatné podkapitole pojednáno o konkrétní problematice dle norem obsažených ve Směnečném řádu a v následující části práce se posléze zaměřím na uvedení současně účinné právní úpravy včetně provedení samotné komparace.

4.1 Systematika komparovaných právních předpisů

Ještě než bude zabřednuto do samotného rozboru jednotlivých právních norem, pro náležité uvedení do tématu se sluší provést porovnání systematiky obou právních předpisů jako celků.

Systematikou legislativního díla je třeba na tomto místě rozumět uspořádání jednotlivých ustanovení a jejich zařazení do příslušných dílů a oddílů v rámci právního předpisu.

4.1.1 Systematika Směnečného řádu

Systematice Směnečného řádu jsem se okrajově dotknul již v podkapitole č. 2.2.4, která byla obecně „zasvěcena“ tomuto legislativnímu dílu. Dovolím si tedy

na tomto místě zopakovat, že Směnečný řád je systematicky rozdělen na úvodní část, o které již bylo pojednáno výše, a na stěžejní část, která obsahuje samotný obecný řád směnečný, který čítá přesně 100 článků.

Klíčová část Směnečného řádu, kterou se rámci celé kapitoly č. 4 budu primárně zabývat, nadepsaná jako obecný řád směnečný, je rozdělena na tři oddělení, ve kterých jsou logicky zařazeny právní normy vztahující se k názvu toho konkrétního oddělení:

- a) Oddělení první - „O způsobilosti směnečné,“
- b) Oddělení druhé - „O směnkách vydaných,“
- c) Oddělení třetí - „O směnkách vlastních.“

Nutno říci, že co se týče počtu právních norem, tak druhé oddělení Směnečného řádu je obsahově nejpočetnější, neboť je v něm zařazeno toliko 92 článků. Z tohoto důvodu je tak toto oddělení „O směnkách vydaných“ dále rozčleněno na dílčí části, které se pak vztahují ke konkrétním směnečným operacím (např. akceptace, postih, rubopis, apod.).¹⁷⁰

4.1.2 Systematika Zákona směnečného a šekového

S ohledem na dobu vydání Zákona směnečný a šekový oproti Směnečnému řádu neobsahuje úvodní část, ve které dříve bývaly u právních předpisů vydávaných státním aparátem v době existence Habsburské monarchie uvedeny derogační klausule, dále zde případně nechybělo ani určení časové a místní působnosti konkrétních právních norem.

Uspořádání právních norem Zákona směnečného a šekového trefně vystihl Josef Kotásek: „ZSS své čtenáře dvakrát nešetří. Na místo obvyklých úvodních ustanovení, která vymezují věcnou a osobní působnost zákona nebo se pokoušejí o definici základních institutů, servíruje v prvním paragrafu rovnou náležitosti směnky cizí.“¹⁷¹

---

¹⁷⁰ Císařský patent č. 51/1850 Z.ř., ze dne 25. ledna 1850, jímžto se pro celé Rakouské císařství vydává, vyhláší a počínajíc od 1. května 1850, v platnost uvádí obecný řád směnečný

¹⁷¹ KOTÁSEK, Josef. *Zákon směnečný a šekový: komentář*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. Komentáře (Wolters Kluwer ČR), s. 6. ISBN 978-80-7357-965-4.

Zákon směnečný a šekový je jeden z mála účinných právních předpisů, které se nejprve dělí na články (a nikoliv na samotné paragrafy). Tato legislativní dílo je dále speciální v tom, že obsahuje pouze **tři články**, které jsou dále členěny na části, jednotlivé části pak dále obsahují číslované oddíly, v rámci kterých je již obsaženo samotné paragrafové znění.

Jednotlivé články Zákona směnečného a šekového jsou označeny následovně:

- a) Článek I. - „Směnka,“
- b) Článek II. - „Šek,“
- c) Článek III. – „Ustanovení společná.“

Na první pohled je tak zřejmé, že Zákon směnečný a šekový má tři obecně nazvané části, stejně jako Směnečný řád. Rozdíl je však v jejich obsahu, neboť Článek I. Zákona směnečného a šekového tvoří jeho klíčovou a nejobsáhlejší část, oproti tomu stěžejní materie Směnečného řádu je obsažena v oddělení druhém.

Dále je třeba říci, že již z názvu samotného Zákona směnečného a šekového vyplývá, že jsou v tomto právním předpise obsaženy právní normy vztahující se k šekům, které však ve Směnečném řádu absentují; z tohoto důvodu tak čtenáře nepřekvapí, že Zákon směnečný a šekový početně obsahuje oproti legislativnímu dílu z roku 1850 více právních norem. Nutno doplnit, že s ohledem na zvolené téma se na tomto místě nebudu obecně závaznými pravidly dotýkající se šeků a šekových operací obsažených v Zákoně směnečném a šekovém nikterak více zabývat.

Je evidentní, že systematika toho kterého právního předpisu odpovídá legislativní technice doby, ve které je předmětný pramen práva ze strany zákonodárského orgánu „uveden v život“.

Co se týče zevrubné charakteristiky této právní úpravy, Zákon směnečný a šekový je přísně formální a závazný: *„Přísná právní úprava vyplývá ze samotné podstaty předmětu zákonné úpravy, tedy z podstaty směnky a šeku, jakožto závazků vysoce formálních.“*¹⁷²

---

¹⁷² ŘÍHA, Michal, RYSLOVÁ, Kateřina. Konec směnečné přísnosti? Aneb nad jedním rozhodnutím Nejvyššího soudu ČR. Právní rozhledy. 2011, č. 9, s. 310-314.

Závěrem ke shora nastíněné systematice obou komparovaných právních úprav uvádím, že osobně je mi bližší systematika a logičnost Směnečného řádu, neboť v jeho úvodu je nejprve zakotvena časová a místní působnost, stejně tak i derogační klausule. Dále kvituji, že první právní normy, které se vztahují k oblasti směnečného práva, se týkají směnečné způsobilosti, jejíž vyřešení v konkrétním směnečném vztahu je základním předpokladem pro to, aby bylo možné se dále zabývat ostatními směnečnými konotacemi. I z tohoto důvodu tak bude následující výklad zaměřen právě na směnečnou způsobilost.

4.2 Směnečná způsobilost

Osobně se domnívám, že směnečná způsobilost je v oblasti směnečného práva klíčovou právní kategorií, neboť nám de facto odpovídá na otázku, které subjekty (popřípadě osoby) se mohou legálně účastnit směnečných vztahů a souvisejících operací. Na úvod je třeba uvést, že právnické osoby v tomto výkladu záměrně ponechávám stranou.

Ještě před provedením komparace směnečné způsobilosti dle Směnečného řádu se směnečnou způsobilostí, kterou částečně upravuje Zákon směnečný a šekový, je třeba uvést, že v právní teorii (ostatně i ve směnečné praxi) je možné rozlišovat mezi směnečnou způsobilostí:

- a) Aktivní;
- b) Pasivní.¹⁷³

Ad a) Již ze samotného slova „aktivní“ je vyvoditelné, že prvně zmiňovanou směnečnou způsobilostí rozumíme způsobilost vlastním právním jednáním **nabývat směnečná práva**.

Ad b) Co se týče pasivní směnečné způsobilosti, pod tímto souslovím je třeba si představit způsobilost toho kterého subjektu **se směnečně zavazovat**.¹⁷⁴

---

¹⁷³ CIRÁK, Ján. *Směnky a směnečné právo: základy směnečného práva a směnečný zákon č. 191/1950 Sb.* Ostrava: Key Publishing, 2007. Právo (Key Publishing)., s. 9 ISBN 978-80-87071-49-6.

¹⁷⁴ VÁCHA, Přemysl. *Některé otázky práva směnečného.* Praha: Všehrd, 1993., s. 12. ISBN 80-85305-23-2.

4.2.1 Směnečná způsobilost dle Směnečného řádu

Směnečná způsobilost byla upravena na samotném počátku Směnečného řádu, a to v prvním oddělení nadepsaném „O spůsobnosti směnečné,“ konkrétně v článku 1 následovně: „*Spůsobný k směnkám jest každý, kdo se může zavázati smlouvám.*“ Právě citované ustanovení Směnečného řádu tak nepochybně upravovalo pasivní směnečnou způsobilost. Bližší vymezení okruhu subjektů, které se tehdy mohly platně a účinně zavázati ke smlouvám, však bylo upraveno v obecnějším právním předpise, a to konkrétně ve Všeobecném občanském zákoníku¹⁷⁵, který v tomto smyslu zakotvoval určitá omezení.

Pasivně směnečně nezpůsobilí tak byly například tyto osoby: nezletilci (tehdy byly za nezletilé považovány osoby do 24 let, s výjimkou osob, které byly prohlášeny za svéprávné¹⁷⁶), řeholníci, kteří složili slib chudoby; v určitém období účinnosti Směnečného řádu dokonce i vojáci.¹⁷⁷ Tehdejší právní řád dále normoval, že směnečně se zavazovati nemohly ani osoby, „*nad nimiž moc otcovská nebo poručnická i po fysické zletilosti jest prodloužena,*“ stejně tak šílení a (tehdejší terminologií řečeno) blbí, osoby uznané orgánem veřejné moci za marnotratné (prodigus); v určitých případech i hluchoněmí.¹⁷⁸ Není nezajímavé, že pasivně směnečně způsobilí byli dokonce i slepci, avšak pouze za předpokladu, že směnka jimi byla vystavena ve formě notářského zápisu.¹⁷⁹

S ohledem na výše uvedené se samozřejmě nabízí otázka, jak tehdejší právní řád řešil situaci, pokud směnku vystavila osoba k tomu nezpůsobilá, a na základě této směnky se zavázala uhradit směnečnému věřiteli určitou finanční částku. Tato problematika byla přehledně upravena v čl. 3 Směnečného řádu, který zakotvoval následující právní normu: „*Jsouli na směnce podpisy osob, které vůbec nemohou vejíti v závazek směnečný, nebo nemohou-li to učiniti s úplnou platností, **nemá to žádného účinku** na závazek ostatních osob, ježto se byly směnkou zavázaly.*“ Směnečně (pasivně) nezpůsobilá osoba se tak v případě signování směnky po právu

¹⁷⁵ Císařský patent č. 946/1811 Sb. zák. soud., Obecný zákoník občanský, § 865.

¹⁷⁶ KOLDÍNSKÝ, Alois. *Rakouské směnečné právo*. Praha 1887, s. 10.

¹⁷⁷ KADLECOVÁ, Marta. *Dějiny českého soukromého práva*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007., s. 201. ISBN 978-80-7380-041-3.

¹⁷⁸ STIFTER, Rudolf. O směnkách. V Praze: Prometheus, 1923. Lidové příručky právnické, 3a., s. 3 - 5.

¹⁷⁹ KOLDÍNSKÝ, Alois. *Rakouské směnečné právo*. Praha 1887, s. 11.

k ničemu nezavázala. Je tak evidentní, že již tehdy právní řád poskytoval i v rámci směnečných vztahů ochranu de facto slabší straně.

Není nezajímavé, že Směnečný řád rovněž obsahoval i zvláštní ustanovení o pasivní směnečné způsobilosti cizího státního příslušníka (tehdejší terminologií cizozemce), jehož způsobilost se posuzovala podle zákonů toho státního celku, jehož byl cizozemec občanem.¹⁸⁰

Co se týče aktivní směnečné způsobilosti, nabývat směnečná práva mohla taková osoba, která byla současně způsobilá k nabývání majetkových práv. K tomu je nutné dodat, že každý směnečný dlužník na základě zákona ručil za splnění směnečného závazku veškerým svým jměním: „*Dlužník směnečný jest práv z vyplnění převzatého závazku směnečného svou osobou i majetností.*“¹⁸¹

4.2.2 Směnečná způsobilost dle Zákona směnečného a šekového

Ustanovení o směnečné způsobilosti je v Zákoně směnečném a šekovém obsaženo na diametrálně odlišném místě, než ve Směnečném řádu, neboť jej zákonodárce zařadil téměř až na samotný konec tohoto legislativního díla, konkrétně do třetího článku obsahující společná ustanovení.

Podle ustanovení článku III. §1 Zákona směnečného a šekového *se směnečně nebo šekově může zavazovat každý, kdo je způsobilý vlastními úkony se zavazovat.*

Na první pohled je tak zřejmé, že právě citované ustanovení předmětného právního předpisu zahrnuje oproti směnečné způsobilosti dle Směnečného řádu i způsobilost šekovou. Jak však uvádí komentář k tomuto ustanovení: „*Nelze je však považovat za normu upravující směnečnou způsobilost komplexně a ve všech jejích aspektech.*“¹⁸² V tomto atributu se tak obě komparované právní úpravy přespříliš neliší.

---

¹⁸⁰ Císařský patent č. 51/1850 Z.ř., ze dne 25. ledna 1850, jímžto se pro celé Rakouské císařství vydává, vyhláší a počínajíc od 1. května 1850, v platnost uvádí obecný řád směnečný, Čl. 84

¹⁸¹ Tamtéž, Čl. 2.

¹⁸² CHALUPA, Radim. *Zákon směnečný a šekový: komentář*. 2. vyd. Praha: Linde, 2006. Zákony - komentáře., s. 599. ISBN 80-7201-570-2.

Analýzou komparovaných citovaných právních norem lze dospět k tomu, že oba právní předpisy upravují toliko **pasivní stránku směnečné způsobilosti**. Z tohoto důvodu lze mít za to, že ji zákonodárce vždy považoval za podstatnější, což je i logické, neboť osoba disponující pasivní směnečnou způsobilostí může svým právním jednáním způsobit nemalý zásah do své majetkové sféry. Zákon směnečný a šekový nic bližšího (než bylo uvedeno shora) ohledně této směnečné způsobilosti již neuvádí, proto je nutné na tomto místě opět zabřednout do obecné právní úpravy, stejně jako v předchozím případě do kodexu občanského práva.

Nutno říci, že Zákon směnečný a šekový není v případě směnečné způsobilosti zcela kompatibilní s příslušnými ustanoveními Občanského zákoníku, nicméně v praxi nečiní tato problematika žádné větší potíže.

Zbývá tak dodat, že fyzická osoba bude nepochybně pasivně směnečně způsobilá dosažením svých osmnácti let (případně uzavřením manželství); stejně jako v případě původní habsburské právní úpravy z tohoto pravidla existují určité výjimky (například v případě omezení svéprávnosti).

Oproti Směnečnému řádu současně účinný Zákon směnečný a šekový neobsahuje právní normu pro případ, pokud bude v oblasti směnečných vztahů jednat osoba pasivně směnečně nezpůsobilá. V této souvislosti je tak nutné odkázat na úpravu Občanského zákoníku, konkrétně na část věnovanou neplatnosti právních jednání. V souvislosti s tím lze na tomto místě uvést poměrně nedávný judikát Ústavního soudu České republiky, na základě kterého bylo zrušeno rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky; jádrem tohoto sporu je prokázání skutečnosti, zda výstavce směnky byl v okamžiku jejího vystavení stížen duševní poruchou, v důsledku které údajně neměl být pasivně směnečně způsobilý.¹⁸³ Pokud by tato skutečnost byla v soudním řízení prokázána, na inkriminované právní jednání takovéto osoby by následně bylo nutné hledět optikou ustanovení § 581 Občanského zákoníku jako na neplatné.

Limity aktivní směnečné způsobilosti nejsou v porovnání s pasivní složkou tohoto právního institutu nastaveny nikterak přísně, neboť fyzická osoba je v zásadě

---

¹⁸³ Nález Ústavního soudu ze dne 20. 8. 2014 sp. zn. I. ÚS 173/13.

aktivně směnečně způsobilá okamžikem svého narození.¹⁸⁴ V souvislosti s tím není nezajímavé, že současné občanské právo dokonce převzalo i starou římskoprávní zásadu: „*Nasciturus pro iam nato habetur, quotiens de commodis eius agitur*,“ na základě které můžeme dovozovat aktivní směnečnou způsobilost i osoby nenarozené, a to za předpokladu, že se narodí živá.¹⁸⁵

4.3 Druhy směnky a její podstatné náležitosti

Již několikrát byla v této práci zmíněna základní kategorizace předmětných cenných papírů, přičemž již od dob účinnosti Směnečného řádu rozlišujeme mezi směnkou vlastní, o které veškeré dostupné odborné publikace uvádí, že je historicky starší, a dále mezi směnkou cizí (tzv. tratou¹⁸⁶), která se postupem doby z tohoto původního cenného papíru vyvinula a lze říci, že se stala v praxi ještě využívanějším obchodněprávním institutem než směnka vlastní, a nepochybně se tak stala mezi směnečnými obchodníky oblíbenějším, tehdy ještě primárně platebním instrumentem.

V této kapitole tak budou popsány dva základní druhy směnky s tím, že u každé z nich nebudou opomenuty její obligatorní zákonné náležitosti, které směnku podle některých autorů dokonce i definují¹⁸⁷, což ostatně bylo uvedeno i výše v předcházející kapitole.

Vzhledem k tomu, že jednotlivé kapitoly této práce jsou seřazeny chronologicky, bude v následujících řádcích nejprve pojednáno o cenném papíru historicky starším.

Základní rozdíl mezi směnkou vlastní a směnkou cizí bylo možné vysledovat již z jednotlivých doktrinárních vymezení předmětného cenného papíru, které byly uvedeny v kapitole 3.2 výše. K tomu, aby směnka vlastní mohla plnit některou ze shora uvedených funkcí, je zapotřebí dvou osob (výstavce a

---

¹⁸⁴ KOVAŘÍK, Zdeněk. Zákon směnečný a šekový. 6. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 356.

¹⁸⁵ REBRO, Karol. *Latinské právnické výrazy a výroky*. Přeložil Emil CHAROUS. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012., s. 174. ISBN 978-80-7357-915-9.

¹⁸⁶ Některá, zejména prvorepubliková (a starší) odborná literatura uvádí termín *tratta* s dvěma písmeny „t.“

¹⁸⁷ SVOBODOVÁ, Věra. Směnka: Průvodce po slastech a strastech uživatele směnky. Brno: Econ, 1994., s. 15. ISBN 978-80-901627-1-6.

směnečného věřitele, neboli remitenta), kdežto k provedení směnečné operace prostřednictvím směnky cizí je zapotřebí alespoň tří od sebe odlišných subjektů (osob).

4.3.1 Směnka vlastní dle Směnečného řádu

S ohledem na obligatorní počet účastníků směnky vlastní je nutné na úvod této subkapitoly zopakovat, že směnka vlastní je ve své podstatě dlužnický úpis svého druhu. Jednoduše řešeno lze říci, že pokud se vydavatel směnky zavazuje uhradit na této listině uvedenou sumu sám, jedná se o směnku vlastní: „*její podstatou je slib výstavce listiny, že zaplatí věřiteli (remitentovi) určitou peněžitou sumu.*“¹⁸⁸ Takovýto výstavce je tak současně směnečným dlužníkem, kterému vznikla povinnost uhradit v předmětném cenném papíru přesně specifikovanou částku k rukám věřitele ke dni splatnosti této vlastní směnky. Označení „vlastní“ je pak pro tuto listinu nepochybně signifikantní, a to z důvodu právě uvedeného.

Směnečný řád ve svém třetím oddělení nadepsaném „O směnkách vlastních“ obsahuje toliko čtyři právní normy, které se vztahují k tomuto druhu předmětného cenného papíru.¹⁸⁹ K tomuto tvrzení je však nutné zdůraznit, že velké množství ustanovení Směnečného řádu o směnkách cizích je na základě Článku 98 tohoto legislativního díla použitelné ve shodném znění i pro směnku vlastní, proto by bylo nadbytečné je ve Směnečném řádu opakovat. Pro tuto kapitolu je stěžejní právní norma uvedená v Článku 96 Směnečného řádu, neboť se v ní zrcadlí tzv. *rigor cambialis* (viz kapitola 3.3 výše):

„Podstatné náležitosti směnky vlastní (suché) jsou:

- 1. Aby se přijalo do samé směnky pojmenování, že jest to směnka, nebo jestli směnka zdělána v cizí řeči, aby se přijal takový význam v řeči cizí, který se srovnává s oním pojmenováním;*
- 2. aby se udala suma peněžitá, ježto se má platiti;*
- 3. aby se jmenovala osoba nebo firma, které nebo na jejíž řad vydavatel chce platiti;*

¹⁸⁸ KOTÁSEK, Josef. *Úvod do směnečného práva*. Brno: Masarykova univerzita, 2002. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, s. 41. ISBN 80-210-2855-6.

¹⁸⁹ Císařský patent č. 51/1850 Z.ř., ze dne 25. ledna 1850, jímžto se pro celé Rakouské císařství vydává, vyhláší a počínajíc od 1. května 1850, v platnost uvádí obecný řád směnečný, Čl. 96 - 100.

4. *aby se ustanovil čas, kdy se má platiti (čl. 4, č. 4);*
5. *aby se vydatel podepsal svým jménem nebo svou firmou;*
6. *aby se udalo místo, den měsíce a rok, kde a kdy byla směnka vydána.“*

Ad 1) V souvislosti s tímto bodem je nutné zdůraznit, že pro splnění dikce zákona na samotné směnečné listině nepostačoval pouhý nadpis „směnka“ či „směnka vlastní,“ ale bylo nutné slovo „směnka“ uvést přímo do jejího textu („Za tuto směnku....“).

Ad 2) Další podstatnou náležitostí směnky vlastní dle Směnečného řádu bylo uvedení směnečné sumy, která má být oprávněnému zaplacená, a to buď číslicemi, slovy nebo kombinací těchto vyjádření. Právní úprava pamatovala i na to, pokud byl mezi číselným a slovním vyjádřením směnečné sumy rozpor: „*Jest-li suma peněžítá, která se má platiti (čl. 4, č. 2), vyznačena písmeny a čísly, a jsouli tyto od sebe rozdílné, platí suma, vyznačená písmeny.*“¹⁹⁰ V případě duplicitního uvedení směnečné sumy (lhostejno zda čísly či písmeny) byla za směnečnou sumu dle čl. 5 odst. 2 Směnečného řádu považována ta z finančních částek, která byla nejmenší. Údaj o finanční částce na směnce bývá v praxi i v odborných publikacích označován rovněž souslovím „směnečný peníz.“

Ad 3) Neméně důležitým údajem, které nesměl absentovat na žádné směnce, jsou nacionálně fyzické osoby ze směnky oprávněné (v případě právnické osoby bylo nutné uvést název obchodní firmy). Oprávněný ze směnky byl již tehdy tradičně označován též jako „remitent.“¹⁹¹ Právní řád však neumožňoval, aby oprávněný ze směnky byl zároveň jejím výstavcem, což dovedla i prvorepubliková judikatura: „*Na vlastní směnce nemůže být uveden jako remitent sám výstavce.*“¹⁹²

Ad 4) Určení data splatnosti je důležité nikoliv pouze pro směnky vlastní, ale pro veškeré pohledávky obecně, a to nejen z důvodu, že od předmětného okamžiku obecně počíná běžet promlčecí doba.

---

¹⁹⁰ Císařský patent č. 51/1850 Z.ř., ze dne 25. ledna 1850, jímžto se pro celé Rakouské císařství vydává, vyhláší a počínajíc od 1. května 1850, v platnost uvádí obecný řád směnečný, Čl. 5 ve spojení se Čl. 98 bod 2.

¹⁹¹ *Ottův slovník naučný*. Dvacátý třetí díl. Praha : J. Otto, 1905. s. 489.

¹⁹² Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 31. 03.1932 (Vážný 11513).

„Čas ten musí býti pro směnečný peníz tentýž“,¹⁹³ bylo tedy vyloučeno, aby jedna část směnečné sumy byla splatná v jiný okamžik, než druhá její zbývající část. V praxi již za doby účinnosti Směnečného řádu existovaly různé způsoby, jak okamžik splatnosti na směnce explicitně vyjádřit:

- i. uvedením konkrétního dne (například stanovení určitého data), případně konkretizace data splatnosti pomocí obecnějšího časového určení (například „za dva týdny“). Za tímto účelem byly ve Směnečném řádu zakotveny speciální právní normy týkající se počítání lhůt. Kupříkladu polovinou měsíce se pro vyloučení jakýchkoliv pochybností ze zákona rozumělo přesně patnáct dní.¹⁹⁴
- ii. splatnost bylo možné navázat na okamžik předložení směnky k rukám dlužníka k placení: „Směnka vydaná na viděnou jest dospělá, jak mile byla ukázána.“¹⁹⁵ Stejně tak právní řád nevyklučoval, aby splatnost směnky byla navázána konkrétní dobu od okamžiku, kdy tato směnka byla k placení předložena: „Tu napíše dlužník datum, kdy viděl a podepíše se připojiv slůvko „viděl.“¹⁹⁶ Směnky, u kterých se splatnost směnečného peníze určovala způsobem uvedeným v tomto odstavci, se v praxi označují jako „vistasměnky.“¹⁹⁷ Nutno říci, že předložení takovéto vistasměnky směnečnému dlužníkovi k okamžitému plnění může pro povinného znamenat jistou komplikaci, a to zejména v případě vysoké směnečné sumy, kterou nemusí mít dlužník v momentu doručení této směnky do jeho osobní dispozice u sebe.
- iii. údaj o tzv. dospělosti směnky bylo možné dále vyjádřit tím, že směnečná suma v tomto cenném papíru má být uhrazena po uplynutí určité doby po jejím vystavení (např. za 12 měsíců).

---

¹⁹³ STIFTER, Rudolf. O směnkách. V Praze: Prometheus, 1923. Lidové příručky právnické, 3a., s. 6 - 7.

¹⁹⁴ Císařský patent č. 51/1850 Z.ř., ze dne 25. ledna 1850, jímžto se pro celé Rakouské císařství vydává, vyhláší a počínajíc od 1. května 1850, v platnost uvádí obecný řád směnečný, Čl. 32.

¹⁹⁵ Tamtéž., Čl. 31.

¹⁹⁶ STIFTER, Rudolf. O směnkách. V Praze: Prometheus, 1923. Lidové příručky právnické, 3a., s. 8.

¹⁹⁷ *Ottův slovník naučný*. Dvacátý třetí díl. Praha : J. Otto, 1905. s. 489.

- iv. splatnost směnky bylo konečně možné navázat i na konání trhu nebo veletrhu. Směnečný řád tyto předmětné cenné papíry, u kterých byla splatnost určena tímto způsobem, označoval jako směnky veletržní.¹⁹⁸

Ad 5) Podpis výstavce (terminologií Směnečného řádu vydavatele) směnky byl další obligatorní náležitostí předmětného cenného papíru. Nutno říci, že pouze razítko podpis nemohlo nahradit. Osoby, které tehdy neuměly psát (a ani se podepsat), se rovněž mohly směnečně zavazovat, nicméně jejich znamení ruky otisknuté na směnce muselo být notářsky nebo soudně ověřeno.¹⁹⁹ Směnečná přísnost se však již za první republiky odrážela i v tom, v jakém místě byla suchá směnka ze strany výstavce signována: „*Podpis výstavcův (na směnce vlastní) musí býti pod textem základní směnky, nesmí býti před kontextem nebo po stranách kontextu nebo napříč kontextu nebo v kontextu. Nestací ani podpis v akceptu nebo v avalu, aniž jméno výstavce v jeho adrese.*“²⁰⁰

Ad 6) Posledním údajem, který dle Směnečného řádu nemohl (nejen) na směnce vlastní chybět, bylo uvedení konkrétní lokace, kde byla směnka vydána (vystavena) s připojením určitého data, který musel být ze zákona vyjádřen dnem, měsícem i rokem.

Pro platnost směnky vlastní tak bylo nutné, aby veškeré shora uvedené náležitosti byly na předmětné listině uvedeny současně: *Směnka, jež by neměla náležitostí zákonem pro směnku předepsaných, byla by neplatnou,*²⁰¹ a to na základě čl. 98 bod. 1 Směnečného řádu ve spojení s jeho čl. 7.

Pozornému čtenáři zcela jistě neuniklo, že ve výše citovaném článku Směnečného řádu, který obsahuje vymezení podstatných náležitostí směnky vlastní, je v závorce u tohoto cenného papíru za slovem vlastní uvedeno přídavné jméno „suché.“ Je tomu tak proto, že v době účinnosti Směnečného řádu byla suchá směnka de facto synonymem pro směnku vlastní. Původ toho názvosloví spočívá

¹⁹⁸ Císařský patent č. 51/1850 Z.ř., ze dne 25. ledna 1850, jímžto se pro celé Rakouské císařství vydává, vyhláší a počínajíc od 1. května 1850, v platnost uvádí obecný řád směnečný, Čl. 35.

¹⁹⁹ STIFTER, Rudolf. O směnkách. V Praze: Prometheus, 1923. Lidové příručky právnické, 3a., s. 8.

²⁰⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 12.10.1929 (Vážný 9273)

²⁰¹ STIFTER, Rudolf. O směnkách. V Praze: Prometheus, 1923. Lidové příručky právnické, 3a., s. 3.

v tom, že tyto směnky dříve „*nešly přes vodu*“; tzn. místo splatnosti a místo vystavení těchto směnek se nelišilo.²⁰²

4.3.2 Směnka vlastní dle Zákona směnečného a šekového

Na tomto místě opět nelze začít jinak, než uvedením konkrétní části aktuálně účinného právního předpisu, ve které jsou obsaženy právní normy vztahující se ke směnce vlastní.

S ohledem na stručné pojednání o systematice Zákona směnečného a šekového uvedené výše tak nikoho nepřekvapí, že směnka vlastní je upravena v čl. I. tohoto legislativního díla, konkrétně v části druhé příznačně nadepsané jako „Směnka vlastní.“ Shodně jako v případě Směnečného řádu, i v Zákoně směnečném a šekovém jsou výlučně směnce vlastní věnovány toliko čtyři ustanovení s tím, že ostatní právní normy (upravující směnku cizí) uvedené v tomto právním předpise se na směnku vlastní použijí toliko přiměřeně, a to pouze za předpokladu, pokud to které konkrétní pravidlo chování neodporuje povaze vlastní směnky.²⁰³

Shodně jako ve Směnečném řádu, i Zákon Směnečný a šekový obsahuje taxativní výčet obligatorních náležitostí směnky vlastní; obě legislativní díla se však již rozcházejí v jejich počtu, neboť Směnečný řád normoval přesně šest podstatných atributů tohoto cenného papíru, kdežto podle Zákona směnečného a šekového vlastní směnka musí obsahovat:

1. *označení, že jde o směnku, pojaté do vlastního textu listiny a vyjádřené v jazyku, ve kterém je tato listina sepsána;*
2. *bezpodmínečný slib zaplatit určitou peněžitou sumu;*
3. *údaj splatnosti;*
4. *údaj místa, kde má být placeno;*
5. *jméno toho, komu nebo na jehož řad má být placeno;*
6. *datum a místo vystavení směnky;*
7. *podpis výstavce.*²⁰⁴

---

²⁰² KOTÁSEK, Josef. *Úvod do směnečného práva*. Brno: Masarykova univerzita, 2002. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, s. 42. ISBN 80-210-2855-6.

²⁰³ Zákon č. 191/1950 Sb., směnečný a šekový, ve znění pozdějších předpisů, čl. I. § 77.

²⁰⁴ Tamtéž, čl. I. § 75.

Na první pohled je však zřejmé, že rozdílnost současné právní úpravy v oblasti obligatorních náležitostí vlastní směnky oproti úpravě Směnečného řádu není nikterak markantní, neboť obsahově jsou dle mého názoru zásadní výše vypočtené body předmětného ustanovení Zákona směnečného a šekového velice obdobné, jako náležitosti vlastní směnky dle Směnečného řádu, nicméně některé rozdíly nelze přehlédnout, ani je nelze v níže uvedeném textu nezmínit. Co se týče formálního hlediska, změnu právní úpravy lze v tomto směru spatřovat zejména v gramatické formulaci jednotlivých ustanovení, neboť legislativní jazyk logicky musel v čase zaznamenat jistý vývoj.

Ad 1) Z výkladu věnovanému směnce vlastní podle úpravy Směnečného řádu vyplývá, že směnka není náhodným souborem různých slov či vět, ale naopak tvoří ucelený text, jehož obsahem je směnečné prohlášení. Na tomto místě je nutné opětovně zdůraznit, že celkový nadpis listiny „směnka“ není stejně jako v předchozím případě dostačující, nicméně to neznamena, že by tato listina nemohla být tímto slovem označena; takovéto označení však samo o sobě ještě nenaplnuje zákonnou dikci uvedenou v ustanovení čl. I. § 75 Zákona směnečného a šekového.²⁰⁵

Obě komparované právní úpravy se dále shodují v požadavku na jazykovou jednotnost směnky; text platně vystavené směnky dle Zákona směnečného a šekového může být tak například uveden v anglickém jazyce; komentářová literatura dokonce uvádí, že je možné vystavit směnku v umělém (esperanto) či dokonce v mrtvém jazyce (latina), avšak jazyk počítačový takovým jazykem zřejmě nebude. Minimálně značně problematické by pak například bylo vystavení směnky v klingonštině, která bezpochyby je také umělým jazykem, nicméně je nutné uvést, že za platnou směnku je možné považovat toliko takový cenný papír sepsaný v objektivně existujícím jazyce, který je srozumitelný pro průměrného účastníka směnečného vztahu.²⁰⁶ Z tohoto důvodu tak sepsání směnky v posledně zmiňovaném jazyce nelze než nedoporučit.

---

²⁰⁵ KOVAŘÍK, Zdeněk. *Zákon směnečný a šekový*. 6. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 1.

²⁰⁶ CHALUPA, Radim. *Zákon směnečný a šekový: komentář*. 2. vyd. Praha: Linde, 2006. *Zákony - komentáře.*, s. 509. ISBN 80-7201-570-2.

Je třeba pamatovat na to, že jazykovou celistvost směňky je třeba respektovat i v případě uvedení údaje o konkrétní měně směnečné sumy, a to pod sankcí neplatnosti směnečné listiny: „*Směnka sepsaná v českém jazyce, obsahující u údaje směnečné sumy označení měny "swiss francs", je neplatná.*“²⁰⁷

Ad 2) Tento bod je oproti dikci Směnečného řádu v ustanovení týkající se obligatorních náležitostí suché směňky ve své první části (bezpodmínečný slib) de facto navíc, neboť předchozí komparovaná právní úprava takovýto zákonný požadavek neupravovala. I přesto je však nutné říci, že i Směňky vystavované dle Směnečného řádu ve svém textu měly tento bezpodmínečný platební slib svého výstavce obsažený, což mimo jiné vyplývá z příkladů směnek uvedených v dobové literatuře.²⁰⁸²⁰⁹

Konkrétní znění tohoto slibu zaplatit určitou peněžitou sumu nebylo ze strany zákonodárce nikterak normováno, nicméně ve směnečné praxi se ještě před účinností Zákona směnečného a šekového ustálil výraz „zaplatím“ nebo „zaplatíme.“ Komentářová literatura uvádí, že by zřejmě bylo možné formulovat bezpodmínečný slib formulovat i následujícím způsobem „*podepsaný se zavazuje za tuto směňku zaplatit.*“²¹⁰

Co se týče druhého zákonného požadavku uvedeného v bodu 2 citovaného ustanovení Zákona směnečného a šekového, v tomto případě je možné částečně odkázat na výše uvedený výklad vztahující se ke Směnečnému řádu, neboť komparované právní úpravy jsou v tomto smyslu obdobné. Nutno však říci, že směnečná suma musí být uvedena v konkrétní měně: „*Vždyť pouhé uvedení čísla bez udání měny nelze považovat za určení výše peněžité sumy.*“²¹¹ V případě nesrovnalostí vyjádřených ve výši směnečné sumy jsou aktuálně účinná naprosto stejná pravidla, která byla explicitně vyjádřena v příslušných ustanoveních Směnečného řádu: „*Je-li směnečná suma udána jak slovy, tak čísla a neshodují-li*

---

²⁰⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 12. 2010, sp. zn. 29 Cdo 427/2009.

²⁰⁸ STIFTER, Rudolf. O směnkách. V Praze: Prometheus, 1923. Lidové příručky právnické, 3a., s. 6.

²⁰⁹ HEYD, Oskar Ferdinand. *Základy obchodních nauk*. Praha: Československá grafická Unie, 1936., s. 55.

²¹⁰ KOVAŘÍK, Zdeněk. *Zákon směnečný a šekový*. 6. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 260.

²¹¹ CHALUPA, Radim. *Zákon směnečný a šekový: komentář*. 2. vyd. Praha: Linde, 2006. *Zákony - komentáře.*, s. 511. ISBN 80-7201-570-2.

*se tyto údaje, platí suma vyjádřená slovy*²¹²; a dále: „*Je-li směnečná suma udána několikrát slovy nebo několikrát čísla a neshodují-li se tyto údaje, platí suma nejmenší.*“²¹³

Ad 3) Ačkoliv je údaj o splatnosti dle ustanovení čl. I. § 75 bod 3. Zákona směnečného a šekového obligatorní náležitostí směnky vlastní, absence tohoto údaje automaticky neplatnost směnky nezpůsobuje, neboť v takovém případě zákonodárce určil, že listinu s těmito parametry (která by jinak splňovala veškeré ostatní obligatorní náležitosti) je nutné považovat za vistasměnku, tedy směnku, která je splatná „na viděnou.“²¹⁴ Je tak evidentní, že v otázce uvedení tohoto údaje o splatnosti na směnečné listině se obě komparované právní úpravy zásadně odlišují.

Je třeba dodat, že směnka, která byla vystavena na určitý čas po vidění, musí být předložena k placení do jednoho roku od vystavení. Jedná se však o zákonnou výjimku, neboť: „*U ostatních směnek je směnečnému věřiteli dána v otázce předložení směnky k přijetí naprostá svoboda.*“²¹⁵

Podle ustanovení čl. 1 § 33 Zákona směnečného a šekového může být splatnost směnečné sumy určena vystavením směnky: na viděnou, dále na určitý čas po vidění, dále na určitý čas po datu vystavení, a dále na určitý den. Směnky vystavené jinak, než jak bylo právě uvedeno, jsou ze zákona neplatné: „*Směnka je neplatná, neobsahuje-li určení konkrétního dne splatnosti, ale jen vymezení konkrétního období, v němž je splatná (např. "do 30. června 2003").*“²¹⁶

Ad 4) Aktuálně účinná právní úprava požaduje, aby na směnce vlastní bylo výslovně uvedeno platební místo, což je lokace, kde má dojít k výplatě směnečné sumy k rukám věřitele; tedy jinak řečeno jedná se o místo, kde má být splněna příslušná peněžní povinnost ze směnky vyplývající. Nutno říci, že předchozí komparovaná právní úprava uvedení tohoto údaje na předmětné listině nevyžadovala.

---

²¹² Zákon č. 191/1950 Sb., směnečný a šekový, ve znění pozdějších předpisů, čl. I. § 6, odst. 1.

²¹³ Tamtéž, čl. I. § 6, odst. 2.

²¹⁴ Tamtéž, čl. I. § 6, odst. 2.

²¹⁵ CHALUPA, Radim. *Zákon směnečný a šekový: komentář*. 2. vyd. Praha: Linde, 2006. *Zákony - komentáře.*, s. 213. ISBN 80-7201-570-2.

²¹⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 03. 2011, sp. zn. 29 Cdo 3361/2010.

Zákonodárce nikterak přesně neurčil, jakým způsobem je třeba platební místo do směnky naformulovat. „*Platebním místem kterékoliv směnky může být kterýkoliv bod na této planetě bez omezení, ať už bude účastníkem směnečného závazkového vztahu kdokoliv, bez ohledu na měnu, v jaké se má směnka platit, a jiné okolnosti.*“²¹⁷ Význam platebního konkrétního určení platebního místa spočívá zejména v tom, že mimo tuto lokaci není dlužník ze zákona povinen předmětnou směnku proplatit, stejně tak vlastník směnky není ani povinen plnění ze směnky přijmout jinde, než právě v platebním místě.

Pokud však platební místo ve směnce není vůbec uvedeno, zákonodárce pro tento případ konstituoval další výjimku ohledně taxativního vymezení podstatných náležitostí směnky: „*Není-li zvláštního údaje, platí, že místo vystavení směnky je místem platebním a zároveň místem výstavcova bydliště.*“²¹⁸ Z výslovné dikce zákona tak na první pohled vyplývá, že toto zákonné platební místo se uplatní jen v případě, pokud na směnce není uvedeno zvláštního údaje.

Pokud by tak na směnce bylo uvedeno neurčité platební místo, směnka vlastní by měla být v takovém případě na základě ustanovení čl. I § 76 odst. 1 Zákona směnečného a šekového neplatná. Nejvyšší soud však v rámci své rozhodovací praxe judikoval následující „*Obsahuje-li směnka vedle neurčitého údaje místa placení určitý údaj místa jejího vystavení, přičemž oba údaje nejsou navzájem v rozporu, není pro neurčitost neplatná.*“²¹⁹ Nutno říci, že právě citovaný rozsudek byl podroben velké kritice²²⁰, a dle mého názoru zcela oprávněně, neboť optikou směnečné přísnosti a gramatickým výkladem shora citovaného ustanovení Zákona směnečného a šekového je možné o fikci platebního místa směnky hovořit pouze v tom případě, pokud na směnečné listině tento údaj zcela absentuje a nikoliv i tehdy, pokud je tento údaj neurčitý.

Ad 5) Stejně jako v případě úpravy obsažené ve Směnečném řádu, i Zákon směnečný a šekový vyžaduje, aby na směnečné listině bylo uvedeno jméno toho, komu nebo na jehož řad má být placeno. V nutnosti vymežit na směnce vlastní

---

²¹⁷ KOVAŘÍK, Zdeněk. Zákon směnečný a šekový. 6. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 1.

²¹⁸ Zákon č. 191/1950 Sb., směnečný a šekový, ve znění pozdějších předpisů, čl. I. § 76 odst. 3.

²¹⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 02. 06. 2010, sp. zn. 28 Cdo 4497/2009.

²²⁰ ŘÍHA, Michal, RYSLOVÁ, Kateřina. Konec směnečné přísnosti? Aneb nad jedním rozhodnutím Nejvyššího soudu ČR. Právní rozhledy. 2011, č. 9, s. 310-314.

osobu remitenta se tak komparované právní úpravy nikterak neliší. K tomu, aby mohl platně vzniknout směnečný závazek, však musí být osoba oprávněně aktivně směnečně způsobilá (viz výklad obsažený v kapitole 4.2 výše). Pokud remitent tuto způsobilost nemá, na platnosti směnky to ničeho nemění.²²¹ Zbývá dodat, že právní řád nikterak nevylučuje, aby oprávněných ze směnky bylo více. Zákonodárce opět nestanoví konkrétní požadavek na označení této osoby uvedení na směnce vlastní odlišné od dlužníka: „*Remitent, jako osoba výstavcem na směnce jen označená, nemusí být určen zcela přesně svým plným občanským, obchodním nebo jiným jménem, opět však by měl být označen tak, aby poté, kdy se stane majitelem směnky, jej toto označení skutečně legitimovalo.*“²²² Právě citované komentářové ustanovení však nelze chápat v tom smyslu, že bychom mohli uvést na směnku jakékoliv označení osoby oprávněné, či snad dokonce její přezdívku. Například uvedení osoby oprávněné ze směnky vlastní pod jménem „Rumcajs“ tak zcela jistě způsobí neplatnost tohoto cenného papíru.

Ad 6) Na platnost směnky vlastní má dále vliv i uvedení data, kdy byla směnka vydána a současně místa, kde k takovému právnímu jednání došlo. V tomto atributu směnky vlastní se tak Zákon směnečný a šekový od Směnečného řádu neliší. Lze říci, že konkretizace předmětného časového údaje je v porovnání s místem vystavení náležitostí podstatnější, neboť na datum vystavení směnky je navázán běh některých hmotněprávních směnečných lhůt.

Ad 7) Signatura výstavce je v pořadí poslední z obligatorních náležitostí směnky vlastní, stejně jako tomu bylo i v případě suché směnky vydávané v intencích právních norem Směnečného řádu. Komentářová literatura k tomuto atributu směnky prozaicky uvádí, že **podpisem výstavce je fakticky dovršen vznik směnečné listiny**. Není nezajímavé, že platnost směnky nezpůsobí podpisy falšované nebo falešné. „*Je sice zřejmé, že všechny tyto osoby nemohou být jako nepřímí dlužníci směnečně zavázány, nebude možné vůči nim uplatnit s úspěchem*

---

²²¹ CHALUPA, Radim. *Zákon směnečný a šekový: komentář*. 2. vyd. Praha: Linde, 2006. *Zákony - komentáře.*, s. 515. ISBN 80-7201-570-2.

²²² KOVAŘÍK, Zdeněk. *Zákon směnečný a šekový*. 6. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014., s. 1.

*postižní práva, ale z formálního hlediska, které je zde rozhodující, jde o směnky platné.*²²³

Závěrem je třeba říci, že komparované právní úpravy obligatorních náležitostí vlastní směnky se nikterak zásadně neliší. Zákon směnečný a šekový je do jisté míry podrobnější, nicméně podstatné náležitosti směnky vlastní od devatenáctého století prošly pouze některými „kosmetickými úpravami.“ Za podstatné považují zejména ustanovení čl. I. § 76 Zákona směnečného a šekového, na základě kterého může být ex lege zhojena absence vybraných obligatorních náležitostí směnky vlastní. Obdobnou právní normu Směnečný řád ve svých ustanoveních neobsahoval. Ačkoliv v kontinentální právní kultuře nejsou rozhodnutí soudů považována za pramen práva, některé vybrané judikáty v oblasti směnečného práva minimálně dotvářejí obraz již několikrát v této práci zmiňované *rigor cambialis*.

Komparované právní úpravy se však shodují v signifikantním aspektu směnečného práva vůbec, tedy pokud směnka neměla (nemá) zákonem požadované náležitosti, byla (je) neplatná.

4.3.3 Směnka cizí dle Směnečného řádu

Směnka cizí byla oproti suché směnce upravena na samotném úvodu tohoto legislativního díla z roku 1850, a to konkrétně v druhém oddělení, které je příznačně nadepsáno souslovím „*O směnkách vydaných*.“ S ohledem na legální zakotvení se tak sousloví směnka cizí a směnka vydaná používala za účinnosti Směnečného řádu jako synonyma. Jak již bylo v této práci několikrát uvedeno, v odborné literatuře se v případě směnky cizí setkáváme i s označením „*tratta*;²²⁴“ v soudobých monografiích je pak toto původní označení směnky cizí, nepochybně vzniknuvší na Apeninském poloostrově, uváděno pouze s jedním „t“ uprostřed.

Podstata těchto směnek spočívá již od dob účinnosti Směnečného řádu v tom, že v předmětné vydané směnečné listině vydavatel nařizuje třetí osobě

---

²²³ KOVAŘÍK, Zdeněk. Zákon směnečný a šekový. 6. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014., s. 1.

²²⁴ *Ottův slovník naučný*. Dvacátý třetí díl. Praha : J. Otto, 1905. s. 489.

(směnečníkovi), aby zaplatila oprávněnému konkrétní směnečnou sumu; oproti tomu v rámci vlastní směnky její vydavatel zaplacení sám slibuje.²²⁵

Zřejmě z toho důvodu, že směnka cizí je ve své podstatě komplikovanějším cenným papírem, jehož se účastní na rozdíl od směnky vlastní minimálně tři osoby, a kterému je ve Směnečném řádu věnováno o poznání více právních norem, než shora uvedené směnce vlastní, byla jednotlivá ustanovení o tomto cenném papíru ve Směnečném řádu zařazena ještě před pojednání o směnce vlastní. Zřejmě i ve světle těchto skutečností bylo do Směnečného řádu zařazeno ustanovení čl. 98, na základě kterého se pro směnky vlastní použijí právní normy vztahující se ke směnce cizí podpůrně. Jak již bylo uvedeno výše, obdobné ustanovení je rovněž zakotveno i v současně účinné právní úpravě.²²⁶

Vzhledem ke skutečnostem uvedeným v předchozím odstavci je evidentní, že mnoho právních norem bude pro směnky vlastní a pro traty shodně použitelné. Z tohoto důvodu se tak v této části práce primárně zaměřím pouze na ta ustanovení, která směnku cizí odlišují od směnky suché. Nelze však nezmínit elementární obligatorní náležitosti směnky cizí obsažené v čl. 4 Směnečného řádu:

„Podstatné náležitosti směnky vydané jsou:

1. *Aby se do směnky přijalo pojmenování, že to směnka jest, nebo jest-li směnka vydána v jazyku cizím, aby se užilo v cizí řeči významu, který se s tím pojmenováním srovnává;*
2. *aby se udala peněžitá suma, která se má platiti;*
3. *aby se pojmenovala osoba nebo firma, které nebo na jejíž řad se má platiti (remitent);*
4. *aby se udal čas, kdy se má platiti; čas placení ustanoviti se může toliko:*
  - I. *na určitý den,*
  - II. *na viděnou (ukázání, a vista, a piacere), nebo na určitý čas po vidění,*
  - III. *na určitý čas po tom dni, kterého směnka byla vydána (po dání),*

---

²²⁵ KOLDÍNSKÝ, Alois. *Rakouské směnečné právo*. Praha 1887, s. 14.

²²⁶ Zákon č. 191/1950 Sb., směnečný a šekový, ve znění pozdějších předpisů, čl. I. § 77 odst. 1.

- IV. *na veletrh nebo trh (veletržní, nebo tržní směňka);*
5. *aby podepsán byl vydatel (trasant) jménem nebo firmou svou;*
  6. *aby se udalo místo, den měsíce a rok, kdy směňka byla vydána;*
  7. *aby se jmenovala osoba nebo firma, která má platiti (směňečník nebo trasat);*
  8. *aby se udalo místo, kde se má platiti; místo, uvedené u jména nebo firmy směňečníka, pokládá se při směňce, není-li udáno zvláštní místo k placení, za místo platební a zároveň za bydliště směňečníka.“*

Na první pohled je tak zřejmé, že v mnoha ohledech jsou esenciální náležitosti směňky vlastní a směňky cizí dle Směňečného řádu shodné, konkrétně v bodech č. 1 - 6. Nelze si však nepovšimnout drobných rozdílů ve formulaci některých slov; stejně tak určení splatnosti směňky cizí je určeno detailněji. V této části se však zaměřím pouze na body č. 7. a 8 vypočtené výše, kterými se směňka vydaná od směňky vlastní primárně odlišuje.

Ad 7) Oproti směňce cizí vedle výstavce a remitenta přistupuje k těmto osobám ještě osoba třetí – a to **směňečník**, neboli trasát. Tato osoba, bez které by nebylo možné hovořit o směňce cizí, následně musela směňku cizí náležitě akceptovat, čímž se směňečník stal v zásadě směňečným dlužníkem: „*Směňečník přijav směňku, zavazuje se způsobem směňečným, zaplatiti sumu přijatou při projití času*“.²²⁷ O této proceduře bude ještě detailněji pojednáno v následující kapitole č. 4.5, proto si na ni dovoluji na tomto místě v celém rozsahu odkázat.

Pro uvedení osoby směňečníka byla určena levá strana pod obsahem směňky. Zákonodárce nevyžadoval, aby tato osoba byla označena celým svým jménem, neboť stačilo pouze příjmení (jméno rodové). Z tohoto důvodu pak platnosti směňce neuškodilo, pokud křesní jméno trasáta nebylo uvedeno korektně, avšak za předpokladu, že nebylo o této konkrétní osobě pochyb.²²⁸

Ad 8) Druhou esenciální náležitostí, kterou musela obsahovat vydaná směňečná listina navíc oproti směňce vlastní, bylo uvedení platebního místa. Jak

---

²²⁷ Císařský patent č. 51/1850 Z.ř., ze dne 25. ledna 1850, jímžto se pro celé Rakouské císařství vydává, vyhlašuje a počínajíc od 1. května 1850, v platnost uvádí obecný řád směňečný, Čl. 23 odst. 1.

²²⁸ KOLDÍNSKÝ, Alois. *Rakouské směňečné právo*. Praha 1887, s. 23.

již však z citovaného bodu 8. ustanovení čl. 4 Směnečného řádu vyplývá, pokud toto platební místo nebylo na směnce cizí výslovně uvedeno, zákonodárce konstituoval zákonnou fikci v tom smyslu, že v takovém případě se za platební místo považovalo místo uvedené u jména směnečníka, a to i v případě, pokud by toto bydliště bylo ve skutečnosti fiktivní.²²⁹

V případě, že na směnce cizí bylo vepsáno platební místo, které bylo odlišné od bydliště směnečníka, byla takováto směnka označována jako směnka umístěná (domiciliovaná).²³⁰

Pokud směnka neměla jednu ze zákonných náležitostí, které jsou uvedeny shora v bodech 1. - 8. (vyjma shora uvedeného bodu 8., pokud se uplatnila fikce platebního místa), byl tento předmětný cenný papír podle čl. 7 Směnečného řádu neplatný: „*Ze spisu, kterému se nedostává některé z podstatných náležitostí směnečných (čl. 4), nevychází žádný závazek směnečný. Taktéž nemají prohlášení k takovému spisu připojená (rubopis, přijmutí, rukojemství) žádná směneční platnosti.*“

4.3.4 Směnka cizí dle Zákona směnečného a šekového

Stejně jako předchozí výklad o směnce cizí dle Směnečného řádu, rovněž i v následující podkapitole již nebude v detailech pojednáno o těch náležitostech předmětných cenných papírů, které jsou v intencích Zákona směnečného a šekového pro oba druhy směnek společné, neboť i přes nepochybně stále platné latinské verbum *alatum*, podle něž „*Repetio est mater studiorum*,“²³¹ by bylo znovuuvedení některých již jednou nastíněných směnečných konotací nadbytečným počinem.

Co se systematického zařazení směnky cizí do Zákona směnečného a šekového týče, v tomto díle jsou směnka cizí a její obligatorní náležitosti zařazeny na jeho samotném počátku²³²; v tomto ohledu se tak komparované právní úpravy

²²⁹ KOLDÍNSKÝ, Alois. *Rakouské směnečné právo*. Praha 1887, s. 23 - 24.

²³⁰ JOKLÍK, František. *Katechismus rakouského práva obchodního a směnečného*. Praha 1901., s.132.

²³¹ REBRO, Karol. *Latinské právní výrazy a výroky*. Přeložil Emil CHAROUS. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012., s. 231. ISBN 978-80-7357-915-9.

²³² Zákon č. 191/1950 Sb., směnečný a šekový, ve znění pozdějších předpisů, čl. I. § 1 a násl.

téměř neliší, neboť i Zákon směnečný a šekový podrobněji upravuje právě tu směnku, která je považována za historicky mladší.

Oproti směnečnému řádu však došlo k terminologické změně, která spočívá v tom, že směnky cizí již nejsou ze strany zákonodárce označovány jako „směnky vydané.“

Na úvod komparace jednotlivých právních norem je třeba říci, že podstata cizí směnky se oproti konceptu směnky vydané dle Směnečného řádu nezměnila, neboť i v současnosti vydání směnky cizí představuje směnečný vztah, kterého se účastní tři osoby - výstavce (postihový směnečný dlužník), směnečník (latentní hlavní směnečný dlužník) a tzv. remitent (věřitel).²³³ Ve směnce cizí je inkorporován platební příkaz směřující od výstavce ke směnečníkovi, aby tento oprávněnému uhradil určitou finanční částku. Směnečník „nastupuje“ do předmětného směnečného vztahu až akceptací směnečného závazku. Výstavce směnky cizí od počátku ručí za splnění směnečného závazku ze strany toho, kdo má platit.

Podle čl. I. ustanovení § 1 Zákona směnečného a šekového „cizí směnka obsahuje:

1. *označení, že jde o směnku, pojaté do vlastního textu listiny vyjádřené v jazyku, v kterém je listina sepsána;*
2. *bezpodmínečný příkaz zaplatit určitou peněžitou sumu;*
3. *jméno toho, kdo má platit (směnečníka);*
4. *údaj splatnosti;*
5. *údaj místa, kde má být placeno;*
6. *jméno toho, komu nebo na jehož řad má být placeno;*
7. *datum a místo vystavení směnky;*
8. *podpis výstavce.“*

Na první pohled je tak zřejmé, že početně na jednotlivé body se obligatorní náležitosti směnky cizí dle Zákona směnečného a šekového s esenciálními atributy směnky vydané dle Směnečného řádu nikterak neliší. Detailnějším zkoumáním však lze dojít k tomu, že odlišnosti nejsou kvantitativní, ale toliko kvalitativní.

---

²³³ PETR, Pavel. *Essentialia cambii ve světle judikatury*. 2008.

Ad 2) Stejně jako u směnky vlastní vydávané v intencích Zákona směnečného je v současné účinné právní úpravě uveden oproti Směnečnému řádu navíc požadavek na vtělení **bezpodmínečného příkazu zaplatit**. „*Bezpodmínečnost platebního příkazu je striktní a zajisté oprávněný požadavek směnečného práva.*“ Jak uvádí komentářová literatura dále, charakter směnky jakožto cenného papíru se kterým se obchoduje, nepřipouští vtažení jakýchkoliv podmínek závazkového vztahu (k jehož zajištění bývá například směnka vyhotovena).²³⁴ V tomto ohledu tak došlo v současné účinné právní úpravě oproti Směnečnému řádu k určitému zpřesnění.

Ad 4) Osobně se domnívám, že v otázce splatnosti směnečné sumy došlo oproti Směnečnému řádu k zásadní změně, neboť i když byl údaj o splatnosti formálně zařazen mezi esenciální náležitosti směnky cizí, je třeba na tomto místě říci, že tento údaj není možné ze zákona považovat za její ryzí obligatorní náležitost, neboť stejně jako v případě směnky vlastní jeho absence na směnce cizí neplatnost takovéto směnečné listiny automaticky nezpůsobuje.²³⁵ V této souvislosti lze dále odkázat na výklad ohledně směnky vlastní vydávané dle Zákona směnečného a šekového, který je obsažen v subkapitole č. 4.3.2 výše.

Směnečný řád se v tomto bodě odlišuje dále v tom, že podrobněji upravoval jednotlivé možnosti určení splatnosti směnky cizí (na určitý den, na viděnou (ukázání, a vista, a piacere) nebo na určitý čas po vidění, na určitý čas po tom dni, kterého směnka byla vydána (po dání), na veletrh nebo trh (veletržní nebo tržní směnka)),²³⁶ oproti tomu Zákon směnečný a šekový toliko „lakonicky uvádí, že cizí směnka mimo jiné obsahuje údaj splatnosti. K tomu je však nutno dodat, že bližší možnosti určení splatnosti směnky jsou uvedeny v čl. I oddílu pátém Zákona směnečného a šekového, a to konkrétně v ustanovení § 33 tohoto legislativního díla, podle něž může být směnka vystavena: na viděnou, na určitý čas po vidění, na určitý čas po datu vystavení nebo na určitý den. Směnky, v nichž by byla splatnost směnečné sumy určena jiným způsobem, než právě uvedeným, zákonodárce považuje za neplatné. Zákon směnečný a šekový tak již neumožňuje, aby splatnost

---

²³⁴ CHALUPA, Radim. *Zákon směnečný a šekový: komentář*. 2. vyd. Praha: Linde, 2006. *Zákony - komentáře.*, s. 11. ISBN 80-7201-570-2.

²³⁵ Zákon č. 191/1950 Sb., směnečný a šekový, ve znění pozdějších předpisů, čl. I. § 2 odst. 2.

²³⁶ Císařský patent č. 51/1850 Z.ř., ze dne 25. ledna 1850, jímžto se pro celé Rakouské císařství vydává, vyhláší a počínajíc od 1. května 1850, v platnost uvádí obecný řád směnečný, Čl. 4 bod. 4.

směnek mohla být určována udáním trhu, což je s ohledem na historický vývoj logické.

Ad 5) Udání platebního místa na směnečné listině je předposlední z náležitostí směnky cizí uvedených v čl. I. §1 Zákona směnečného a šekového, o kterém se na tomto místě detailněji zmíním, neboť ani tento údaj není považován za ryze obligatorní náležitosti cizí směnečné listiny, stejně jako v případě směnky cizí vydané v intencích Směnečného řádu. Zákodárce v tomto případě konstituoval zákonné platební místo, na které lze analogicky vztáhnout výklad uvedený výše v podkapitole 4.3.2. Dle ustálené směnečné praxe by však mělo být zákonné platební místo užito pouze v těch případech, pokud na směnce není uvedené žádné platební místo²³⁷ (a nikoliv i v případě jeho neurčitěho vyjádření, jak bylo například připuštěno v Rozsudku Nejvyššího soudu České republiky ze dne 02. 06. 2010, sp. zn. 28 Cdo 4497/2009.

Ad 7) Stejně tak jako platební místo, i lokace vystavení může ve směnce cizí za určitých okolností absentovat, neboť v takovémto případě se uplatní následující pravidlo: „*Není-li ve směnce udáno místo vystavení, platí, že byla vystavena v místě uvedeném u jména výstavce.*“²³⁸ V tomto případě se opět obě komparované právní úpravy rozcházejí, neboť Směnečný řád tuto de facto „úlevu“ ze směnečné přísnosti neumožňoval.

Komparaci vybraných právních norem vztahujících se ke směnce cizí lze na tomto místě zakončit s tím, že Směnečný řád se i v této oblasti právních norem od Zákona směnečného a šekového příliš neliší, nota bene stejně jako u směnek vlastních platí, že pokud směnka vydaná v intencích kterékoli z komparovaných právních úprav neměla zákonné náležitosti (nebo pokud některá z obligatorních náležitostí nemohla být nahrazena zákonnou fikcí), byla tato směnečná listina ex lege neplatná.

---

²³⁷ ONDREJOVÁ, Dana. K některým otázkám vyjádření platebního místa na směnce (zejména prostřednictvím osoby), aneb kde jsi, právní jistota?. Právní rozhledy. 2013, č. 17, s. 592-595.

²³⁸ Zákon č. 191/1950 Sb., směnečný a šekový, ve znění pozdějších předpisů, čl. I. § 2 odst. 4.

4.4 Indosace

V této kapitole budu bez ohledu na výše uvedený výklad presumovat, že směnka, ať již vydaná dle současně platné či dle historické právní úpravy, splňuje veškeré náležitosti, které jsou na její podobu kladeny ze strany zákonodárce.

V následujících dvou podkapitolách se tak zaměřím na vybrané směnečné operace, které ze subjektivního hlediska považuji ve směnečné praxi za klíčové, přičemž jedna z nich se bude vztahovat pouze ke směnce cizí, což se odráží i ve skutečnosti, že právě k tomuto druhu cenného papíru je v obou komparovaných právních úpravách vztaženo kvantitativně více právních norem.

Jak již bylo uvedeno výše v kapitole věnované cenným papírům na řad, pro postoupení směnek se již historicky používalo pojmů jako je indosace, rubopis nebo také giro; proto tyto pojmy budu v následujících řádcích této práce používat jakožto synonyma. Předně je třeba uvést, že v této kapitole se budu věnovat pouze převodu práv ze směnky, přičemž záměrně bude opomenuta problematika jiného (speciálního) způsobu změny vlastnického práva, kterým je přechod.

4.4.1 Indosace dle Směnečného řádu

Pojem indosace nebyl ve Směnečném řádu legálně definován. Z tohoto důvodu je nutné pro vymezení této směnečné operace sáhnout po dobové literatuře. Zjednodušeně řešeno lze říci, že pod pojmem indosace se rozumí zvláštní cese cenného papíru, respektive převedení práv z tohoto cenného papíru ze strany původního vlastníka (oprávněného) na nového směnečného remitenta, což lze ostatně definovat i například takto: „*Indossace jest na směnku, neb na její opis, aneb na along (Alonge) napsané převedení práv ze směnky (Rechte aus dem Wechsel), zakládající nad to ještě nový slib směnečný dle původního obsahu směnky.*“²³⁹ S ohledem na předcházející výklad již není třeba na tomto místě připomínat, že nabyvatel takto indosované směnky musel být samozřejmě aktivně směnečně způsobilý.

Rubopis směnky se dále vztahuje k funkcím tohoto papíru, o kterých bylo pojednáno výše v kapitole č. 3.3, neboť tato směnečná operace je výrazem

---

²³⁹ KOLDÍNSKÝ, Alois. *Rakouské směnečné právo*. Praha 1887, s. 32.

obchodovatelnosti, ať již směnek vlastních či druhé kategorie směnek, které se v historii objevily až později. K indosaci může docházet z mnoha příčin, přičemž jedním z primárních důvodů je bezesporu ten, že vlastník směnky potřebuje finanční prostředky ještě dříve, než nastane splatnost samotné směnečné listiny; ostatně mám za to, že tento důvod bude v čase téměř neměnný.

Základní východisko pro tuto subkapitolu tvoří čl. 9 Směnečného řádu, který v tomto legislativním díle zároveň uvozuje v rámci druhého oddělení třetí část nadepsanou jako „III. Indosace (rubopis)“, a který obsahuje následující právní normy: „*Remitent čili odeslatel může směnku převezt na jiného indosací čili rubopisem (žírem čili převodem).*“ Indosací tak dochází ke změně v osobě směnečného věřitele.

Je třeba říci, že právě citovaný článek předmětného legislativního díla byl na základě příslušného ustanovení Směnečného řádu použitelný jak pro směnky vlastní, tak pro směnky cizí, proto mezi nimi nebude v následujícím výkladu nikterak zásadě rozlišováno.²⁴⁰ Bylo by však chybou domnívat se, že indosovat bylo možné jakoukoliv směnku, neboť pokud vydavatel směnky rubopis zakázal uvedením sousloví „nikoliv na řad,“ (anebo obdobně), případná indosace takto označené směnky pak nemohla způsobit směnečné účinky;²⁴¹ této problematice se blíže věnovala například i prvorepubliková judikatura.²⁴² Jak již bylo uvedeno výše, pro směnku vydanou nikoliv na řad se ve směnečné praxi vžilo označení rektasměnka. Nutno dodat, že této esenciální směnečné operaci je ve Směnečném řádu věnováno toliko 9 článků.

Základní podstata rubopisu směnky byla ve Směnečném řádu legálně vyjádřena tímto způsobem: „*Prostředkem indosace přecházejí všeliká práva ze směnky vzešlá na indosovníka čili rubopisaného, zvláště pak i právo k dalšímu indosování směnky.*“²⁴³ Z citovaného ustanovení tak lze jednoznačně dovodit, že na nabyvatele směnky bylo touto směnečnou operací převedeno i právo (a tomu odpovídající dlužníka povinnost) na to, aby byla směnečná suma uhrazena k jeho

---

²⁴⁰ Císařský patent č. 51/1850 Z.ř., ze dne 25. ledna 1850, jímžto se pro celé Rakouské císařství vydává, vyhláší a počínajíc od 1. května 1850, v platnost uvádí obecný řád směnečný, čl. 98 bod. 2.

²⁴¹ KOLDÍNSKÝ, Alois. *Rakouské směnečné právo*. Praha 1887, s. 37.

²⁴² Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 03. 07. 1931 (Vážný 10921).

²⁴³ Císařský patent č. 51/1850 Z.ř., ze dne 25. ledna 1850, jímžto se pro celé Rakouské císařství vydává, vyhláší a počínajíc od 1. května 1850, v platnost uvádí obecný řád směnečný, čl. 10.

rukám, tedy k rukám nového remitenta. K tomu je však třeba dodat, že rubopisem bylo možné převést celou směnečnou pohledávku, nikoliv jen její část²⁴⁴, což samozřejmě vyplývá i ze samotné podstaty směnečné listiny, se kterou je právo spojeno nerozlučným způsobem.

Co se týče formy provedení rubopisu, tato směnečná operace musela být provedena písemně přímo na směnečné listině (případně na přívěsku)²⁴⁵, a to pod hrozbou neplatnosti tohoto právního jednání; s ohledem na směnečnou přísnost je tak logické, že ústní indosace nemohla způsobit žádné právní účinky. Stejně tak se nepřihlíželo ani k tomu, pokud byl rubopis na směnce škrtnut, což bylo výslovně zakotveno v ustanovení čl. 36 odst. 2 Směnečného řádu. Text samotného rubopisu mohl vypadat například i takto: „*Postupuji Vám závazek p. X o zaplacení této směnečné částky a opravňuji Vás obnos tento vymáhati.*“²⁴⁶

Zcela zásadní pravidlo pro jakéhokoliv nabyvatele směnky bylo obsaženo ve článku 14 Směnečného řádu, podle kterého převodce ručil směnečným způsobem všem indosatářům (tedy takovým osobám, na které se právo převádělo) za zaplacení celé směnečné sumy: *Indosací nepřevádí se však toliko práva ze směnky, nýbrž zakládá se s ní nový samostatný závazek směnečný toho obsahu, že nevyplatí - li směnku přímý dlužník, to jest při vydaných směnkách směnečník, při vlastních směnkách vydavatel vlastní směnky, může vlastník směnky zaplacení na indossantu postihem žádati.*²⁴⁷ Předmětná právní norma tak zcela jistě zvyšovala nabyvatelům směnky právní jistotu, že směnečná suma jim bude uhrazena, a to ať již ze strany přímého dlužníka nebo subsidiárně prostřednictvím ručitele (případně ručitelů), neboť pokud by taková směnka nebyla uhrazena v den splatnosti, mohl se její majitel domáhat na uhrazení směnečné sumy po všech svých předchůdcích²⁴⁸; to vše s výjimkou toho, pokud předmětný rubopis byl na směnce vyznačen slovy "nezavazujíc se správou" či "bez závaznosti“.

---

²⁴⁴ STIFTER, Rudolf. O směnkách. V Praze: Prometheus, 1923. Lidové příručky právnické, 3a., s. 17.

²⁴⁵ Císařský patent č. 51/1850 Z.ř., ze dne 25. ledna 1850, jímžto se pro celé Rakouské císařství vydává, vyhláší a počínajíc od 1. května 1850, v platnost uvádí obecný řád směnečný, čl. 11.

²⁴⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 14. 02. 1935 (Vážný 14166).

²⁴⁷ KOLDÍNSKÝ, Alois. *Rakouské směnečné právo*. Praha 1887, s. 34

²⁴⁸ STIFTER, Rudolf. O směnkách. V Praze: Prometheus, 1923. Lidové příručky právnické, 3a., s. 19.

Zbývá dodat, že tehdejší směnečná praxe dále rozlišovala mezi některými způsoby rubopisů; například právní řád upravoval rubopis úplný či neúplný, dále rubopis s přídavkem *per procura* či *incasso giro*, rovněž i rubopis nikoliv na řad, který vylučoval jakoukoliv následnou indosaci směnky. S ohledem na vytyčený rozsah této práce se právě zmíněným specialitám v otázce směnečného gira nebudou již blíže věnovat.

4.4.2 Indosace dle Zákona směnečného a šekového

Problematika indosace je v současně účinném legislativním díle stejně jako ve Směnečném řádu upravena téměř na shodném místě, neboť indosací je uvozen druhý oddíl článku I. Zákona směnečného a šekového. Již ze samotného zařazení této směnečné operace lze mít za to, že zákonodárce přikládá této striktně upravené proceduře nemalý význam, stejně jako tomu bylo v případě indosace normované ve Směnečném řádu.

Obdobně jako v případě historicky starší porovnávané právní úpravy, i Zákon směnečný a šekový indosaci nikterak legálně nedefinuje, přičemž první ustanovení tohoto legislativního díla je uvozeno následující právní normou: „Každou směnku, i když nebyla vystavena na řad, lze převést indosamentem (*rubopisem*).“²⁴⁹ Pravidla pro giro směnky dle Zákona směnečného a šekového jsou použitelná jako pro směnku cizí, tak pro směnku vlastní za předpokladu, pokud některá právní norma neodporuje právní povaze tohoto posledně zmiňovaného cenného papíru.

Z výše citovaného tak vyplývá, že shodně jako Směnečný řád i současně platná a účinná právní úprava používá substantiva indosace a rubopis jakožto slova se vzájemně stejným významem. Ze slovního spojení „každou směnku“ lze dále dovodit, že ani ustanovení Zákona směnečného a šekového nebudou tuto směnečnou operaci nikterak zásadně omezovat.

Jak již tomu však v právním řádu často bývá, „*Exceptio firmat regulam in contrarium*“,²⁵⁰ v určitých případech je rubopis směnky ze zákona vyloučen, stejně

---

²⁴⁹ Zákon č. 191/1950 Sb., směnečný a šekový, ve znění pozdějších předpisů, čl. I. § 11 odst. 1.

²⁵⁰ REBRO, Karol. *Latinské právnické výrazy a výroky*. Přeložil Emil CHAROUS. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012., s. 104. ISBN 978-80-7357-915-9.

jako tomu bylo v předmětném ustanovení Směnečného řádu. Komparované právní úpravy se v tomto smyslu nikterak zásadně neliší, neboť pokud výstavce směnky do této listiny pojme slova „*nikoli na řad*“ nebo sousloví obdobného významu, není ze zákona možné takovouto směnku převést rubopisem.

K výše uvedenému je nutné dodat, že zákonodárce převod vlastnického práva k takovéto směnce nevylučuje, nicméně tuto proceduru již nelze učinit klasickou indosací, ale naopak ze zákona je nutné učinit toto vícestranné právní jednání prostřednictvím cese, tedy typicky na základě smlouvy o postoupení. Nicméně je třeba říci, že k perfektnosti takového převodu je nutné jednak uzavření smlouvy a jednak předání listiny: „*U rektasměnky, která byla převedena, k tomu však je nutná i legitimace jak směnkou samotnou, tak i příslušnými smlouvami.*“²⁵¹ Směnečný řád však tuto specialitu ohledně cese nikterak neupravoval, což ještě neznamená, že v praxi nemohlo být takto postupováno v souladu s obecnými hmotněprávními předpisy soukromého práva, o čemž svědčí zmínka o cesi v níže uvedené odborné literatuře z roku 1887.²⁵²

Judikatura však k problematice cese dovodila, že takto nelze postupovat v případě směnky vystavené na řad, kterou nelze převést smlouvou o postoupení pohledávky.²⁵³

Stejně jako v úpravě obsažené ve Směnečném řádě, i rubopis prováděný v intencích Zákona směnečného a šekového musí být obligatorně písemný (a to buď přímo na směnce, nebo na listu s ní spojeným – přívěsku), což ostatně vyplývá i z logiky věci.²⁵⁴

„*Práva ze směnky mohou být převedena buď všechna, nebo žádná. Není přípustné, aby se indosací směnka rozštěpila na více samostatných směnečných závazků.*“²⁵⁵ Na základě právě citované komentářové literatury lze uzavřít, že ani v otázce nemožnosti částečných převodů práv ze směnky na jiného věřitele se obě komparované právní úpravy nikterak neliší.

---

²⁵¹KOVAŘÍK, Zdeněk. Zákon směnečný a šekový. 6. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 70.

²⁵²KOLDÍNSKÝ, Alois. *Rakouské směnečné právo*. Praha 1887, s. 33- 34.

²⁵³Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 7. 2012, sp. zn. 29 Cdo 2866/2010.

²⁵⁴Zákon č. 191/1950 Sb., směnečný a šekový, ve znění pozdějších předpisů, čl. I. § 13 odst. 1.

²⁵⁵KOVAŘÍK, Zdeněk. Zákon směnečný a šekový. 6. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 79.

Zákon směnečný a šekový dále v ustanovení čl. I. § 15 konstituuje odpovědnost indosanta (tedy toho, kdo indosuje a převádí práva ze směnky na nového remitenta) **za přijetí a zaplacení směnky**. Nutno říci, že předmětná právní norma Zákona směnečného a šekového doznala oproti čl. 14 Směnečného řádu terminologických a formálních změn, nicméně obsahově obě ustanovení komparovaných právních předpisů vyjadřují totéž (odpovědnost za přijetí a vyplacení x odpovědnost za přijetí a zaplacení).

Ve výše uvedeném výkladu tak bylo o indosaci pojednáno obecným způsobem, nicméně stejně jako ve Směnečném řádu, rovněž i v Zákoně směnečném a šekovém je možné rozlišovat mezi různými druhy rubpisů, například: blankoindosament, indosament s doložkou hodnota k zajištění, indosament s doložkou hodnota v zástavě apod.

Na základě shora provedené komparace této základní směnečné operace lze tak dojít k tomu, že indosament má tyto účinky:

- a) Převodní; dále
- b) Záruční; a dále
- c) Legitimační.²⁵⁶

Ad a) Toto je dle mého názoru primární účinek indosamentu, neboť směneční obchodníci indosují směnku právě za účelem převodu vlastnického práva k tomuto cennému papíru. Osoba, která směnku indosuje (indosant) přestává být směnečným věřitelem a namísto něho se jím stává indosatář, tedy ten, na jehož jméno je směnka indosována.

Ad b) Záruční účinek indosamentu v zásadě spočívá v odpovědnosti indosanta za přijetí a zaplacení směnky; tento účinek indosace však může být určitou směnečnou doložkou vyloučen.

Ad c) Každá osoba, která by chtěla uplatňovat práva vtělená do předmětné směnečné listiny, je nucena prokazovat směnečnou legitimaci. Směnečně legitimován je oprávněný ze směnky; v případě indosace je to indosatář, ke kterému vede nepřetržitá řada indosamentů.

---

²⁵⁶ CHALUPA, Radim. *Zákon směnečný a šekový: komentář*. 2. vyd. Praha: Linde, 2006. *Zákony - komentáře.*, s. 104-105. ISBN 80-7201-570-2.

4.5 Akceptace směnky

Jak již bylo avizováno výše, v této části práce bude pojednáno o směnečné operaci vztahující se výlučně ke směnce cizí, neboť směnečný akcept je možné učiniti pouze na této směnečné listině. Je tomu tak z toho důvodu, že směnky cizí se účastní vedle vydavatele a remitenta ještě třetí osoba, kterou není nikdo jiný, než směnečník. Je tomu právě osoba směnečníka, která směnku přijímá, tedy akceptuje, neboť samotným okamžikem vystavení směnky ještě směnečník podle obou komparovaných právních úprav není nikterak k placení směnečné sumy zavázán. Toto přijetí je zásadní jak pro osobu samotného směnečníka, tak pro remitenta ze směnky, neboť na základě této směnečné operace **se směnečník stane přímým dlužníkem z cizí směnky**. Z tohoto tak lze dovodit, že de facto až perfektní akceptací získá směnka vlastní konkrétní hodnotu. Nicméně samotná skutečnost, že směnka dosud nebyla ze strany směnečníka přijata, ještě sama o sobě nezakládá neplatnost směnky cizí.²⁵⁷

V předchozím výkladu bylo předestřeno, že jak Směnečný řád, tak Zákon směnečný a šekový blíže neupravují, jakým způsobem má být směnečník identifikován. Právní úpravy tak striktně nevyžadují, aby byla osoba směnečníka určena například údaji, kterými jsou trvalé bydliště či rodné číslo. V soudobém obchodním styku se ovšem zřídka stává, aby tyto údaje na směnce cizí absentovaly, jelikož je lehké si představit, co by se stalo v případě, kdyby byl směnečník na směnce identifikován pouze jako Karel Novák.

O směnečném akceptu jsem se již okrajově zmínil v kapitole věnované směnečnému řádu z roku 1763, kde jsem uvedl podstatu tohoto právního jednání, která se od té doby nikterak zásadně nezměnila.

Nutno říci, že akceptace jako taková není nikterak právně vynutitelná; z tohoto důvodu tak v obchodní praxi v některých případech sám výstavce ještě před uvedením směnky do oběhu akcept u směnečníka obstará (tzv. předemisní akcept)²⁵⁸, což samo o sobě zcela jednoznačně zvyšuje právní jistotu remitenta. V následujících řádcích se však budu zabývat jednak zákonem předvídaným

---

²⁵⁷ KOVAŘÍK, Zdeněk. *Přehled směnečné judikatury*. Aktualiz. a rozš. vyd. Praha: ASPI, c2001., s. 5. ISBN 80-86395-16-2.

²⁵⁸ KOTÁSEK, Josef. *Zákon směnečný a šekový: komentář*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. Komentáře (Wolters Kluwer ČR)., s. 159. ISBN 978-80-7357-965-4.

procesem, který samotnému akceptu předchází, a rovněž také samotnou akceptací směnky.

4.5.1 Akceptace dle Směnečného řádu

V případě akceptu směnky prováděného v intencích Směnečného řádu je možné v zásadě rozlišovat mezi dvěma okamžiky:

- a) Předložení směnky k přijetí; a dále
- b) Přijetí.

Ad a) Jak lze vyvodit již ze samotného gramatického výkladu, okamžik předložení směnky k přijetí (neboli také prezentace) předchází jejímu samotnému přijetí. Podle Směnečného řádu má vlastník směnky **právo** směnku ihned předložit směnečníkovi k přijetí,²⁵⁹ s výjimkou veletržních nebo tržních směnek, které mohly být předloženy k přijetí typicky při započetí trhu.²⁶⁰ Účelem takového předložení je tak bezesporu zjištění, zda se směnečný věřitel skutečně zaváže k úhradě směnečné sumy či nikoliv.

Nutno však říci, že tehdejší zákonodárce vedle práva na předložení stanovil vlastníku směnky i **povinnost** směnku k rukám trasáta předložit, a to v těchto případech:

- i. Pokud byla směnka splatná na určitý čas po vidění (při splnění dalších podmínek); a dále
- ii. Pokud byla směnka směnka vydaná umístěna a nařídil-li v ní vydatel předložení.²⁶¹

Samotné předložení směnky k přijetí mělo být učiněno v místě bydliště směnečníka, které mohlo být za určitých okolností zároveň i tzv. zákonným platebním místem. Po předložení byl směnečník povinen jednoznačně prohlásit,

---

²⁵⁹ Císařský patent č. 51/1850 Z.ř., ze dne 25. ledna 1850, jímžto se pro celé Rakouské císařství vydává, vyhláší a počínajíc od 1. května 1850, v platnost uvádí obecný řád směnečný, čl. 18.

²⁶⁰ STIFTER, Rudolf. O směnkách. V Praze: Prometheus, 1923. Lidové příručky právnícké, 3a., s. 22.

²⁶¹ Císařský patent č. 51/1850 Z.ř., ze dne 25. ledna 1850, jímžto se pro celé Rakouské císařství vydává, vyhláší a počínajíc od 1. května 1850, v platnost uvádí obecný řád směnečný, čl. 24.

zda směnu akceptuje či nikoliv.²⁶² Situaci, pokud by směnečník takto předloženou směnku nepřijal, na tomto místě záměrně pomínu.

Ad b) Podstata akceptu směnky je vyjádřena v čl. 23 odst. 1 Směnečného řádu, podle nějž se **přijetím směnky směnečník zavázal** každému majiteli směnky i vydavateli směnky **zaplatit v den splatnosti směnečnou sumu**.

Samotné přijetí směnky ze strany směnečníka muselo být dle čl. 21 odst. 1 Směnečného řádu učiněno obligatorně v písemné formě na směnečné listině; výkladem parafrázované právní normy tak je možné dojít k závěru, že ústní akceptace vydané směnky nezpůsobila žádných směnečných účinků, což bylo ostatně postaveno na jisto také v níže uvedené dobové literatuře²⁶³: „*Aby se stal dlužníkem směnečným, kdo na směnce jest jmenován směnečníkem (trasátem), jest třeba, aby směnku přijal (tomu se říká akceptace). K přijetí směnky stačí, když napíše na přední stránku směnky své jméno, kdo ji přijímá. (Na zadní stránku píšou se jen žíra.)*“²⁶⁴ Variabilita umístění podpisu směnečníka na předmětné listině byla rovněž judikována Nejvyšším soudem Československé republiky, podle jehož výkladu se nevyžadovalo, aby podpis akceptantův byl umístěn pod kontextem směnky: „*může se tak státi na líci směnky kdekoliv, i napříč.*“²⁶⁵

Předmětné přijetí směnky provedené ze strany směnečníka mohlo být v intencích Směnečného řádu učiněno jako akcept:

- i. Úplný; dále
- ii. Neúplný; dále
- iii. Plný; a dále
- iv. Částečný.

K tomu je nutno dodat, že výše uvedené rozlišení jednotlivých způsobů akceptu vychází mimo jiné také z toho, že směnečník „*mohl obmeziti přijmutí na část sumy ve směnce zapsané.*“²⁶⁶ Vedle shora uvedeného Směnečný řád například

---

²⁶² STIFTER, Rudolf. O směnkách. V Praze: Prometheus, 1923. Lidové příručky právnické, 3a., s. 23.

²⁶³ KOLDÍNSKÝ, Alois. *Rakouské směnečné právo*. Praha 1887, s. 50.

²⁶⁴ JOKLÍK, František. *Katechismus rakouského práva obchodního a směnečného*. Praha 1901., s. 141.

²⁶⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 17. 09. 1931 (Vážný 10989).

²⁶⁶ Císařský patent č. 51/1850 Z.ř., ze dne 25. ledna 1850, jímžto se pro celé Rakouské císařství vydává, vyhláší a počínajíc od 1. května 1850, v platnost uvádí obecný řád směnečný, čl. 22.

dále zakotvoval i přijetí směnky pro čest, nicméně s ohledem na zvolené téma práce se těmito detailními nuancemi na tomto místě dále zabývatí nebudu.

4.5.2 Akceptace dle Zákona směnečného a šekového

Jednotlivá ustanovení ohledně akceptu cizí směnky jsou stejně jako v případě právní úpravy Směnečného řádu zařazeny za právní normy vztahující se k indosaci směnky, o které bylo ostatně pojednáno detailněji výše v předchozí kapitole.

Čtenáře tak zcela jistě nepřekvapí, že proces přijetí směnky ze strany směnečníka lze i za současně účinné právní úpravy rozvětvit na dva momenty, a to na:

- a) Předložení směnky k přijetí; a dále
- b) Přijetí.

Ad a) Východisko pro prvně uvedený bod tvoří následující právní norma: *„Majitel směnky anebo i ten, kdo směnku má jen v rukou, může ji až do splatnosti předložit směnečníkovi v místě jeho bydliště k přijetí.“*²⁶⁷ Ze slova „může,“ které je obsažené v druhé větě citovaného ustanovení Zákona směnečného a šekového lze opět jednoznačně dovodit, že se jedná toliko o **právo vlastníka** směnky, které je ovšem současně limitováno okamžikem splatnosti. V tomto ohledu se však komparované právní úpravy liší, neboť Zákon směnečný a šekový výslovně umožňuje, aby tuto směnku předložil směnečníkovi i ten, kdo má směnku jen v rukou. Jak uvádí například komentářová literatura, pod takto obšírnou formulaci je možné subsumovat jak osoby, které směnku drží právem (například osoby, kterým byla směnka svěřena práva za účelem obstarání směnečného akceptu), stejně tak i ty, kteří drží listinu bezdůvodně, neboť k tomuto předložení je na základě shora citované právní normy legitimován i detentor.²⁶⁸

Ve věci předložení směnky k přijetí se Zákon směnečný a šekový shoduje se Směnečným řádem v tom, že směnka cizí musí být prezentována k akceptaci zásadně v místě směnečnickova bydliště.

---

²⁶⁷ Zákon č. 191/1950 Sb., směnečný a šekový, ve znění pozdějších předpisů, čl. I. § 21.

²⁶⁸ KOVAŘÍK, Zdeněk. Zákon směnečný a šekový. 6. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 120.

Z výše citované právní normy je možné dále dovodit, že hmotněprávní doba pro předložení směnky k přijetí je omezena okamžikem splatnosti směnečné sumy: „*To nebrání tomu, aby směnka byla směnečníkem přece jen přijata i po splatnosti, je třeba jen pamatovat na to, že práva proti dlužníkům nepřímým zanikla v důsledku opoždění prezentace (čl. I §53).*“²⁶⁹

Stejně jako Směnečný řád, i Zákon směnečný a šekový zakotvuje, že v některých případech není prezentace směnky právem, ale **povinností**, která může vyplývat jednak ze zákona a jednak přímo ze směnečné doložky.²⁷⁰ Zákonodárce v ustanovení čl. I. § 23 Zákona směnečného a šekového stanovil, že povinnost k prezentaci se týká zejména lhůtních vistasměnek (tedy směnek splatných na určitý čas od vidění). V tomto ohledu se opět komparované právní úpravy nikterak neliší, což je logické, neboť právě tento směnečný úkon způsobí počátek běhu doby do splatnosti směnečné sumy.

Oproti předchozí historické právní úpravě však může výstavce směnky cizí v intencích Zákona směnečného a šekového ve směnce i **zakázat její předložení k přijetí**, stejně tak výstavce může stanovit, že směnka cizí nemůže být předložena k prezentaci před konkrétním dnem; a to vše při splnění zákonných podmínek.²⁷¹

Konečně Zákon směnečný a šekový dále upravuje, že směnečník může požádat, aby prezentace vůči jeho směnce byla opakována, a to konkrétně v následující den po prvním předložení.²⁷² Osobně vnímám toto ustanovení jakožto velice žádoucí pro korektnost obchodně - směnečných vztahů, neboť ne každý směnečník se od výstavce vždy s předstihem může dozvědět, že tento uvedl na směnečné listině právě jeho jméno: „*Přitom unáhleným akceptem se může stát dlužníkem ze směnky, aniž by uznával tvrzenou pohledávku výstavce za ním.*“²⁷³ Je třeba říci, že de facto jednodenní lhůta není příliš dlouhá, na druhou stranu v dnešní době moderních elektronických komunikací je postačující na to, aby byl v tomto

²⁶⁹ KOTÁSEK, Josef. *Zákon směnečný a šekový: komentář*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. Komentáře (Wolters Kluwer ČR), s. 159. ISBN 978-80-7357-965-4.

²⁷⁰ Zákon č. 191/1950 Sb., směnečný a šekový, ve znění pozdějších předpisů, čl. I. § 22.

²⁷¹ KOTÁSEK, Josef. *Úvod do směnečného práva*. Brno: Masarykova univerzita, 2002. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, s. 89 - 91. ISBN 80-210-2855-6.

²⁷² Zákon č. 191/1950 Sb., směnečný a šekový, ve znění pozdějších předpisů, čl. I. § 24 odst. 1.

²⁷³ KOVAŘÍK, Zdeněk. *Zákon směnečný a šekový*. 6. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 127.

kratším časovém úseku vztah mezi výstavcem směnky cizí a směnečníkem vyjasněn.

Ad b) Čtenáře jistě nepřekvapí, že základní princip směnečného akceptu se od doby účinnosti Směnečného řádu nikterak nezměnil, neboť i dnes se přijetím směnky ze směnečníka stává akceptant, jinak řečeno příjemce, který je od tohoto okamžiku přímým dlužníkem ze směnky a jako takového jej stíhá soukromoprávní povinnost uhradit směnku v době její splatnosti.²⁷⁴

Zákon obligatorně stanoví, že je nutné, aby akceptace byla ze strany směnečníka vepsána přímo na směnku: „*Vyjadřuje se slovem "přijato" nebo jiným slovem stejného významu; podepíše je směnečník. Pouhý podpis směnečníka na líci směnky platí za přijetí.*“²⁷⁵ Z právě částečně citované právní normy jednoznačně vyplývá, že stejně jako v případě akceptace dle Směnečného řádu je v současné době pro platnost takového právního jednání obligatorní písemná forma na líci směnky, přičemž dle účinného zákona postačí toliko vlastnoruční podpis osoby směnečníka.

I když směnečné přijetí musí být dle ustanovení čl. I. § 26 Zákona směnečného a šekového bezpodmínečné, zákonodárce přesto připouští dílčí (částečné) směnečné akcepty, kterými směnečník přijme směnečný příkaz jen do určité výše. V této souvislosti je nutno poukázat na to, že toto pravidlo v zásadě odpovídá právní normě uvedené v čl. 22 Směnečného řádu.

Pokud se akceptační prohlášení odchyluje jinak, než v předchozím odstavci uvedeným omezením co do výše směnečné sumy, právní teorie směnku vlastní s takovýmto prohlášením označuje jako směnku s tzv. **modifikovaným akceptem**. I když zákonodárce takovéto modifikované akcepty posuzuje jako odepření akceptu směnky, příjemce je i z takového akceptu zavázán, a to dle obsahu takového přijetí.²⁷⁶ Ostatně ani v tomto smyslu se právní úprava od roku 1850 v zásadě nezměnila, neboť Směnečný řád v čl. 22 odst. 2 zakotvoval právní normu obdobného obsahu.

---

²⁷⁴ KOTÁSEK, Josef. *Úvod do směnečného práva*. Brno: Masarykova univerzita, 2002. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, s. 95. ISBN 80-210-2855-6.

²⁷⁵ Zákon č. 191/1950 Sb., směnečný a šekový, ve znění pozdějších předpisů, čl. I. § 25 odst. 1.

²⁷⁶ KOTÁSEK, Josef. *Zákon směnečný a šekový: komentář*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. Komentáře (Wolters Kluwer ČR), s. 168. ISBN 978-80-7357-965-4.

Z právě uvedeného porovnání právních úprav v oblasti prezentace směnky cizí a její následné akceptace jednoznačně vyplývá, že ani v tomto ohledu Zákon směnečný a šekový nedoznal žádných revolučních změn.

4.6 Promlčení směnečného práva

Závěrečnou subkapitolu věnovanou komparaci vybraných právních norem Směnečného řádu s odpovídajícími ustanoveními Zákona směnečného nelze zakončit jinak, než dílčím tématem, se kterým se de facto rovněž váže pomyslný závěr směnečného styku, pokud samozřejmě pomineme řádné zaplacení směnečné sumy a následné zničení směnečné listiny tak, aby již nemohla býti v konečném důsledku uplatněna u příslušného orgánu veřejné moci.

Základní premisa této stručné kapitoly je vyjádřena v následující větě: „*Ten, kdo určité svoje právo po určitý zákonem vymezený čas nevykonává, pozbývá je promlčením.*“²⁷⁷ Toto velmi staré a osvědčené občanskoprávní pravidlo nepochybně souvisí s elementárním právním principem aplikovatelným již ve starém Římě: „*Vigilantibus leges sunt scriptae.*“²⁷⁸ Obecně platí, že promlčení většiny práv v soukromoprávní rovině je upraveno vždy v obecném kodexu soukromého práva; co se týče promlčení práva směnečného, tento zásadní právní institut je speciálně upraven v obou komparovaných právních úpravách:

Promlčecí lhůta dle Směnečného řádu započala běžet v okamžik „dospělosti směnky,“ tedy byla počítána od data její splatnosti. V právě zmiňovaném legislativním díle byly upraveny mimo zde nezmíněných specialit tyto možnosti promlčení, a to:

- a) promlčení směnečného práva proti výstavci směnky vlastní²⁷⁹ nebo proti směnečníkovi²⁸⁰ - 3 roky;
- b) promlčení práva postižního majitele směnky na postižníka, které se promlčovalo podle platebního místa směnky takto:

---

²⁷⁷ STIFTER, Rudolf. O směnkách. V Praze: Prometheus, 1923. Lidové příručky právnické, 3a., s. 42.

²⁷⁸ REBRO, Karol. *Latinské právnické výrazy a výroky*. Přeložil Emil CHAROUS. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012., s. 265. ISBN 978-80-7357-915-9.

²⁷⁹ Císařský patent č. 51/1850 Z.ř., ze dne 25. ledna 1850, jímžto se pro celé Rakouské císařství vydává, vyhlašuje a počínajíc od 1. května 1850, v platnost uvádí obecný řád směnečný, čl. 100.

²⁸⁰ Tamtéž, čl. 77.

- i. *ve třech měsících, když byla směnka výplatná v Evropě, kromě Islandu a ostrovů Faröerských;*
- ii. *v šesti měsících, když byla směnka výplatná v přímořských zemích Asiatských a Afrických podlé moře Středozemního a Černého, nebo na náležejících k přímoří tomu ostrovech v těchto mořích.*
- iii. *v osmnácti měsících, když byla směnky výplatná v jiné mimoevropské zemi nebo na Islandu nebo na ostrovích Faröerských.*²⁸¹

Oproti výše uvedeným pravidlům Zákon směnečný a šekový již neobsahuje speciální úpravu promlčení podle zeměpisné lokace; právní úpravy se však shodují v počátku běhu promlčecí lhůty, která není odvislá od ničeho jiného, než od data splatnosti směnečné sumy.²⁸²

Promlčecí lhůta směnečných nároků je dle současně platné a účinné právní úpravy Zákona směnečného a šekového tříletá; v tomto ohledu se tak její délka shoduje s obecnou délkou promlčecí lhůty dle Občanského zákoníku.²⁸³ Vedle toho Zákon směnečný a šekový zakotvuje ještě jednorozční promlčecí lhůtu pro nároky majitele směnky proti indosantům a proti výstavci, které se promlčují od data včas učiněného protestu; a dále šestiměsíční promlčecí lhůtu ve vztahu k nárokům indosanta proti jiným indosantům a proti výstavci, která počíná běžet v den, kdy indosant směnku vyplatil nebo v den, kdy byl nárok proti němu soudně uplatněn.²⁸⁴

Je tedy očividné, že speciální promlčecí lhůty jsou v obou komparovaných právních úpravách zakotveny odlišně (v současně účinné právní úpravě například zcela absentuje promlčecí lhůta navázaná na určité území ve vztahu k platebnímu místu), nicméně obecná tříletá promlčecí lhůta se od dob existence Habsburské monarchie nezměnila.

---

²⁸¹ Císařský patent č. 51/1850 Z.ř., ze dne 25. ledna 1850, jímžto se pro celé Rakouské císařství vydává, vyhlašuje a počínajíc od 1. května 1850, v platnost uvádí obecný řád směnečný, čl. 78.

²⁸² Zákon č. 191/1950 Sb., směnečný a šekový, ve znění pozdějších předpisů, čl. I. § 70 odst. 1.

²⁸³ Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 629 odst. 1.

²⁸⁴ Zákon č. 191/1950 Sb., směnečný a šekový, ve znění pozdějších předpisů, čl. I. § 70 odst. 2 a 3.

V rozhodovací praxi soudů bylo postaveno na jisto, že pokud má věřitel právo ze směnky přiznané autoritativním rozhodnutím orgánu veřejné moci, v takovémto případě se směnečné právo promlčí v desetileté promlčecí lhůtě.²⁸⁵

Zbývá dodat, že k promlčení směnečného práva relativně nedávná judikatura dovodila, že otázky promlčení neupravené zákonem č. 191/1950 Sb. (Zákonem směnečným a šekovým) tedy i běh promlčecí doby soudem přiznané směnečné pohledávky, se posoudí podle nejobecnější právní úpravy a tou je Občanský zákoník.²⁸⁶

---

²⁸⁵ POLIŠENSKÁ, Petra, Marie HRABALOVÁ a Alžbeta PEREJDOVÁ. *Právo cenných papírů: výběr z důležitých soudních rozhodnutí v právu cenných papírů za období let 2002 až 2015*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. Musíš znát., s. 25. ISBN 978-80-7552-350-1.

²⁸⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 11. 2011, sp. zn. 20 Cdo 2973/2011.

Závěr

V úvodu této rigorózní práce jsem si vytyčil dva stěžejní cíle, za účelem jejich realizace jsem v předcházejícím textu kombinoval různé metody výkladu a zpracování. Prvním z těchto záměrů bylo provedení deskripce historického vývoje směnky a následně i stručné uvedení popisu se smenkami souvisejícího, relativně samostatného právního odvětví, tedy směnečného práva. Tento popis jsem následně, bez ohledu na konkrétní časový úsek našich dějin, geograficky ohraničil souhrnným pojmem české země, přičemž pod tímto termínem je v předkládané práci rozuměn svazek zemí náležející po svrchovanost českého panovníka, a to ať jím byl v dané době kdokoliv.

První z hlavních kapitol byla věnována samotnému úvodu do problematiky vývoje směnek a směnečného práva na evropském kontinentě. V této části práce bylo čtenáři mimo jiné nastíněno, že směnečná listina je médium, na jehož okamžiku vzniku se autoři odborných publikací v zásadě neshodnou; nepochybné však je, že vývoj směnky sahá daleko do minulosti, přičemž první náznaky výskytu listiny s parametry, které se alespoň vzdáleně přibližují současnému chápání tohoto cenného papíru, bylo možné vysledovat u některých staroorientálních civilizací, v omezené míře i ve starověkém antickém impériu, kterým v této práci není rozuměno nic jiného, než tehdejší *Imperium Romanum*, jenž bylo po dlouhou dobu neochvějným hegemonem celého středomoří.

Za nezpochybnitelnou zeměpisnou „kolébku“ směnky autoři odborných publikací považují oblast dnešní severní Itálie, kde se tento cenný papír vyvinul přibližně ve 12. století, a to v relaci s překotným rozvojem nejen námořního obchodu a s tím souvisejícího bankovníctví a směnárství. V této obchodně - peněžní sféře se obratně pohybovali kampsori, kteří postupem času vytvořili důmyslnou obchodní síť, v rámci které vzájemně spolupracovali. Lze říci, že i za přispění činnosti těchto bankéřů se z historicky starší směnky vlastní vyvinula později ještě oblíbenější trata.

V předchozích odstavcích zmiňovaná kapitola pak plynule navázala na jádro pomyslné první části této rigorózní práce, kterým bylo postupné a detailnější zmapování vývoje směnky a směnečného práva v českých zemích. Pro historický vývoj předmětného právního institutu a související právní oblasti v českých zemích

jsou v zásadě charakteristické dva aspekty: směnka byla do českých zemí ze zahraničí importována, přičemž rozmach v jejím používání byl podmíněn rozvojem městského obchodu a následně i zaváděnými regulacemi ze strany, tehdy ještě absolutistického státního aparátu. Z výše uvedených historických konsekvencí vývoje směnek a směnečného práva na našem území dále vyplynulo, že směnky byly nejdříve jakožto obchodněprávní instrument používány (přičemž jejich užívání bylo regulováno maximálně na úrovni městských samospráv), a až při uvědomění jejich důležitosti ze strany státní moci tehdejší Habsburské monarchie získaly v polovině devatenáctého století tolik potřebný právní rámec, díky kterému došlo k rozvoji i samotného směnečného práva.

Za podstatný milník v oblasti vývoje právní regulace směnečného práva jednoznačně považují moment vydání Směnečného řádu, jehož účinnost byla v českých zemích zavedena pouhé dva roky po revolučních událostech roku 1848, a kterým byla tehdy roztržštěná právní úprava na území Habsburské monarchie definitivně sjednocena s tím, že jednotlivé právní normy zmiňovaného legislativního díla od doby jeho účinnosti dopadaly i na adresáty provozující směnečné operace na dnešním území České republiky. Tento Směnečný řád, který byl v tuzemsku účinný až do 09. dubna roku 1928, současně tvoří východisko pro komparaci vybraných právních norem.

Co se týče funkcí předmětného cenného papíru, ve třetí kapitole této práce bylo mimo jiné uvedeno, že s ohledem na celospolečenský vývoj směnka aktuálně neplní úlohy, ke kterým byla původně hojně využívána (směňování cizích měn, zajištění bezpečného přejezdu mezi vzdálenými místy), nicméně i v současné době má tato listina na poli s obchodněprávními instituty své nezpochybnitelné místo, například jakožto zajišťovací instrument.

Druhá, neméně důležitá část této rigorózní práce, je zasvěcena porovnání historické právní úpravy vybraných právních norem vztahujících se ke směnkám samotným, jakožto i některým směnečným operacím, s právní úpravou směnek obsaženou v Zákoně směnečném a šekovém, který byl ze strany zákonodárce vydán o sto let později, než výše zmiňovaný Směnečný řád.

Vzhledem k tomu, že Směnečný řád obsahuje přesně sto článků věnovaných směnečné úpravě, přičemž v Zákoně směnečném a šekovém je

obsaženo jednotlivých paragrafů ještě mnohem více, a to s ohledem na úpravu šeků, o kterých Směnečný řád nepojednával, je nabíledni, že v této práci komparuji pouze vybranou směnečnou problematiku, která byla zvolena jednak s přihlédnutím ke směnečné praxi, a jednak je stížena subjektivním momentem autora této práce.

Právní normy vybrané pro komparaci jednotlivých legislativních děl však byly záměrně zvoleny i tak, aby z jejich vzorku bylo možné jednoznačně naplnit v úvodu této práce stanovené cíle. Z tohoto důvodu byl velký prostor v kapitole věnované předmětné komparaci vyhrazen právě porovnání jednotlivých obligatorních náležitostí jak směnky vlastní, tak směnky cizí, neboť dle některých odborníků je směnka definována svými náležitostmi, přičemž v těchto jednotlivých směnečných attributech se zrcadlí *rigor cambialis*, která je ostatně pro směnečné právo signifikantní již od samotného počátku jeho vzniku.

Z provedené komparace jednotlivých náležitostí směnky vlastní, jakožto i směnky cizí vyplývá, že základní podstata těchto cenných papírů se v průběhu doby nikterak zásadně nezměnila, pouze došlo v některých aspektech k terminologickému zpřesnění, přičemž změna je samozřejmě vždy poplatná době, ve které je ten který právní předpis vydáván. V případě směnky vlastní se počet obligatorních náležitostí směnky kvantitativně liší o jednu, neboť současně účinná právní úprava ve směnce vlastní vyžaduje uvedení i platebního místa; nutno však říci, že za určitých okolností i tento údaj může chybět, neboť Zákon směnečný a šekový zakotvil oproti Směnečnému řádu některá pravidla, která de facto zmírňují pověstnou směnečnou přísnost. Počet zákonných náležitostí směnky cizí se od doby účinnosti Směnečného řádu nezměnil, nicméně nelze říci, že by se tyto atributy historicky mladší směnky v komparovaných právních úpravách zcela překrývaly.

Komparaci obligatorních náležitostí směnek lze jednoznačně uzavřít konstatováním, že se obě legislativní díla shodují dle mého názoru v nejdůležitějším a signifikantním pravidle směnečného práva, podle kterého je v případě absence některé ze zákonem vypočtených obligatorních náležitostí směnky tato listina v intencích příslušných směnečných úprav neplatná, což samozřejmě nevíce zasahuje do právní (a současně i do majetkové) sféry osoby remitenta.

Co se týče komparace dalších směnečných norem, v této práci jsem se rovněž zaměřil například na dle mého názoru nejčastější směnečné operace (pokud pomineme samotnou soluci směnečného závazku), za které považuji indosaci a v případě směnky cizí její akceptaci ze strany směnečníka. Ani v těchto případech však nedošlo od doby účinnosti Směnečného řádu k žádné revoluci, maximálně v průběhu doby byly v této právní úpravě provedeny některé nikoliv zásadní změny, jež však nebyly nikterak zásadní ani markantní.

Ze všech učiněných poznatků v této práci tak mimo jiné vyplývá, že právní úprava směnky a směnečného práva v českých zemích je vedle své formálnosti velmi rigidní, nota bene není ani závislá na státoprávním uspořádání, neboť podstata směnečného závazku neodporovala ani absolutistickému vládnutí Habsburské monarchie, ani prvorepublikovému rozvoji Československé republiky, rovněž nezapadla ani v pochmurných obdobích našich českých dějin. Co se týče současného demokratického období kapitalismu, za velice významnou považuji skutečnost, že Zákon směnečný a šekový de facto odolal i „legislativní smrti“, které jsme bohužel svědky v uplynulých několika letech, a to za stavu právního řádu, kdy i soudce Nejvyššího soudu pronáší následující například následující výrok: *„Zákonům nerozumí nejen běžní lidé, ale často ani právníci, soudci, advokáti.“*²⁸⁷

V této práci bylo několikrát uvedeno, že Zákon směnečný a šekový, který byl přijat 20. prosince 1950, je stále platný a účinný, přičemž ke dni odevzdání této rigorózní práce byl novelizován toliko třikrát. Toto legislativní dílo, jakožto celé odvětví směnečného práva tak ze zřejmých důvodů pro mě osobně ztělesňuje v právním řádu na zákonné úrovni pomyslný poslední ostrov neměnnosti a stability. Nelze než projevit přání nad tím, aby takovýchto zákonů, které bez sebevětších úprav přecházejí i změnu režimů, bylo co nejvíce. Bohužel, v současné době jsme svědky spíše opačného trendu a nebývá výjimkou, že zákonodárci novelizují zákony ještě před nabytím jejich účinnosti.²⁸⁸

---

²⁸⁷ FIALA, Roman. *V nejzkaženějším světě nejvíce zákonů* [online]. 26.10.2016 [cit. 2019-03-16]. Dostupné z: http://www.nsouid.cz/Judikatura/ns_web.nsf/print/Proverejnostamedia~Napsalionas~V_nejzkazenejsim_svete_nejvice_zakonu~.

²⁸⁸ Například zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

Závěrem tak lze uvést, že Zákon směnečný a šekový je nepochybně kvalitním a zdařilým legislativním dílem, který je zároveň jedním z nejdéle účinných právních předpisů na našem území. Jeho neochvějnou pozici ilustruje i skutečnost, že tento právní předpis je v obdobném znění používán i na území Slovenské republiky, kde byl ze strany tamějšího zákonodárneho sboru novelizován toliko čtyřikrát.²⁸⁹

---

²⁸⁹ Zákon 191/1950 Sb. - směnečný a šekový úplné a aktuálne znenie | Nové ASPI | Wolters Kluwer SR, s.r.o.. Nové ASPI | Wolters Kluwer SR, s.r.o. [online]. Copyright © 2019 [cit. 16.03.2019]. Dostupné z: <https://www.noveaspi.sk/products/lawText/1/25526/1/2>.

Resume

In this doctoral thesis I have mapped the history of the promissory note and the bill of exchange law in the Czech countries and at the same time I have compared legal norms of the exchange regulation from 1850 with current legislation. For this purpose, I have divided the thesis into four key chapters.

The first chapter was dedicated to introduction to problematic of evolution bills of exchange and exchange law on European continent. In this section of the work is marked that establishing of this medium wasn't reliably settled, but its clear that the development of promissory note goes far to the past. First mentions of this securities can be tracked in some ancient oriental civilization and in limited ways in ancient Roman empire as well.

Utilization of bills of exchange begun on a ground of contemporary north Italy where were these securities evolved about 12th century with association to rapid expansion of marine trade, banking and agiotage.

The second chapter handles a historical evolution of legal institution and related legal sphere of exchange law. Promissory note was imported to Czech countries from abroad whilst its expansion was conditioned by the development of municipal trade.

All in all, two aspects are characteristic of the historical development of the relevant legal institute and related legal field in the Czech countries: promissory note was imported from abroad into the Czech countries, while the expansion in its use was conditional on the development of urban trade and subsequently on the regulations imposed by the then absolutist state apparatus. From the above-mentioned historical consequences of promissory notes in our territory, it emerged that bills of exchange were first used as a commercial instrument (while their use was regulated at the level of municipal governments) and only when they were aware of their importance on the part of the Habsburg monarchy in the mid-nineteenth century, they received the much-needed legal framework to develop the law of exchange itself.

In my opinion, the markable milestone in the area of legal regulation of exchange law is outlay of the Exchange order. Its validation was settled in Czech

lands only two years after revolutionary events in 1848 and caused unification of inconsistent legislation on territory of Habsburg monarchy by application of the exchange order to subjects operating with exchange transactions on current soil of the Czech Republic.

The third part of this work is focused on delimitation of promissory note itself. With this delimitation are related also the fundamental attributes of promissory note as well as its functions which will be discussed later in this work. These functions were changed since the establishing crucially.

In the last part of this doctoral thesis I am focusing to comparison of selected legal norms of exchange order from 1850 with exchange and cheque order. Large part of this section is dedicated to comparison of individual obligatory essences whilst these individual attributes reflected rigor cambialis, which is significant for the exchange order since its beginning.

By application comparison of individual appendages of promissory note concludes that fundamental being of promissory note during times was not significantly changed, but only more defined in its terminology.

Comparison of obligatory aspects of promissory note can be conclusively closed by a state, that the core of both legislative works corresponds with significant rule of exchange law by which is this deed, according to relevant layouts, invalid in the case of absence some of by law calculated requirements, which affect legal and possessive sphere of beneficiaries.

By summarization of findings in this work comes a result, that the legislation of promissory note and exchange law in Czech lands is beside its formality strongly rigid, even independent on constitutional law, because the core of exchange deed didn't resist to absolutistic reign of Habsburg monarchy, neither to Czech first republic development and also didn't get lost during dark times of czech history.

Based on the above, it can be said that this area of law is the last imaginary island of stability and immutability in the Czech legal order.

Seznam použitých pramenů

Bibliografie:

ADAMOVIČ, Karolina, Antonín LOJEK, Karel SCHELLE a Jaromír TAUCHEN. *Velké dějiny země Koruny české*. Praha: Paseka, 2017. ISBN 978-80-7432-749-0.

BÍLKOVÁ, Jana, ČERNÝ, Michal, ČUHELOVÁ, Kateřina, DAVID, Ludvík, DÁVID, Radovan, DOBROVOLNÁ, Eva, FOJTÍK, Lumír, HANDLAR, Jiří, HAVLAN, Petr, HOLEJŠOVSKÝ, Josef, HORECKÝ, Jan, HULMÁK, Milan, HURDÍK, Jan, HRDLIČKA, Miloslav, KOUKAL, Pavel, LASÁK, Jan, LAVICKÝ, Petr, LAZÍKOVÁ, Jarmila, LEBEDA, Martin, PODIVÍNOVÁ, Martina Kuloglija, PONDIKASOVÁ, Tereza, RONOVSÁ, Kateřina, RUBAN, Radek, ŠEVČEK, Marek, TŮMA, Pavel, VÍTEK, Jindřich. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654)*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014.

CIRÁK, Ján. *Směnky a směnečné právo: základy směnečného práva a směnečný zákon č. 191/1950 Sb.* Ostrava: Key Publishing, 2007. Právo (Key Publishing)., s. 9 ISBN 978-80-87071-49-6.

DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné. 2.*, aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. . ISBN 978-80-7552-187-3.

FALADA, David. *Recepce římského práva*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. ISBN 978-80-7380-603-3.

GÜRLICH, Richard. *Cenné papíry. Novinky z rekodifikace - advokátní kancelář GÜRLICH & Co.* 2014, č. 54.

HEYD, Oskar Ferdinand. *Základy obchodních nauk*. Praha: Československá grafická Unie, 1936.

HOLMAN, Robert. *Dějiny ekonomického myšlení*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 80-7179-380-9.

CHALUPA, Radim. *Zákon směnečný a šekový: komentář*. 2. vyd. Praha: Linde, 2006. *Zákony - komentáře*. ISBN 80-7201-570-2.

JÁNOŠÍKOVÁ, Petra, Vilém KNOLL a Alena RUNDOVÁ. *Mezники českých právních dějin*. 3., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. *Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk)*. ISBN 978-80-7380-251-6.

JOKLÍK, František. *Katechismus rakouského práva obchodního a směnečného*. Praha 1901.

KADLECOVÁ, Marta. *Dějiny českého soukromého práva*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-041-3.

KADLECOVÁ, Marta. *Vývoj českého soukromého práva*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004. *Právní dějiny*. ISBN 80-86432-83-1.

KINCL, Jaromír, Michal SKŘEJPEK a Valentin URFUS. *Římské právo*. Dot. 2. dopl. a přeprac. vyd. (C.H. Beck dot. 1. vyd.). Praha: C.H. Beck, 1997. *Beckovy právnické učebnice*. ISBN 80-7179-031-1.

KLÍMA, Josef. *Nejstarší zákony lidstva: Chammurapi a jeho předchůdci*. Praha: Academia, 1979.

KNAPP, Viktor. *Velké právní systémy: úvod do srovnávací právní vědy*. Praha: C.H. Beck, 1996. *Beckovy právnické učebnice*. ISBN 80-7179-089-3.

KOLDÍNSKÝ, Alois. *Rakouské směnečné právo*. Praha 1887.

KOPÁČ, Ludvík. *Směnky a směnečné právo: (směnečný zákon s komentářem a úvodem do směnečného práva)*. Dotisk. Praha: Prospektrum, 1993. ISBN 80-85431-43-2.

KOTÁSEK, Josef, Jarmila POKORNÁ a Přemysl RABAN. *Kurs obchodního práva: právo cenných papírů*. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2005. *Beckovy právnické učebnice*. ISBN 80-7179-855-X.

KOTÁSEK, Josef. *Kurs obchodního práva: právo cenných papírů*. 5. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7179-454-7.

KOTÁSEK, Josef. *Právo cenných papírů*. V Praze: C.H. Beck, 2014. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-515-2.

KOTÁSEK, Josef. *Úvod do směnečného práva*. Brno: Masarykova univerzita, 2002. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. ISBN 80-210-2855-6.

KOTÁSEK, Josef. *Zákon směnečný a šekový: komentář*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-965-4.

KOVAŘÍK, Zdeněk. *Směnka a šek v České republice*. 5. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2006. ISBN 80-7179-549-6.

KOVAŘÍK, Zdeněk. *Zákon směnečný a šekový*. 6. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014.

KOVAŘÍK, Zdeněk. *Přehled směnečné judikatury*. Aktualiz. a rozš. vyd. Praha: ASPI, c2001. ISBN 80-86395-16-2.

KOVAŘÍK, Zdeněk. *Směnka a šek v České republice*. 6., přeprac. a dopl. vyd. Praha: C.H. Beck, 2011. Beckova edice právo a hospodářství. ISBN 978-80-7400-402-5.

KOVAŘÍK, Zdeněk. *Zákon směnečný a šekový: komentář*. 3. vyd. Praha: C.H. Beck, 2002. Komentované zákony (C.H. Beck). ISBN 80-7179-220-9.

KUČERA, Zdeněk. *Úvod do práva mezinárodního obchodu*. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2003. Právnické učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 80-86473-32-5.

MALÝ, Karel a Ladislav SOUKUP. *Vývoj české ústavnosti v letech 1618-1918*. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-1209-7.

MALÝ, Karel. *České právo v minulosti*. Praha: Orac, 1995. ISBN 80-85903-01-6.

MAREK, Radan, JEŽEK, Václav. Cenné papíry v novém občanském zákoníku. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2013.

Ottův slovník naučný. Druhý díl. Praha : J. Otto, 1889.

Ottův slovník naučný. Dvacátý díl. Praha : J. Otto, 1903

Ottův slovník naučný. Dvacátý pátý díl. Praha : J. Otto, 1906.

Ottův slovník naučný. Dvacátý první díl. Praha : J. Otto, 1904.

Ottův slovník naučný. Dvacátý třetí díl. Praha : J. Otto, 1905

Ottův slovník naučný. Šestnáctý díl. Praha : J. Otto, 1900.

Ottův slovník naučný. Desátý díl. Praha : J. Otto, 1896.

Ottův slovník naučný. Pátý díl. Praha : J. Otto, 1892.

Ottův slovník naučný. První díl. Praha : J. Otto, 1888

Ottův slovník naučný. Sedmý díl. Praha : J. Otto, 1893.

POLIŠENSKÁ, Petra, Marie HRABALOVÁ a Alžbeta PEREJDOVÁ. *Právo cenných papírů: výběr z důležitých soudních rozhodnutí v právu cenných papírů za období let 2002 až 2015*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. Musíš znát., s. 25. ISBN 978-80-7552-350-1.

PŘIBYL, Zdeněk. Směnečné právo. Praha: Karolinum, 1994. ISBN 80-7066-932-2.

RANDA, Antonín. Soukromé obchodní právo rakouské. 2. vyd. V Praze: Otto, 1892.

REBRO, Karol. *Latinské právnické výrazy a výroky*. Přeložil Emil CHAROUS. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. ISBN 978-80-7357-915-9.

ROUČEK, František. *Nové československé právo směnečné*. III. vyd. Praha: Státní tiskárna, 1927.

ROZEHNAL, Aleš. *Obchodní právo*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. Právnícké učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-524-1.

SCHELLE, Karel. *Protektorát Čechy a Morava - jedna z nejtragičtějších kapitol českých novodobých dějin: (vybrané problémy)*. Ostrava: Key Publishing, 2010. ISBN 978-80-7418-052-1.

SLANINA, Jan, JEMELKA, Luboš, VETEŠNÍK, Pavel, WACHTLOVÁ, Lucie, FLÍDR, Jan. *Zákon o spotřebitelském úvěru*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2017.

STIFTER, Rudolf. *O směnkách*. V Praze: Prometheus, 1923. Lidové příručky právnícké, 3a.

SVOBODOVÁ, Věra. *Směnka: Průvodce po slastech a strastech uživatele směnky*. Brno: Econ, 1994. ISBN 978-80-901627-1-6.

ŠENKÝŘOVÁ, Bohuslava. *Bankovníctví*. Praha: Grada, 1997. ISBN 80-7169-464-9.

ŠIKL, Heřman. *Soustavné výklady na právo směnečné podle rakouské vládní předlohy jednotné (světové) směnečného řádu z r. 1913*. V Praze, 1927. Rozpravy České akademie věd a umění.

ŠVAMBERG, Gustav. *Československé právo směnečné a šekové*. Praha: Sborník hospodářského práva, 1947.

URFUS, Valentin. *Historické základy novodobého práva soukromého: římskoprávní dědictví a soukromé právo kontinentální Evropy*. Praha: C.H. Beck, 1994. Právnícké učebnice (C.H. Beck). ISBN 80-7049-107-8.

URFUS, Valentin. *Zdomácnění směnečného práva v českých zemích a počátky novodobého práva obchodního*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1959. Právněhistorická knihovnice, sv. 3.

VÁCHA, Přemysl. *Některé otázky práva směnečného*. Praha: Všehrd, 1993. ISBN 80-85305-23-2.

VOJÁČEK, Ladislav, Karel SCHELLE a Vilém KNOLL. *České právní dějiny*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-127-4.

WINTER, Zikmund. *Český průmysl a obchod v 16. věku*. Praha: Česká akademie, 1913.

Právní předpisy:

Císařský patent č. 51/1850 Z.ř., ze dne 25. ledna 1850, jímžto se pro celé Rakouské císařství vydává, vyhláší a počínajíc od 1. května 1850, v platnost uvádí obecný řád směnečný

Císařský patent č. 946/1811 Sb. zák. soud., Obecný zákoník občanský

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 1/1863 Ř. z., Obecný zákoník obchodní

Zákon č. 1/1928 Sb., směnečný

Zákon č. 11/1918 Sb., o zřízení samostatného státu československého

Zákon č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů, ve znění účinném do 24. 02. 2013

Zákon č. 191/1950 Sb., směnečný a šekový, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru

Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 43/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů

Zákon č. 6/1993 Sb., České národní rady o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákona č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém

Judikatura:

Nález Ústavního soudu ze dne 20. 8. 2014 sp. zn. I. ÚS 173/13
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 03. 07. 1931 (Vážný 10921)
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 12. 10. 1929 (Vážný 9273)
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 14. 02. 1935 (Vážný 14166)
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 17. 09. 1931 (Vážný 10989)
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 31. 03. 1932 (Vážný 11513)
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 02. 06. 2010, sp. zn. 28 Cdo 4497/2009
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 12. 2010, sp. zn. 29 Cdo 427/2009
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 08. 2007, sp. zn. 29 Odo 574/2006
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 03. 2011, sp. zn. 29 Cdo 3361/2010
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 07. 2012, sp. zn. 29 Cdo 2866/2010
Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 18. 01. 2000 sp. zn. 5 Cmo 332/99
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 11. 2011, sp. zn. 20 Cdo 2973/2011

Časopisecká literatura:

ONDREJOVÁ, Dana. K některým otázkám vyjádření platebního místa na směnce (zejména prostřednictvím osoby), aneb kde jsi, právní jistota?. Právní rozhledy. 2013, č. 17.

PETR, Pavel. Essentialia cambii ve světle judikatury. 2008.

ŘÍHA, Michal, RYSLOVÁ, Kateřina. Konec směnečné přísnosti? Aneb nad jedním rozhodnutím Nejvyššího soudu ČR. Právní rozhledy. 2011, č. 9.

SPÁČIL, Jiří. Prodej nemovitosti za nepřiměřeně nízkou cenu a lichevní smlouvy v českém občanském právu. Právní rozhledy. 2003, č. 7.

VACEK, Lukáš. Novela zákona o spotřebitelském úvěru. Obchodněprávní revue. 2013, č. 3.

Internetové zdroje:

www.legislation.gov.uk

www.noveaspi.sk

www.nsoud.cz

www.pravniradce.ihned.cz

www.prf.cuni.cz